

P400(2)

1971 JUN 6

könyvtáros

a

művelődésügyi

minisztérium

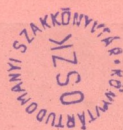
lapja

21.

évfolyam

1971

június

6

*A Pesterzsébeti Vasas Művelődési Központ — ismertebb nevén: a Csili — „kiváló” címmel kitüntetett könyvtárának olvasóterme (felső kép) és kölcsönzője (alsó kép).
Cikkünket ld. a 323. oldalon*

t a r t a l o m

Húszéves a Könyvtáros (<i>Arató Attila, Orosz Bertalanné, Szabó Gyula, Barts Oszkárné, Orosz László, Rostás Jenőné, Sárdy Péter, Győri László</i>)	315
MÁTYÁS ISTVÁN: Kiváló könyvtár a Pesterzsébeti Vasas Művelődési Központban	323
SIMAY NORBERT: A könyvtáros házaspár	325.
FÜLEKI MIHÁLY: Olvasómozgalom a hadseregben	329
BEZDÁN SÁNDOR: Nyomozunk tovább a régi olvasókörök után!	332
KATSÁNYI SÁNDOR: A nyelvtanulás és a könyvtárak	334
PACSAI LÁSZLÓ: A Bölcs Bagoly válaszol	336
TUBA LÁSZLÓ: Körzeti könyvtárak, klubkönyvtárak, járási és városi könyvtárak	339
Zenei könyvtár nyílt Debrecenben (<i>K. G.</i>)	342
Terepjárók és bibliobuszok (<i>Almásy László</i>)	347
A könyvtárak életéből (<i>dr. Pálinkás Györgyné, Ambach Edéné, Jancsó János</i>) ...	348
A zenei és hangdokumentumok helye a könyvtárban (<i>Cs. A.</i>)	350
„Vidicall” — raktári jelzet továbbítására is alkalmas számhívó berendezés (<i>dr. Tombor Tibor</i>)	351
Hírek	352
Könyvtári görbe tükör (<i>Szöllősy Kálmán</i>)	353
Margó	354
A lapokban olvastuk (<i>Zalai Hírlap</i>)	354

kis bibliográfiák

Az olvasókörök és népkönyvtárak irodalmából (<i>Bezdán Sándor</i>)	343
A tv színházi műsorához ajánljuk (<i>Körtés Júlia</i>)	345

t á j é k o z t a t ó

Beszélgetés SIPOS GYULÁVAL (<i>Bozóky Éva</i>)	355
P. BRESTYÁNSZKY ILONA: Egy feléledt grafikai műfaj: az exlibris	358
A SZOT-díjjal kitüntetett VADÁSZ FERENC (<i>Vida Sándor</i>)	360

k ö n y v e k r ő l

Az időszerű múlt — a művészetek tükrében (<i>Zolnay Vilmos</i>)	362
--	-----

k é z i k ö n y v t á r

Budapest enciklopédia (<i>Marót Miklós</i>)	365
--	-----

Könyvtártudományi tanulmányok (Kiss István)	366
KAMARÁS ISTVÁN—POLÓNYI PÉTER: Értelmiség, olvasás, könyvtár (B. Nagy Ernő)	369
A szakirodalmi tájékoztatás gépesítése Magyarországon (Dezső László)	370

bibliográfiák

A magyar szociológiai irodalom bibliográfiája (Pálvölgyi Endre)	372
A párizsi kommuné (Iszlai Zoltán)	373
Comenius Magyarországon kiadott műveinek lelőhelybibliográfiája (Vértesy Miklós)	374
HORLER MIKLÓS: A magyar műemlékvédelem bibliográfiája 1945—1965 (dr. Tombor Tibor)	374
Könyvtári híradók	375
Könyvtári kiadványok	376

A borító hátlapján Diskay Lenke fametszete

из содержания

Мнение читателей о двадцатилетнем журнале „Кеньв-тараш” (315);
 Михай Фюлеки: Читательское движение в Венгерской народной армии (329);
 Шандор Качани: Каким образом могут поддерживать библиотеки учебу иностранных языков? (334);
 Ласло Пачаи: Информационная работа в детской библиотеке при одной из комитатских библиотек (336);
 Ласло Туба: Дискуссия о первенстве городских или сельских населенных мест в области обеспеченности библиотечки (339);
 Тибор Томбор: Оборудование „Vidical” способно передать и библиотечные знаки (351);
 Илона П. Брештянски: Вид графики „экслибрис” воскрес (358).

aus dem inhalt

Meinungen von Lesern über die zwanzig-jährige Zeitschrift „Könyvtáros” (315);
 Mihály Füleki: Leserbewegung in der Ungarischen Volksarmee (329);
 Sándor Katsányi: Wie können die Bibliotheken des Sprachstudium unterstützen? (334);
 László Pacsai: Informationsarbeit in der Kinderbibliothek einer Komitatsbibliothek (336);
 László Tuba: Diskussion über die Reihenfolge der Wichtigkeit der Bibliotheksversorgung von Dörfern bzw. Städten (339);
 Tibor Tombor: „Vidical” — eine Zahlenrufovorrichtung [Lichtzeichen] als Förderanlage von Standortnummern (351);
 Ilona P. Brestyánszky: Das Ex-libris — eine neubelebte graphische Kunstart (358).

cikkeink szerzői

Almásy László gépészmérnök, a Csepel Autógyár termékdokumentációs osztályának vezetője; Bezdán Sándor főiskolai tanársegéd, Szeged; Bozóky Éva, a Könyvtáros rovatvezetője; P. Brestyánszky Ilona művészettörténész; Füleki Mihály százados, a Honvédelmi Minisztérium kulturális osztályának munkatársa; Katsányi Sándor, a Veszprémi Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; Mátyás István, a Nép-szava munkatársa; Pacsai László, a Szekszárdi Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; Simay Norbert, a Könyvtáros munkatársa; Szöllösi Kálmán, a Pécsi Városi Könyvtár igazgatója; dr. Tombor Tibor, az Orsz. Széchenyi Könyvtár ny. osztályvezetője; Tuba László, a Mosonmagyaróvári Járási Könyvtár igazgatója; Vida Sándor, a Párttörténeti Intézet munkatársa; Zolnay Vilmos író.

from the contents

Readers' opinions on the 20 years old Könyvtáros (315);
 Mihály Füleki: A readers' movement in the Hungarian Army (329);
 Sándor Katsányi: How can libraries help in learning foreign languages? (334);
 László Pacsai: Reference work in the children's library of a county library (336);
 László Tuba: Dispute on the priorities of urban versus village library service development (339);
 Tibor Tombor: „Vidical” — a call number transmitter (351);
 Ilona P. Brestyánszky: Ex libris: a revived graphic art (358).

Könyvtáros

A MŰVELŐDÉSÜGYI
 MINISZTERIUM
 LAPJA

INDEX: 25.449

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Elek Sándorné, Gerő Gyula, Gönczi Imre, Karácsonyi Jánosné, Katsányi Sándor, Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Papp István, Sallai István, Szőke Tiborné, Szerkesztő: Páldy Róbert. Szerkesztőség: Budapest XI., Bartók Béla út 32. Telefon: 258-066, 451-758.

Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Kiadóhivatal: Budapest VII., Lenin körút 9—11. Telefon: 221-293.

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI, Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautóvalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámára. Előfizetési díj: 1/2 évre 36 forint.

71.6144 Egyetemi Nyomda, Budapest. Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

HÚSZÉVES A KÖNYVTÁROS

Húsz évvel ezelőtt, 1951. júniusában jelent meg — akkor Könyvbarát címmel — lapunk első száma. Azóta hónapról hónapra jelentkezőnk a könyvtárakban. Az évforduló alkalmat ad arra, hogy véleményt kérjünk munkánkról. Így volt ez a megelőző évfordulókon is. Az ötödiken a tavaly elhunyt Kóhalmi Béla, Kossuth-díjas könyvtáros tette mérlegre az utkeresési időszak teljesítményeit. A tizediken Sebestyén Géza elemezte a lap helyét és szerepét a 60-as évek elejének lendületes könyvtárügyi fejlődésében. A tizenötödik évfordulón a könyvtárügy különböző posztokon működő vezetői és munkásai közül Csúry István, Dobos Piroska, Gergely István, Kordos László, Kovács Máté, Sallai István, Székely Sándor és Tanka János nyilatkoztak lapunkról. Most, a huszadik évfordulón a könyvtárügy fiatalabb munkatársait kértük meg: mondják el véleményüket arról, hogyan tudják használni munkájukban a Könyvtárost, s mit várnak a laptól a jövőben.

Húsz esztendő a magyar könyvtárügy szolgálatában

Nem vagyok híve az ünnepi nyilatkozatoknak, maga az ünnepi jelző is bénítóan hat sokunkra, mert úgy érezzük, hogy valami különösöt kell nyújtanunk, mást, többet, mint köznapi mivoltunkban, tetteinkben, cselekedeteinkben szoktunk. Rádásul az ünnepeltről jót vagy semmit! Így tartja a hagyomány, s a jó ízlés egyaránt. Ezért nehéz ünnepi nyilatkozatot tenni. Ha most mégsem érzem nehéznek a feladatot, az elsősorban abból fakad, hogy nem lesz ünnepi mondandóm, legalábbis nem a fent említett „kötelező ünnepélyesség” szellemében.

Engedtessék meg nekem, a „fiatal” könyvtárosnak, hogy nyolcévés könyvtárosi múltam és tapasztalataim alapján beszéljek a húszéves Könyvtáros folyóiratról. Nem is a húsz évről, hiszen az már történelem, és beszéltek róla az ötödik, a tizedik és a tizenötödik évforduló alkalmából nálam hivatottabbak — a húsz évet saját tapasztalatukból ismerő könyvtárosok.

En a nyolc évről beszélek és arról, amit ez a folyóirat nekem jelentett. Társa volt mindennapjaimnak, de egyáltalán nem „hétköznapi” módon. Ezért érzem magam felmentve az ünnepi méltatás szokványos hangneme és jelzői alól. Mint megyei könyvtárigazgató a közművelődési könyvtárügy utolsó éveinek jelentős eseményeit együtt éltem át azokkal, akik ez időben a lapban írtak, munkatársai, illetve szerkesztői voltak. *Ez az őszinte és természetes munkatársi viszony* az, ami elsősorban eszembe jut, ha a Könyvtárossal gondolkodom; számomra ez a lap legnagyobb érdeme. Sokan elmondták már évekkor ezelőtt, hogy a folyóirat eltéphetetlenül összeforrt a magyar könyvtárügy 1951 óta megtett útjával, hogy jól és sokat foglalkozott ennek egyik legdinamikusabb ágával, a közművelődési könyvtárhálózatával; tükrözve, segítve annak minden fejlődési szakaszát. Írták azt is, hogy a Könyvtárossal úgy beszélünk, mintha az egyetlen könyvtári orgánus lenne. Nagyon szeretném — és kívánom is a Könyvtárossal és magunknak —, hogy ezt érezzük még akkor is, ha a lapnak a jelenleginél lényegesen több társsal kell osztoznia feladatában.

Ha visszagondolunk az utolsó öt esztendőre abból a szempontból is, hogy mit kívántunk a Könyvtárossal a 15. évfordulón, akkor azt hiszem, túlzott engedékenységgel vádja nélkül megállapíthatjuk, hogy ezeket a várakozásokat a lap lényegében beváltotta. Az öt év számaiban lapozva szembevesszük az *az érzékenység, ami erre a folyóiratra jellemző*, hogy mindig „ráérez” a bennünket foglalkoztató legfontosabb gondokra, segítséget nyújt számunkra feladataink tisztázásához. Jutott ereje a szerkesztőségnek foglalkozni a legfontosabb szervezeti problémákkal; a könyvtárépítés, -berendezés, -felszerelés kérdései mellett a legfontosabb szakmai területekkel is; jutott figyelem a gyermekkönyvtárak problémáira, a klubkönyvtárak fontos kérdéseire, a tájékoztatás kiépítésének feladataira, ugyanakkor olyan fontos országos problémákra is, mint a gazdasági reform bevezetésének hatása a magyar könyvtárügy fejlődésére. Indított vitákat; foglalkozott a könyvtárosképzéssel és továbbképzéssel, az állománygyarapítás gondoljaival, s a színvonalas könyvtár-, könyv- és irodalompropagandával.

Úgy látom, mégis ünnepire sikerült ez a cikk, legalábbis az elismerő jelzőket illetően, de hadd tegyem hozzá: a mindennapjaink gondoljaiban velünk tartó Könyvtárossal mindezt őszintén, tárgyilagosan, szépen és problémák nélkül elmondhatjuk.

Mit várok, mit várhatunk a Könyvtáros folyóirattól? Mindenekelőtt azt, hogy *tartsa színvonalát*, sőt lehetősége szerint emelje, hogy továbbra is *mindannyiunk leg-*

hűségesebb munkatársa maradjon, hogy fenntartás nélkül, és egyértelműen magunkénak érezhessük.

Nehéz bármit is kiemelni, és a szerkesztőség megkülönböztett figyelmébe ajánlani, hiszen a Könyvtáros azért jó lap, mert nem elvont elméleti megfontolások, hanem a magyar könyvtárügy tényleges állapota, fejlődése és követelményei alapján szerkesztik; a gyakorlatot szolgálja, a jövő útját egyengeti, de nem prakticista módon, hanem elvi alapon, magas fokú tudatossággal, és a szolgált ügyhöz méltó felelősséggel. Ha mégis kiemelek néhány gondolatot, azt elsősorban azért teszem, mert mindannyiunké ez a lap, és a szerkesztőség munkájának lekicsinylése nélkül mondhatom, mindannyian szerkesztjük, írjuk és olvassuk, és kell, hogy valamennyiünknek gondja, felelőssége legyen a folyóirat jövője.

A Könyvtáros őrizze meg mindazokat az értékes hagyományokat, amelyeket az elmúlt húsz évben képviselt, mindenekelőtt azt a képességét, hogy a könyvtárügy előtt álló legfontosabb feladatokra tud koncentrálni, egyengetni tudja a könyvtáros közvélemény egységessé válásának útját, egybe tudja vetni az irányító szervek és a gyakorló könyvtárosok álláspontját, napirenden tudja tartani a megoldandó problémákat, s megoldásukhoz mindenki számára hasznos javaslatokat tud tenni.

Az elmúlt években több olyan országos jelentőségű folyamat kezdődött, illetve bontakozott ki hazánk gazdasági, politikai és állami életében, amely alapját képezi a művelődésügy további fejlődésének is. A változások könyvtárügyi vonatkozásait a III. országos könyvtárügyi konferencia jól summázta; a Könyvtáros egyik legfontosabb feladata az lehet, hogy napirenden tartsa mindazokat a javaslatokat, amelyek helyesen fogalmaztunk meg, de amelyek a feltételek éretlensége vagy időhiány miatt eddig nem valósulhattak meg. Ne hagyja elfelejteni a jó kezdeményezéseket, segítse a könyvtáros közvélemény ébrentartását és a legfontosabb problémákra való irányítását. (Lásd csak a mi területünkön: az államigazgatási rendszer továbbfejlesztésének és demokratizálásának hálózati, szervezeti következményei; a szakfelügyeleti rendszer várható bevezetése stb.)

Utálnék végül arra a nem új, de — véleményem szerint — új módon megfogalmazódó követelményre, amelyet a vezetéssel és irányítással, a vezetői munkával szemben támaszt korunk. Túl vagyunk egy mennyiségi, gyors számszerű fejlődést hozó perióduson, s mindannyian érezzük annak a gondját, hogy minőségileg többet, magasabb fokú, társadalmunk számára hatékonyabb, elevenebb és sokrétűbb szolgálatot kell nyújtanunk. Intenzív fejlődési szakaszba értünk, és ebben már nem lehet mindent az ún. objektív feltételek alakulásától várunk. (Természetesen nem becsülve le az e téren még jócskán szükséges teendőink mértékét, gazdasági súlyát és kihatásait sem.) Úgy gondolom, sokat kell foglalkoznunk azzal a problémakörrel, hogy milyen úton-módon válhat egységes, ténylegesen országos rendszerré a magyar könyvtárügy sokféle ága; hogyan tehetjük gazdaságosabbá a különféle könyvtárhálózatok együttműködését; melyek feladataink a szükségtelen párhuzamosságok megszüntetésében; hogyan válhat általánossá és széles körűvé az országos könyvtárak és információs intézmények hasznos, de ma még többé-kevésbé szűkkörű tevékenysége.

Számomra ezek a legfontosabbak. A következő évtizedben sok lelkesedést, hitet, jó egészséget és jó munkatársakat kívánok a Könyvtáros szerkesztőségének.

Arató Attila

a Debreceni Megyei Könyvtár igazgatója

Több figyelmet a könyvtárügy társadalmi meghatározottságának!

A Könyvtáros kezdő egyetemistaként ismertem meg. Azokban az években a kötelező és ajánlott irodalom lelőhelye volt a lap, szemináriumi dolgozatok és vizsgák egymást követő sora határozta meg olvasmányaimat. Az államvizsga után — rajtam kívülálló okok következtében — passzív szemlélője lettem a könyvtárak fejlődésének, nem sikerült szakképzettségemnek megfelelően elhelyezkednem. Az irodalom, a szakmai lap révén értesültem az új dolgokról, a könyvtárügyben bekövetkezett változásokról. Azt hiszem, innen ered az „elfogultságom” is, hiszen aki munkaeszközként használja a lapot, mindig többet vár attól, igényei megelőzik a lehetőségeket. S azt hiszem, ez így van rendjén.

A kritikai magatartás bennem is törvényszerűen kialakult, mihielyt felelős lettem egy megye könyvtári életének fejlődéséért. Már nemcsak általánosságban tájékozódtam, hanem konkrét kérdésekre kerestem a választ, gondolataimat szembesíteni akartam másokéval, reálisan kívántam szemlélni helyzetünket. Az a véleményem, hogy új igényeket csak igényesen szerkesztett lap ébreszthet, s a Könyvtáros ezek közé

tartozik. Legnagyobb erényének azt tartom, hogy a napi gyakorlatban gyökerezik, s *cikkei alapján meg lehetne írni a magyar könyvtárügy problématorténét.*

Munkámban elsősorban azok az írások segítenek, melyek a könyvtárnak a társadalomban betöltött szerepét, a funkciók változását vizsgálják, illetve az igények alapján életrehívott új könyvtári szolgáltatásokról adnak hírt. Szeretem a vitákat, eszmecseréket, mivel a gondolatok polarizációja, *a vélemények összeütköztetése mindig segít a helyes megoldás kiválasztásában.* Erdeklődéssel olvastam a közművelődési könyvtárak szerepéről, a szakszervezeti könyvtárakról, a betegkönyvtárakról, a körzeti könyvtárakról, a pedagógusok irodalmi ellátásáról folyó vitákat, a III. országos könyvtárügyi konferenciával kapcsolatban megjelent cikkeket. S a példákat még sorolhatnám. Úgy vélem azonban, hogy a spontán véleménycserék mellett nagyobb teret kellene adni a *tudatosan szervezett vitáknak.*

A könyvtárak jelleg és földrajzi elhelyezkedés szerinti megoszlása s az ebből adódó sajátos szakmai kérdések megfelelő fórumot kapnak a lapban. Olvasok községi, városi könyvtárakról, felújított és korszerűsített intézményekről, egyetemi és kutató-intézeti könyvtárakról, kooperációs körökről, de mindegyik önmagába zárt problémakör, nem dobbentenek rá az *összefüggésekre.* A szükségesnél kevesebb szó esik *szocialista társadalmunk könyvtári kultúrájáról,* mint egészről, a részek egymáshoz kapcsolódásáról, az egészségtelen tünetekről. A könyvtárügyi konferencia elindított egy folyamatot, s szeretném, ha ezt a *Könyvtáros* töretlenül folytatná. Sok szó esik mostanában a vidéki értelmiség szakirodalmi ellátásáról, illetve az ellátás hiányosságairól. E társadalmi feladatot csak a könyvtári rendszer vertikális és horizontális felépítésének összehangolásával, együttes érvényesítésével tudjuk megoldani. Örömmel fogadnám az e kérdéssel folytatott vitát, hiszen kétszeresen is érdekelt vagyok.

Javaslom: indítson a lap olyan sorozatokat, melyek *azonos jellegű témák egyéni megközelítését* adják. Arra gondolok, hogy az országos könyvtárak, a megyei könyvtárak vezetői, jeles szakemberei mondják el véleményüket a közös gondokról, feladatokról. Szívesen olvasnék olyan interjú-sorozatokat, melyben a népgazdasági tervezés felelős posztjain állók vallanának arról, *milyen mértékben részesedhet a könyvtárügy a nemzeti jövedelemből,* melyek a fejlesztési lehetőségek.

Hiszem és vallom: a könyvtárak a társadalom valamennyi életfolyamatához kötődnek. Önmagunknak segítünk, ha *hangot adunk a használóknak is:* a tanulmányi-hoz irodalmat kereső diáknak, a pedagógusnak, az újat kereső kutatónak, a megmunkálás fortélyait kereső szakmunkásnak, a szellemi felüdülést váró nyugdíjasnak; mindazoknak, akiknek a könyvtár mindennapos szükséglet. Ne értsenek félre, nem akarom olvasmányos riportlappá változtatni a szakmai folyóiratot. A sajátos belső szakkérdéseknek adjon megfelelő fórumot, de érvényesítse jobban a szociológiai szempontokat, szenteljen több figyelmet a könyvtárügy társadalmi meghatározottságának. Ezzel nemcsak a könyvtárpolitika, hanem a napi könyvtári gyakorlat érdekeit is szolgálja.

Orosz Bertalan né
a Heves megyei Tanács művelődésügyi osztályának munkatársa

A Könyvtáros nekem munkatársam

Akkor lettem népművelő, amikor a folyóirat megszületett. Egyidősek vagyunk a munkában, *együtt nőttünk meglelt férfitá.* Jubileumot ünnepelni, nyilatkozatot adni régi könyvtárosnak, az én helyzetemből — tizenöt év könyvtárigazgatói tevékenység Abaújban, egy 80 kis községgel „megáldott” járásban — aligha lehet érzélem nélkül.

Nekem a Könyvtáros a legjobb munkatársam, barátom és élő mesterem. *Szobamba hozta húsz év alatt az egész magyar könyvtárügyet,* a könyvtárak eredményeit, a könyvtárosok örömeit, gondjait, hogy egybevehessem az enyéimmal. Munkámban ez volt a legnagyobb segítség.

Tanulmányaim során sokat merítettem az okos írásokból. *Sebestyén Géza* írta a tízéves évfordulón: „Ha végiglapozzuk A Könyvtáros eddigi tíz évfolyamát, megállapíthatjuk, hogy a politikai feladatok mindig előtérben állottak.” S példák sorakoztak ennek bizonyítására. Én a húszéves évfordulón így fogalmaznék: A Könyvtáros az utóbbi tíz év alatt elsősorban azáltal vált a magyar könyvtárügy kitűnő szaklapjává, hogy *írásai a szocialista művelődéspolitikát egységében fogantak.* Fejlődési folyamatában úgy találta meg helyét a közművelődésben — funkciójának megtartásával —, hogy benne *a szakmai feladatok a művelődéspolitikával ötvöződtek* és annak szolgálatában álltak. Ez a lap legnagyobb érdeme. Ezt a szemléletet én a Könyvtárostól tanultam.

Megjegyzéseim és kívánságaim között elsőnek a Könyvtáros *továbbképző szere-*

pérről szeretnék szólni. Talán itt lehet legjobban lemérni, mit jelent a lap a járási és a községi könyvtárosoknak.

Az elmúlt húsz év során többen számon kérték a magyar könyvtárügy központi szaklapjától az alaposabb, tematikájában is bővebb kitekintést a szakképzés-továbbképzés területére. Felmerül ismét a kérdés: vajon alaptalanul? Véleményem szerint ki-ki a saját gondján, baján érzi ennek szükségességét. Nekem a Könyvtáros a *legfontosabb láncszem az országos érvényű szakmai-módszertani kérdésekben*. Elmondhatom azt is, hogy nem ismerek járási könyvtárost, aki ne várná a legfrissebb számot. És ez azért van, mert a lap szakmai-módszertani hatása igazában — eltekintve a kevés kivételtől — *csak a járási könyvtárakig ér el*, de haszna itt kétségtelen. Mi tulajdonképpen — az önképzés mellett — annyit kapunk, amennyit a Könyvtáros (és a Könyvtári Figyelő) ad. Hivatásunkból az a kötelesség adódik, hogy ne csak olvassuk, hanem olvassassuk is a lapot. Jóleső érzés: járásunkban ma már nincs olyan községi könyvtáros, akinek az asztaláról hiányozna. Tapasztalatom szerint a *törzsgárda és a lap között kialakult a kétoldalú kapcsolat*, de aggasztó, hogy a *tiszteletdíjas könyvtárosok zöme nem ér fel hozzá*. Azokról a falusi könyvtárosokról van szó, akik körében még mindig jellemző az alacsony szakmai műveltség. Évente átlag 15 könyvtárosunk cserélődik. Minőségi változást addig nem tudunk elérni, amíg tiszteletdíjas, többnyire elfoglalt pedagógusok váltják egymást ebben a munkában. A Könyvtáros pedig nem ismételheti önmagát. Ha visszatér fontos kérdésekre, problémákra, az ismeretekről — a tapasztalatok gazdagabb tárházára építve — magasabb szinten szól az értőknek. Emiatt elég gyakran bírálat is elhangzik. Egyes cikkek országos érvényüknél fogva tanulmány jellegűek, s bizony a teljes szakirodalom ismeretében „naprakész” legyen, aki értő figyelemmel ki tudja belőlük szűrni azt, amire éppen neki van szüksége. Törekedni kellene arra, hogy *a szakcikkek is olyan könyvtári nyelven íródjának, amit a községi könyvtárosok is megértenek és hasznosítani tudnak*.

Igaz az is, hogy a folyóiratnak nem elsődleges feladata a továbbképzés, s a tan-könyvek minden szinten és fokon elérhetők, csakhogy azok olvasását falun megkövetelni a körülmények miatt nem lehet. Nekünk mégis az lenne a legnagyobb segítség, ha a lap *többet vállalna magára* egy olyan jellegű *továbbképzésből*, amely az elméletet összekötve a legjobb gyakorlattal, ezeknek a problémáknak a megoldása érdekében is közölne szakismereteket. Magam szívesen olvasnék a könyvtárvezetésről, feleletként a községi, járási, megyei könyvtárvezetők legégetőbb elméleti és gyakorlati problémáira.

Még egy kívánságnak szeretnék hangot adni. Tudom, nincs olyan folyóirat, amely eleget tudna tenni a szakemberek minden igényének. A tízéves évfordulón felmerült a könyvtár-könyvtáros-olvasó kérdéskör arányosabb bemutatásának az igénye. Úgy vélem, *a könyvtárak bemutatása sikerült a legjobban*. Gondoljunk az önmagában is kitűnő képanyagra. Megismertük húsz év alatt az ország legszebb könyvtárait. (Alkalmom adtán „ellenkező előjelű” képeket is lehetne közölni.) Hasonló figyelmet érdemelne manapság a könyvtárosok bemutatása. Ők azok, akik az utóbbi években a továbbfejlődés gondoljaival hadakozva állják a sarat, a nehéz körülmények közepette is tartják a színvonalat. Nem szabad elfelejteni, hogy a húszéves Könyvtárossal együtt kitűnő szakember-gárda nőtt fel. Jó lenne, ha gyakrabban találna alkalmat a lap *egy-egy könyvtárosarckép felvillantására*, legalább egy fénykép vagy rövid bemutató erejéig — ha többre nem futja a lehetőségekből — akár munka közben vagy akár egy jelentékenyebb cikk kapcsán. Talán jobban megismerhetnénk egymást, és ezáltal is az illető megbecsüléséről tennénk tanúbizonyságot. Miért mindig a legfontosabb gesztus maradjon el?

Talán nem leszek ünneprontó, ha végezetül elmondom legnagyobb fájdalommat. Sajnos, nem érvényesül eléggé a közreadott fontosabb írások *hatása a társadalom életében*. A mi gondjaink lassan oldódnak meg. A legjobb írások is *csak a szakmai berkekben visszhangzanak*. Járási és községi vezetőkhez ritkán jut el a Könyvtáros. A hibák igényes feltárását, a jó helyzetelemzéseket, a bátor hangvételű építő *javaslatokat nem követik gyors intézkedések*, miként a televízió és a napilapok riportjait. Pedig a Könyvtáros is mindent megtesz a maga módján.

A közművelődési lapok 1970-es konferenciáján a Könyvtárossal elhangzott véleményeket röviden így lehetne összefoglalni: „a Könyvtáros tulajdonképpen azt csinálja, amit kell.” Öszintén kívánom, hogy az elkövetkező évtizedben is tudjon újat adni, és sok-sok példával mutassa meg, hogyan kell a jót még jobban csinálni. Az új jelenségek értelmezésében, a célok meghatározásában, a szervezeti keretek továbbépítésében járjon előtűnk példával. Legyen továbbra is bátor, agitatív és munkáját kövesse még több siker. Ezt kívánom a járási könyvtárosok nevében, a falusi könyvtárak javára, a 20. évfordulón.

S z a b ó G y u l a
az Encsi Járási Könyvtár igazgatója

Segítséget nyújt a mindennapi munkához

20 éves a Könyvtáros, s én 15 éve olvasom, ismerem. A sajátomnak érzem, várom a megjelenését. — Ezek az első gondolataim róla.

Úgy érzem, a könyvtárosok lapját a könyvtárosok nagy többsége szívesen olvassa, szereti, várja híreit, cikkeit, tanulhat, tájékozódhat belőle. Úgy vélem, sikerült — különösen az utóbbi években — úgy szerkeszteni a Könyvtárost, hogy kitekint a nagyvilágba, lehetőségein belül jól reagál az aktuális eseményekre, de — ami még fontosabb — fórumot biztosít a legidősebb könyvtári, könyvtárügyi kérdések megvitatására is.

Az egyes lapszámokban mindig találtam olyan cikket — esetenként többet is —, amely kézzelfogható segítséget nyújtott mindennapi munkámhoz. Ha csak annyit adott, hogy erősített egy elképzelést, alátámasztott egy véleményt, tapasztalatot — már segített. Persze sokszor „szálltam vitába” cikkeivel, s ha ez a vita nem is került nyilvánosságra, csak magamban, vagy a kollégáim körében zajlott le, akkor is tapasztalatok összegezésére, véleményformálásra készítetett.

Az utóbbi években számomra a legizgalmasabb és legtanulságosabb az a vita volt, amelyet Sallai István indított és zárt le a szakszervezeti könyvtárakról. Talán nem haragszik meg érte, ha most leírom, hogy a vitát kiváltó vagy elindító cikke — noha részigazságait akkor is elismertem — nagyon bántott. Nem a hangja, hanem az: úgy éreztem, még mindig nem ismerik eléggé és nem ismerik el az üzemi szakszervezeti könyvtárosok nehéz és áldozatos munkáját. Úgy éreztem akkor, hogy a lényeg, helyesebben az általam leglényegesebbnek tartott dolog, a munkások olvasóvá nevelése, illetve az a nagy munka, amelyet a társadalmi aktivisták ezrei végeznek, elszikkad, s olyan tevékenységet kérünk számon a társadalmi munkás üzemi könyvtárosoktól, amit főfoglalkozású, szakképzett könyvtárosok sem tudnak mindenhol és mindenkor megvalósítani.

A vita lezárult — gondolom — mindenki megelegedésére.

Nagy érdeklődéssel olvastam a „munkások és az olvasás” témáról megjelent cikkeket is, gondolatébresztőek, hasznosak és tanulságosak voltak.

A szakszervezeti könyvtárakkal kapcsolatban megjegyezném, hogy véleményem szerint arányosan kapnak helyet a lap hasábjain eredményeik, problémáik. Előfordul azonban, hogy hiányérzetem van... Így volt például, amidőn Heves megye könyvtárügyéről olvastam a lap 1970. júniusi számában. Tudom, hogy Szalay István tanácselnökhelyettes beszéde a megyei könyvtár újjáalakított helyiségeinek avatásán hangzott el, s szinte természetes, hogy a tanácsi könyvtárak helyzetét elemezte. Azt azonban nem tartom természetesnek, hogy ha egy megye könyvtárügyéről esik szó — „Heves megye könyvtárügye”, ez volt a cikk címe — ne vegyék figyelembe legalább a megemlékezés erejéig a szakszervezeti könyvtárak munkáját. Azért tartom fontosnak ezt szóvátenni, mert a szerkesztőség a cikket úgy vezette be, hogy Szalay István, a megyei tanács elnökhelyettese „...a megye könyvtárügyéről olyan hiteles mérleget állított fel, amely országos tanulságokat kínál...” A mérleg minden bizonyos hiteles, de nem teljes. S amiért ezt szóváteszem: tartok tőle, hogy egy még mindig meglevő helytelen szemléletet takar, a szakszervezeti könyvtárak szerepének lebecsülését.*

Kollégáim s a magam nevében kívánok erőt, egészséget a Könyvtáros szerkesztő gárdájának abban a reményben, hogy tíz év múlva, a lap 30. évfordulóján is elismerésünket és köszönetünket fejezhetjük ki munkájáért.

Barts Oszkár né

a Dunai Vasmű „Vörösmarty” szakszervezeti könyvtárának vezetője

A Könyvtáros és az iskolai könyvtárosok

Az iskolai könyvtárosok a legkisebb testvér elfogódottságával köszöntik a jubiláló *Könyvtárost*. Nem az iskolai könyvtárak száma, kora vagy jelentősége miatt érezzük magunkat legkisebbnek, inkább azért, mert csak mostanában kezdenek bennünket könyvtárosnak, könyvtárainkat könyvtárnak tekinteni.

Felesleges lenne arról vitatkozni, joggal feledkeztek-e meg rólunk oly hosszú ideig, vagy jogtalanul. Egy bizonyos: a *Könyvtárosnak* fontos szerepe volt és van abban, hogy az *iskolai könyvtárak kérdése az iskolák belügyéből egyetemesebb művelődési problémává vált*.

Az oktatás korszerűsítéséről, a tankönyv egyeduralmának felszámolásáról, a tanulók tájékozódási képességének kifejlesztéséről szoktunk beszélni, amikor az iskola

* A cikk címét a szerkesztőség adta, tehát az elmarasztalás is a szerkesztőséget illeti.

funkciói felől közelítjük meg a könyvtár szerepét. A könyvtárosok inkább a 18 éves aluli ifjúság könyvtári ellátásának problematikájában gondolkodnak. Nagyon örvendetes, hogy a *Könyvtáros* számos cikkében, különösen az utóbbi időben rendszeressé vált *Iskola és könyvtár* rovatban az említett két szempont egyre inkább összekapcsolódik. Sok elvi tanulmány és számos kitűnő gyakorlati tapasztalat közzététele tanúskodik arról, hogy az általános iskolai és a középiskolai tanulók könyvtári ellátását a közművelődési könyvtárosok is az iskolai oktatást és nevelést segítve kívánják megoldani.

Bár egyre nyomatékosabbak azok a vélemények, amelyek az általános iskolai könyvtárak fenntartása és fejlesztése mellett törnek lándzsát, hangsúlyosan jelentkezik az a nézet is, hogy az általában jobb helyzetben levő tanácsi gyermekkönyvtárak vegyék át ezek feladatát. Nyilvánvaló, hogy az anyagi lehetőségek fogják megszabni, hol célszerű párhuzamosan fejleszteni a gyermekkönyvtárt és az iskolai könyvtárt is, és hol kell megelőgedni csupán az egyikkel. Az is nyilvánvaló azonban, hogy ez a két könyvtártípus — éppúgy, mint a középiskolai és a közművelődési felnőttkönyvtár — valamilyen formában mindig egymás kiegészítője lesz. Fontos, hogy *kiegészítőnek tekintsek egymást, ne riválisnak!* Ha az iskolai könyvtár jól dolgozik, olvasókat nevel a közművelődési könyvtár számára; ha a gyermekkönyvtár megkedvelteti az olvasást, a tanulók az iskolában is igényelni fogják a könyvtári szolgáltatásokat. Néhány éve felmérést végeztem a kecskeméti Katona József Gimnáziumban a legtöbbit és a legkevesebbet olvasó osztály tanulóiról. Az derült ki, hogy az iskolai könyvtár legszorgalmasabb látogatói tagjai voltak a megyei könyvtárnak is, akik viszont nem jártak az iskolai könyvtárba, más könyvtárt sem vettek igénybe.

Olvastunk a *Könyvtárosban* elmarasztaló megállapításokat is iskolákról, pedagógusokról, iskolai könyvtárakról. Nem akarjuk kétségbe vonni ezek jogosságát, hiszen ismerjük a magunk házatáját. Bizonyosak vagyunk abban is, hogy a bírálók használni akarnak közös ügyünknek. Mégis azt javaslom, *legyünk több türelemmel egymás iránt.* Ha egy-egy iskola nevelői nem reagálnak kellő módon mégoly kitűnő könyvtári kezdeményezésekre sem, a könyvtárosok ne tekintsek ezt ellenséges gesztusnak. A könyvtárosok néha úgy érzik, hogy a tanárok nem tekintik őket egyenrangú partnernek. (Bizonyos mértékig áll ennek a fordítottja is: az iskolai könyvtárosokban szintén van alacsonyabbrendűségi érzés a könyvtáros szakmában járatosabb közművelődési könyvtárosokkal szemben.) Azt hiszem, az iskolai könyvtárak megerősödése, az *iskolai könyvtárosi hivatás általánosabbá válása* sokat fog itt segíteni. Az iskolai könyvtáros — félig tanár, félig könyvtári szakember — összekötő kapocs lehet a pedagógusok és a könyvtárosok között. E két hivatás folytatóinak szorosabb kapcsolata, kartársias egységbe olvadása feltétlenül nyeresége lenne a magyar közművelődésnek.

Mint elfogódott szavú legkisebb testvér kezdtem az üdvözlést, s most úgy látom, talán vissza is éltem azzal, hogy szót kaptam a családban. Kérem, tulajdonítsák annak, hogy mi, iskolai könyvtárosok, szeretnénk magunkat *teljesen otthonosan érezni a magyar könyvtárosok közösségében.* Köszönjük a *Könyvtárosnak*, hogy problémáinknak helyet adva, mindennapi munkánkat segítve, befogadott bennünket az „igazi” könyvtárosok közé.

Orosz László

a kecskeméti Katona József Gimnázium könyvtárosa

Egy gyermekkönyvtáros üdvözlete

Nyolc esztendővel ezelőtt lettem könyvtáros, ezzel sok érem vágyam teljesült. A Szabó Ervin Könyvtár fogadott könyvtárosaival közé, és kis vagababával egy gyermekkönyvtárba kerültem. Az első napokban akkori könyvtárvezetőm adta kezembe a Könyvtárost, mely azóta is állandó szakmai tájékoztatói forrásom.

A Könyvtáros ismertetett meg a magyar könyvtárügygel, az ország könyvtárait, azok problémáival, eredményeivel. Állandó tájékoztatást nyújtott a különböző módszertani elképzelésekről, azok megvalósításáról, esetleges kudarcáról. A folyóirat születését, hősi korszakát nem volt alkalmam végigkísérni, de most figyelve működését azt tapasztalom, hogy szinte jelen van minden eseményél, ami a könyvtárakkal kapcsolatos. Fontos összekötő kapocs tehát az ország valamennyi közművelődési könyvtára között, nekünk könyvtárosoknak jelentős orgánunk.

E köszöntő megírása előtt végiglapoztam a bekötött évfolyamokat, hogy magamban újra felelevenítsem az elmúlt esztendőket egy-egy érdekes írását. Meglepődtem, hogy az egyre jobban fejlődő gyermekkönyvtárakról milyen kevés cikk jelent meg. Természetesen elsősorban a gyermekkönyvtárosoknak kellene többet írniuk, beszámolniuk munkájukról. Szükséges lenne, hogy a gyermekkönyvtári kiadványokról,

bibliográfiákról bővebben kapjunk tájékoztatást. A megjelenő ifjúsági irodalomról is szívesen olvasnánk kritikákat. A sajnos egyre ritkábban rendezett gyermekkönyvtáros tapasztalatcserékről is szeretnénk többet olvasni. Az 1968-ban megrendezett országos gyermekkönyvtári napokról sem olvashattunk.

Nagyon hasznos lenne, ha időnként a „módszertanosok” írnanak vitaindító cikkeket, melyek kissé megmozgatnák a nagyon tevékeny, de az írástól visszariadó gyermekkönyvtárosokat is. Ezekből az írásokból igen nagy hasznot meríthetnénk, hiszen a gyermekkönyvtári hálózat országszerte most van kialakulóban, és magas azoknak a száma, akik nem rendelkeznek elegendő tapasztalattal.

A gyermekkönyvtárakban, így a budapesti könyvtárakban is, rendszeresen tartunk csoportos foglalkozásokat olvasóinknak. Az új típusúakból bemutatót rendezünk a könyvtárosok számára. Ezekről a rendezvényekről is szívesen olvasnánk a Könyvtáros hasábjain. Ilyenekről bizonyosan örömmel olvasnának a vidéki gyermekkönyvtárosok, mint ahogyan mi is szeretnénk tudni az ő hasonló foglalkozásaikról.

Úgy érzem, ha ilyen és ehhez hasonló kérdésekkel gyakrabban foglalkozna, még megfelelőbb hírforrás, tájékoztatási fórum lehetne a Könyvtáros.

Ünnepi köszöntőm végül is kívánságok listájává alakult. Talán ezt nem veszik tőlem rossz néven, hiszen a lapot magaménak érzem, és ha egy kissé önzően a gyermekkönyvtárosok érdekét képviselve írtam is, úgy gondolom, hogy a kért írások nemcsak a mi könyvtári munkánkat segítének, hanem tovább emelnék a Könyvtáros színvonalát is.

Rostás Jenőné

a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 15. sz. gyermekkönyvtárának vezetője

A Könyvtáros és a szakkönyvtáros

A magyar könyvtárügynek nem csupán központi szakfolyóirata a Könyvtáros: tulajdonképpen az egyetlen olyan lapunk, amely valamennyi könyvtárba eljuthat, s reméljük, előbb-utóbb el is jut.

A Könyvtáros jelenleginél nagyobb arányú elterjesztése érdekében — s itt nem elsősorban az előfizető intézmények, hanem a tényleges használók számának növelésére gondolunk — közelebbről meg kell vizsgálnunk a folyóirat feladatait, a vele szemben támasztott igényeket s a jogos kívánalmak kielégítésének jelen szintjét, jövőbeni lehetőségeit.

A lap feladata — véleményünk szerint — mindenekeelőtt az országos, teljes könyvtárügyünket érdeklő-érintő problémák, feladatok, eredmények, törekvések bemutatása, könyvtárosok és fenntartók számára egyaránt érthetően. E feladatnak csaknem maradéktalanul — s joggal állíthatjuk: a legmegfelelőbb színvonalon — eleget is tesz. Példaként legyen elég a III. országos könyvtárügyi konferencia előkészületeinek és lefolyásának igen alapos ismertetésére, közlésére utalnunk.

Volna azután a Könyvtárosnak — jelenlegi helyzetéből fakadóan — egy másik, hasonlóképpen fontos funkciója: egyes könyvtárak, könyvtártípusok ismertetése, teljes vagy részleges elemzése, bemutatása. Természetesen ilyen esetekben a hangsúlynak az általános, a más könyvtárak, könyvtártípusok számára is hasznos, érdekes elemeken kell maradnia, hisz a Könyvtáros — terjedelme és központi, országos jellege miatt — nem vállalhatja, hogy egy könyvtártípus, vagy hálózat szakfolyóirata legyen. Érzésünk és tapasztalatunk szerint a folyóirat ezt a feladatát nem egyenletesen oldja meg. Míg egyes tanácsi, szakszervezeti, gyermekkönyvtárakról, vagy e könyvtárak hálózatairól mindenkit érdeklő, hasznos, gondolatébresztő cikkek jelennek meg minden számban, addig sokszor hónapokig kell várni, míg hasonló jellegű írás lát napvilágot szakkönyvtárainkról.

Kétségtelen és öröndetes, hogy a Könyvtáros az utóbbi években sokat tett tartalmi sokoldalúsága érdekében. Általános — és korántsem csak a szakkönyvtárakat érintő — problémákat ismertető cikkek jelentek meg a könyvtárgépesítésről, a könyvtári munka racionalizálásáról. Ha vázlatosan is, megismerkedhettek az olvasók néhány nagy tudományos könyvtárunk eredményeivel, problémáival.

Nem érezzük azonban túlzásnak, ha ezt keveselljük. Úgy tűnik, hogy tudományos és szakkönyvtárainkban folynak még olyan munkálatok, felmerülnek még olyan problémák, amelyek nem csupán egy szűk (vagy nem is olyan szűk) kört érintenek, hanem számot tarthatnának minden olyan könyvtáros érdeklődésére, aki igyekszik széles ismereteket szerezni a magyar könyvtárügy egészéről. Meggyőződésünk, hogy a Könyvtáros — tovább folytatva megkezdett „látókör-tágító” tevékenységét — még nagyon sokat tehet, s reméljük: tesz is ezen a téren.

Végezetül még egy feladatról szólnánk, talán kevesebb biztonsággal, mint az eddigiekről. Nem bizonyos, hogy ez a Könyvtáros feladata; lehet, hogy a lap szerkezetének gyökeres módosítását igényelné, egy azonban bizonyos: a magyar könyvtáros-társadalomban élő és mindmáig kielégítetlen igényről van szó: nincs magasszintű, tudományos jellegű szakfolyóiratunk. Ilyen orgánium hiányát pedig óhatatlanul meg-sínyli könyvtárügyünk színvonala. (A *Magyar Könyvszemle* történeti beállítottsága, a *Könyvtári Figyelő* csekély elterjedtsége és ritka megjelenése miatt alkalmatlan e funkció ellátására.)

Húsz év nem kevés idő egy folyóirat életében. A Könyvtáros első húsz esztendeje mozgalmasságában talán többnek is számíthat. De egy folyóirat sohasem ér el fejlődésének olyan csúcására, amelyet ne lehetne túlszárnyalni, s bizunk benne, hogy a Könyvtáros is töretlenül, az igényekhez és feladatokhoz tovább s talán egyre jobban igazodva halad előre.

Sárdy Péter

a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa

A szent szolgálat

A könyvtárosság, ahogy *Tóth Béla* író mondta a Könyvtárosban közölt interjúban, szent szolgálat. Népművelők vagyunk. A szent szolgálat nem anyagi jóságú kiszolgálást jelent. Ez az igazi könyvtárost néha odáig juttathatja, hogy letagadja a könyvet: mást ajánl az értéktelen helyett. Könyv nélkül, jó könyv nélkül nem engedjük el az olvasót: ez a szent szolgálat.

Mi Kaposváron nem vesszük meg Rejtőt, ennek következtében le sem kell tagadnunk. Eltűrjük az egyik olvasó átkait, mert a másik hálája kárpótol érte. Sajnos, a szent szolgálat egyre nehezebb. Kétszáz-háromszáz olvasó, pontosabban kölcsönző fordul meg a könyvtárban naponta — lassan menzai forgalmat bonyolítunk le —, zúdulnak ránk az olvasók.

A modern, iparosodó társadalom életformája, a szocializmusé is az elidegenedés veszélyét hordja magában. Az elidegenedésről nem mint filozófiailag pontosan definiált fogalomról beszélnek, hanem mint a köznapi életben jelentkező és kitapintható valamiről: megszűnőben a családiasság, vagy még hosszú szünetjel választ el bennünket a családiasság alkalmaitól. Ki kell alakítani? Beszélgetni kell az olvasókkal? Ismeretlenek egymás számára, és esetleg mi könyvtárosok is távoliak, idegenek vagyunk. A könyvért jönnek, az adatokért, a tanulnivalókért, nem a lélekhajlításért.

A mi lélekhajlítóink a könyvek. Lényegünk a könyv. A szent szolgálat lényege a könyv. Nem az árucikk, hanem az esztétikum, a tudományosság. Ezért hadakozunk mi, könyvtárosok, annyira az újra és újra sarjadó bestsellerek ellen, a feketesárga ponyva ellen, ezért vitatkozunk annyit a kiadáspolitikáról. S még jó, hogy nem egyedül. Vizsgáljuk, miért adják ki a gyilkosságokat, a holttesteket halmozó könyveket, s vizsgáljuk, miért kellene, kiknek és miért. Detektíveként nyomozunk, mert teteseknek kell valahol lenniük.

Rájöttünk: nem ismerjük eléggé az olvasókat. Először arra, hogy kevesen olvasnak.

De csak az egész társadalom teheti olvasóvá a társadalmat. És most kutatjuk a meglevők szokásait. Kezdve azon, mit csinálnak attól a pillanattól, hogy belépnek az ajtón, mi a mozgási irányuk, hol állnak meg, hol időznek; csak fölkapják-e és elviszik a könyvet, vagy le is ülnek, bele is lapoznak stb. Kiválasztunk egy-egy réteget, és bibliográfiákkal, kiállításokkal, sőt — minden nehézség ellenére — beszélgetésekkel bombázzuk őket, mert sokkal többet várunk tőlük, mint amennyire most futja az erejükből. Így választottuk ki az ipari tanulókat, a hátrányos helyzetben levő tanulókat, s politikai feladattá tettük olvasóvá nevelésüket.

Persze más kérdés, hány könyv után válik olvasóvá valaki. Hány könyvtől, mik-től stb., mert ma már nem elégszünk meg az egyszerű statisztikai adatokkal, vagy ha igen, akkor nem vesszük komolyan a szent szolgálatot. Száz és száz gond vár még bennünket a könyv, az olvasó szolgálatában, csak volna hely mindet felsorolni: könyvtárépítés, de úgy, ahogy azt csinálni kell; mi legyen a fonotéka magyar neve, nem lenne-e jó a hangtár; hogyan tölthetné be jobban a megyei könyvtár a körülményeiből adódó tudományos feladatokat, hogyan vegyen részt a tudományos életben helyismereti gyűjteményével. Ennyire jutottunk: ennyi gonddal büszkélkedhetünk.

A gondokból jó részt vállal a húszéves Könyvtáros. Szent szolgálat a húszéves Könyvtárossé is.

Győri László

a Kaposvári Megyei Könyvtár munkatársa

KIVÁLÓ KÖNYVTÁR

a pesterzsébeti Vasas Művelődési Központban

Több mint ötven éve — az épület fennállása óta — működik könyvtár a *pesterzsébeti Vasas Művelődési Központban*, vagy ahogy Budapesten emlegetik: a *Csiliben*. Hatókörébe a kerület centrumának lakói tartoznak (ott helyezkedik el a művelődési központ), valamint a könyvtárral nem rendelkező részkezőkről járnak még ide néhányan. A kerületi tanács népművelési osztálya szerint a kerület központjában lakók száma ötezeröttszáz, ehhez hozzászámolhatunk még két-ezer embert, akik az említett részkezőkről járnak a Csilibe. A környező vasas üzemeket is a Csili látja el könyvekkel. A *Soroksári vasöntödében*, a *Motor öntvény- és a Kontakta Gyárban* működik letéti könyvtárak, valamint két kerületi pártkörzet nyugdíjas klubjában.

A letéti könyvtárakban tiszteletdíjasok és társadalmi munkások adják ki a könyveket, a művelődési központban levő könyvtárban négy főhivatású könyvtáros és egy nyugdíjas dolgozik. A könyvtár vezetője *Tomasovszky Attiláné*, aki 1962-ben került ide az EVIG-könyvtárból, s két és fél évvel ezelőtt vette át a vezetést. Két munkatársa, *Németh Éva* és *Mérő Zsuzsa* foglalkozik a gyermek-, illetve felnőtt részleg olvasóival. *Kovács*

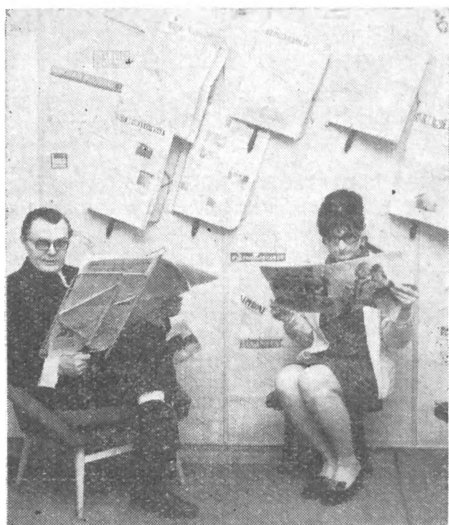
Verona könyvtáros a különálló folyóirat-olvasó gazdája, *Takács Miklós* nyugdíjas könyvtáros pedig az adminisztrációs munkában segít.

Könyvek, olvasás

A művelődési központ 40 ezer forintot ad évente a könyvtárnak beszerzésre, a letéti könyvtáraktól, illetve vállalatoktól pedig 12 ezret kapnak. 1965-ben 1466 beiratkozott olvasója volt a könyvtárnak, 1970-ben 1702. (Ehhez hozzá kell adni még a fiókok 360, illetve 793 olvasóját.) 1965-ben a központi könyvtárból 30 303 kötetet kölcsönöztek, 1970-ben már 47 306-ot. A látogatók száma az említett két évben 10 631, illetve 14 033 volt.

A könyvtár állományában 1970. december 31-én 27 736 kötet volt. Az alapállomány megfelelő, sajnos, az évi beszerzési keret kevésnek bizonyul. Az elmúlt néhány évben a könyvtárosok a hiányokat (műfaji hiányokat) és aránytalanságokat igyekeztek a rendelkezésre álló összeg segítségével megszüntetni. A *kézi-könyvtárt* tervszerűen fejlesztették, alkalmassá tették arra, hogy a tanuláshoz helybenolvasás közben fel lehessen hasz-

nálni. A könyvtár 27 736 kötetéből 15 040 a szépirodalmi, 9783 az ismeretterjesztő könyv, és 2913 kötet tartozik az ifjúsági és a gyermekirodalomhoz. A tudatos, tervszerű beszerzésre jellemző adat: az ismeretterjesztő művek 1965-ben az állomány 31,6 százalékát tették ki, 1970-ben pedig 35,3 százalékát.

A 150 négyzetméter alapterületű szabadpolcos könyvtárrészben a könyvek a közművelődési könyvtárak szokásos elhelyezési rendjében találhatók, de a legkeresettebb könyveket, egyes sorozatokat, valamint olyan műveket, amelyekre külön fel akarják hívni a figyelmet, kiemelten helyezték el. (Például: Modern Könyvtár, versek, drámák, a marxizmus—leninizmus irodalma stb.) Az ifjúsági könyvek közül a *Bűvár könyveket*, a *Nagy emberek élete* sorozatot, a *Képes történelem* köteteit és hasonlókat emelték ki. Mindez megkönnyíti a gyors tájékozódást.

Hírlapok, folyóiratok

A régi, zártpolcos könyvtárt 1965-ben alakították szabadpolcosá, s ekkor a korábbiak duplájára növelték területét. Ezzel lehetővé vált a helybenolvasás, de az intézmény akkori vezetősége — sajnos — a könyvtárosok kérésére ellenére sem adott pénzt folyóiratok beszerzésére. (L. Adonyi Máté György: Miért nincs folyóiratállvány a Csiliben? c. írását a *Könyvtáros* 1966. 2. számában.) 1967 őszén ez az állapot megszűnt, lehetővé vált 40 újság és folyóirat megrendelése. Ekkor a könyvtárban folyóiratolvasó övezet alakították ki, az előtérben pedig elhelyezték a napilapokat, az üzemi és a szakszervezeti újságokat.

A művelődési központ jelenlegi vezetői

már maguk is szorgalmazták az olvasótér bővítését. *Korszerű folyóiratolvasó létesült a könyvtárhelyiségen kívül*, ahol nyugodt körülmények között lehet olvasni, tanulni. A 76 négyzetméter alapterületű, kényelmesen és ízlésesen berendezett helyiséget 1971. február 13-án nyitották meg. Hetenként 32 órában használják az olvasók, hétfőn, szerdán és pénteken este 8-ig nyitva van, szombaton délután pedig 5-ig. Három övezetben helyezték el a 200 kül- és belföldi lapot. Külön előtérben vannak a napilapok, így ezek a folyóiratolvasó nyitvatartási idejétől függetlenül bármikor hozzáférhetők. A belső klubövezetben a képes- és hetilapok találhatóak, az olvasóteremben pedig a havilapok, szakfolyóiratok állnak rendelkezésre. *Az olvasóteremben lehetőség van tanulásra is*, a berendezés célszerű elhelyezése és gazdag kézikönyvtár segíti ezt.

Rendezvények, irodalmi estek

A *Csili könyvtárának az erőssége az irodalmi estek szervezése*. 1966 óta foglalkozik ezzel a könyvtár, korábban az ismeretterjesztő előadók szervezték az irodalmi rendezvényeket. A könyvtárosok saját kérésükre vették át ezt a tevékenységet, hogy a könyvek kiadásán és visszavételén kívül más alkalommal, más körülmények között is találkozassanak olvasóikkal. Nézzünk néhány példát arra, milyen rendezvényekről van szó.

1966-ban a *Könyvbarátok köre* sorozat keretében a mai magyar költészettel, a modern szovjet prózával, a görög és az amerikai drámával ismerkedhettek meg részletesebben az érdeklődők. Emellett persze egyedi előadások, irodalmi vetélkedők, író—olvasó találkozók is voltak. 1967-ben szervezték meg az *olvasók fórumát*, 1968-ban pedig új sorozatot indítottak *Korok és stílusok* címmel. A romantika, a realizmus és a naturalizmus került abban az esztendőben az előadók „bonckése” alá, a következő évben pedig a többi „izmus” a szimbolizmustól a szocialista realizmusig.

Az 1969—70-es művelődési évadban ismét új sorozat indult. A könyvtár vezetője végigjárta a könyvkiadó vállalatokat, s a tárgyalások eredményeként elkezdtek szervezni azok estjeit. A *Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó* estjével kezdtek, azután sorra jöttek a többiek, az *Európa*, a *Magvető*, a *Szépirodalmi*, majd 1970 márciusában a *Táncsics*. Ezen, az esteken megjelentek írók, a könyvkiadók vezetői, színészek, előadóművészek. Szó esett könyvkiadói tervekéről, műhelymunkáról, vélemények, kívánások hangzottak el, verseket szavaltak, próza-részleteket olvastak fel. Könyvtáros olvasóink most azt mondják: pénz-

kérdés. Valóban az. Nem olcsó mulatság ilyen esteket rendezni. A Csili könyvtárának évi ezer forintja van az irodalmi rendezvényekre. Ez szinte semmi. Sikertől azonban megnyernie a kiadók támogatását, s éppen ebben van a kezdeményezés lényege, ezért dicsérendő a sorozat szervezése. Hasonlóan jó a könyvtár kapcsolata a kerület társadalmi szervezeteivel is. Az idei költészetnap irodalmi matiné megrendezéséből például a kerületi tanácstól a Vöröskeresztig szinte minden szerv részt vállalt.

Még egy sorozatról teszünk említést, arról, amelyben fiatal költők tartanak előadásokat a folyóiratolvasóban. Ezek a fiatal költők — többségük egyetemista — kapcsolatot kerestek a Csili irodalmi klubjával. Mivel azonban a klubot is a

könyvtár patronálja, így hallgatóikkal, az irodalombarátokkal együtt helyet kaptak a folyóiratolvasóban. A találkozások az elmúlt néhány hónapban rendszeressé váltak. A fiatal költők márciustól májusig *Vajda Jánosról, Füst Milánról, Weöres Sándorról, Juhász Ferencről, Rákos Sándorról* tartottak előadást. Az „illuszt-rációt” a Csili irodalmi színpada szolgál-tatta.

Mit írhatunk befejezésül? Talán csak annyit: együttműködés mindenkivel és minden szervezettel a közös cél, a könyvek, az olvasás megkedveltetése érdekében, az irodalom szeretetéből kiindulva — ez jellemzi a pesterzsébeti Vasas Művelődési Központ kiváló könyvtárát, könyvtárosait.

M á t y á s I s t v á n

A könyvtáros házaspár

Ha valaki életközépből tanulmányozni akarja a falusi könyvtárügy elmúlt 20 évének történetét, lapozza fel a Pilis-vörösvári Községi Könyvtár krónikáját. Vaskos kötet, küzdelmekről, sikerekről vallanak lapjai s a gondosan összegyűjtött képek, dokumentumok.

*

Már halványuló sorok egy géppel sűrűn teleírt, sárguló füzetlapról: „Jegyzőkönyv, felvétel 1950. november 24-én a pilisvörösvári általános iskola épületében. Tárgy: népkönyvtár létesítése a községben...”

Fénykép a Könyvtáros 1971/5. számában: Fogarasy Mihályné, a Pilisvörösvári Községi Könyvtár vezetője átveszi a Kiváló könyvtár cím elnyerését tanúsító okmányt a miniszterhelyettes kezéből. Időpont: 1971 április.

A két dátumot több mint két évtized munkája, fáradsága köti össze.

S ami nem látható a fényképen: az ünnepségre meghívást kapott a könyvtárvezető férje, Fogarasy Mihály pedagógus is. És nem csupán valamiféle udvariasságból. Pest megye könyvtárosai tudják, hogy ő részese volt a könyvtárlétesítés, megszilárdítás küzdelmes éveinek, majd később, a mai napig a sikerek egyik kovácsa maradt. Ha szó esik valahol a vörösvári könyvtárról, senki sem gondol csupán egyikükre. „A könyvtáros házaspár.” Így, munkájuk eredményeit is szétválaszthatatlannak elismerve emlegetik őket.

*

Adatokba, számokba sűrítve ezt hozta a könyvtárnak az elmúlt 20 esztendő:

A „népkönyvtár” az egyik általános iskola folyosóján egyetlen szekrényvel és

163 könyvvel kezdett működni. A jelenlegi községi könyvtárba, fiókjait is beleértve, 1970-ben 1900 beiratkozott olvasó — a lakosság 19 százaléka — járt rendszeresen. Nincs a 10 ezer lakosú településnek olyan háza, amelyben ne lagnék könyvtári tag. (Összehasonlításképpen: a járási átlag 11, a megyei 13 százalék volt.)

Jól alakult a látogatások száma is: 23 ezer alkalommal keresték fel a könyvtárt. Ez a szám már 1969-ben is fölötté volt a hasonló nagyságú községek látogatottságának. Hasonlóan nagy a kölcsönzött könyvek forgalma. Az olvasók 1970-ben 58 ezer könyvet vittek ki a könyvtárból, az egy olvasóra jutó évi átlag 12 látogatás, és 30,5 kötet könyv. A 3,8 kötetes forgási sebesség már 1969-ben a legjobbak közé emelte a könyvtárt.

Röviden az anyagiakról.

Az 50-es évek elején, amikor még az állami, tanácsi támogatás inkább csak csurraht-cseppent, lelkes fiatalok színdarabokat, mesejátékokat adtak elő felnőtteknek, gyermekeknek (hol volt még a tv!), s a beléptidíjkból szerzett pénzből vásároltak könyveket.

1970-ben a könyvtár 32 ezer forintos könyvbeszerzési kerettel gazdálkodott, de már ez az adat is a múlté: 1971-től a költségvetésből 42 ezer forint, a közsegfejlesztési alapból pedig 10 ezer forint áll rendelkezésre az állomány gyarapítására. A helyi tsz ezt még kiegészíti 3 ezer forinttal, amiből a zenei részleget fogják továbbfejleszteni.

A könyvállomány jelenleg 16 ezer kötet, egy olvasóra 8,4, egy lakosra 1,6 kötet jut. A könyvek fele szépirodalom, és 25—25 százalék az ismeretterjesztő, illetve a gyermekkönyvek részaránya.

Az évek során többször költöztek új helyiségbe, mindannyiszor az előzőnél jobba, tágasabba. Így jutottak el a maihoz. A Könyvtáros 1969. évi 11. száma hírül adta, hogy Pilisvörösvárott „... felavatták az ország legnagyobb önálló községi könyvtárát” (Könyvtárvatás Pilisvörösvárott.) A beszámolóból kitűnt, hogy egyetlen nagy, 243 négyzetméteres alapterületű belső térből álló szabadpolcos termet létesítettek, amelyben a különböző funkciójú övezeteket csupán berendezési tárgyakkal (állványokkal) különítették el egymástól, olvasótermi részeket képeztek ki, s az egészet korszerű, tetszetős bútorokkal rendezték be. A költségek 600 ezer forintot tettek ki, amelynek nagyobbik részét a megyei tanács vállalta, a községi tanács építési anyagot, fuvart adott kb. 40 ezer forint értékben, és a lakosság is hozzájárult 1900 óra társadalmi munkával a könyvtárépítéshez.

A tudósítás külön kiemelte, hogy „a létesítmény könyvtári szempontból is kitűnően volt »szerelve«: az állványok rendje, az útbaigazító- és propaganda-feliratok nagy száma a könyvtárosok kitűnő előkészítő munkáját bizonyítja”. (Ezen a téren ma sincs változás — ez érdemük —, s itt kell szólni az állomány kitűnő „feltártságáról”: a naprakész szerzői és cím szerinti betűrendes, szak- és sorozati katalógusokban színes osztólapok teszik könnyűvé az eligazodást.)

A nyitvatartás 1971-től heti 60 óra, hétfőtől szombatig mindennap 8-tól 13 és 15-től 20 óráig, azaz napi 10 órán át keresheti fel a látogató a könyvtárt. Kölcsönzés azonban csak szerdán és szombaton van a felnőtteknek, illetve kedden és pénteken a gyermekeknek (Ezen a tagoláson, a kölcsönzési és nyitvatartási idő ilyen mérvű szétválasztásán lehetne vitatkozni.)

A nyitvatartás ideje alatt bárki, a nem tag is, bemehet a könyvtárba, lapozgathatja a 40 féle hírlapot, folyóiratot, a zenei részlegben pedig 300 művészlemezről válogathat.

A könyvtárnak jelenleg két főfoglalkozású és egy négyórás könyvtárosa van. (Az egyik főhivatású könyvtárost hosszasan tartó szabadsága miatt ideiglenes munkaerő helyettesíti.)

*

Ügyes-bajos dolgainak intézése közben, vagy ha sétálni indul a vörösvári lakos, 10 percen belül könyvtárba „ütközik”. Nem azért, mintha kicsi volna a község, hanem, mert a nemcsak földrajzi értelemben, hanem a településen belüli lakosságmozgást tekintve is központi telepítésű községi könyvtár tevékenységét hasznosan egészíti ki három fiókkönyvtár (egy belőlük 1971-es indulású), vál-

lalva a külső területek könyvtári ellátásának gondját. Elsősorban a nehezen járó öregeket és a gyermekeket fogadják.

Igy aztán Pilisvörösváron egy kilométer sugarú körön belül minden házból el lehet jutni valamelyik könyvtárba.

S hogy a tiszteletdíjas könyvtárosok — 200—350 Ft-ot kapnak havonta — kezelésében működő fiókkönyvtárak nem dolgoznak rosszul, bizonyítja, hogy a lakosság kezén megforduló évi 58 ezer könyvből 5—6 ezret ők kölcsönöznek. (A harmadik fiókkönyvtár munkájának kibontakozásával bizonyára még javulni fog részarányuk.)

A községi könyvtárhálózat vonzása nem szűnik meg a közigazgatási határoknál. *Az olvasók majd 10 százalékáa, kb. 150 fő a szomszédos Pilisszentivánról, Piliscsabárról, Solymárról jár be könyvért.* Ez a tény nemcsak Vörösvár központi szerepének kialakulását jelzi (mert nemcsak olvasnivalóért jönnek be a környékekre), hanem kétségtelenül bizonyítja, hogy a magasabb színvonalú szolgáltatások „kitermelik” a magasabb igényeket is.

*

Am az eredmények nem a semmiből születnek.

„Kosaras évek.” Így nevezi a krónika a hőskort, amikor a könyvtáros házhoz vitte a könyveket, ha nem is kosárban, hanem aktatáskában.

— Muszáj volt, mert akkoriban még megszólták azokat, akiknek „telik idejükből” könyvtárba járni, olvasni — emlékezik vissza Fogarasy Mihály, aki ekkortájt, 1952-ben vette át a könyvtárt elődjétől. Minden kölcsönzött könyv után 20 fillért kapott, ez volt a tiszteletdíja. Így kezdődött el a Fogarasy házaspár könyvtárosi pályája és a községi könyvtár tulajdonképpeni története. Egyébként a 163 kötetes könyvvállomány ekkorra az elődök kezén a felére olvadt.

„Házalással” kezdték, de intézményeket is felkerestek: például a helyi szociális otthont, hogy az olvasással színessebbé, elviselhetőbbé tegyék az idős apókat egyhangú napjait.

Az igazi olvasói bázis megteremtése azonban az iskolákban folyt. A pedagógus-könyvtáros olyan sikeresen plántálta át a gyerekekbe a maga könyvszeretetét, hogy két évtized múltán, a könyvtár 20 éves fennállásának ünnepén, mind ott voltak az egykori gyermekolvasók, immár saját gyermekekkel, s szeretetük megnyilvánulásaival halmozták el volt nevelőjüket, aki egy életre beléjük oltotta az olvasás szenvedélyét.

Erőtéljes lendületet adott az olvasótábor fejlődésének Fogarasy Mihályné bekapcsolódása is, aki időközben, hogy a könyvtárosi állást főhivatásává szervez-

ték át, átvette férjétől a könyvtár vezetését. Fogarasy Mihály ugyanis nem akart megválni pedagógusi munkájától, de megmaradt segítőnek mind a mai napig: jelenleg ő a négyórás, részfoglalkozású könyvtáros.

Fogarasyné, aki maga is bányászcsalád gyermeke, jól ismerte a község bányász eredetű lakosságát, megtalálta a módját, hogy velük is megkedveltesse az olvasást. A krónikában megőrzött statisztikákból nyomon követhető, hogyan gyarapodott évről évre az olvasótábor. Az utóbbi évek szolid, egyenletes fejlődését az évi 100 körüli új olvasó jelentkezése tanúsítja, és figyelemre méltó, hogy főleg a 14—18 év közöttiek száma növekszik, ami minden bizonnyal az új könyvtár nyújtotta gazdagabb lehetőségekkel (helybenolvasás, kézikönyvtár) magyarázható.

Színelőadásokat, mesedélutánokat ma már nem a könyvvállomány gyarapítására rendeznek, hanem éves munkaterv, átgondolt program alapján, a művelés és művelődés egysége jegyében folytat a könyvtár népművelési munkát.

Finom papírra nyomott, igényes kiállítású meghívó 1970-ből: három intézmény, a könyvtár, a gimnázium (időközben ez is lett a faluban) és a zeneiskola ajánlja rajta három közös rendezvényét. Bartók-est (énekkar, irodalmi színpad

közreműködésével) Zimányi Ernő festőművész kiállításának megnyitása alkalmából; jubileumi műsoros ünnepség a könyvtár 20 éves fennállására s végül harmadikként Beethoven-est a zeneiskolások részvételével. Természetesen valamennyit — a festőművész kiállítását is — a könyvtárban tartották.

Néhány a 20 év rendezvényeiből: Molière: A botcsinálta doktor (3 felvonásos szindarab); Hófeherke és a hét törpe (mesejáték, hétszer adták elő); író—olvasó találkozók, többek között Karinthy Ferencsel, Gergely Ágnessel, Janikovszky Évával, Dékány Andrással. Fel lépett a rendezvényeken Jancsó Adrien, Surányi Ibolya, Szentpál Mónika, Bodor Tibor és még sokan mások. De mezőgazdasági előadásokat is tartanak. A művelődni, nemesen szórakozni vágyó fiatalokra szintén gondolnak: számukra *ifjúsági klubot* szerveztek. Az 50—60 fős klubtagság soraiban diák, ipari tanuló, ifjúmunkás egyaránt megtalálható. Heti összejöveteleiken könyvekről beszélgetnek, ismerkednek Bach, Mozart, Beethoven zenéjével, megünneplik a költészet napját. Ám helyiség kellene nekik, mert most kénytelenek a könyvtár egyik sarkában meghúzódni. Ha megkapnák a könyvtár melletti, jelenleg más célra használt termet, még jobban összekovácsolódnának. S a könyvtár is önálló fo-

lyóiratteremmel bővíülhetne. További 124 négyzetméterrel lehetne növelni ezzel a könyvtár alapterületét.

A község két általános iskolájával és a gimnáziummal elsősorban a pedagógus férj építi, ápolja a kapcsolatot. Két vonalon is: feltárja és eljuttatja a pedagógusoknak a tanításban felhasználható irodalmat; állandó olvasótoborzást folytat a gyermekek körében, sőt az érdeklődőket a könyvtár munkájába is bevonja. Időnként jelentkezik egy-egy úttörőrs, és munkát kér. Rendezik a könyveket, lemezeket (még egyet sem törtek el), szétviszik a felszólításokat a feledékeny olvasóknak.

Sok mindent kellene még elmondani. A megyei könyvtár felterjesztésében, mely a társadalmi határfok, az állomány és a többi szolgáltatások, valamint az elhelyezés színvonalát értékelte, mindezeket pontos adatok tükrében mérlegre téve javasolta a kiváló könyvtár cím odaítélését a Pilisvörösvári Községi Könyvtárnak. Csak jelzésszerűen ragadunk ki néhány megállapítást ebből a felterjesztésből: példamutatóan foglalkozik a könyvtár a községben élő nemzetiségi lakosok könyvtári ellátásával; nő az ismeretterjesztő irodalom kölcsönzése;

egészséges arányban vannak képviselve az olvasótáborban a különböző társadalmi, illetve dolgozói rétegek. (Például az 51 százalékot kitevő ifjúsági olvasók mellett 26 a szellemi dolgozók, 18 a mezőgazdaságiak és 11,9 százalék az ipari munkások aránya.)

*

A kiváló könyvtár cím elnyerése alkalmából Varga Gyula vb-titkár üdvözölte a Fogarasy házaspárt elsőnek. Ebben a gesztusban kifejeződött, hogy a községi tanács, a fenntartó (nem idézőjelben, mert valóban az) áll a legközelebb a könyvtárhoz mind a gondok vállalásában, mind a segítésben. A tanács — tisztéhez híven — kezdettől fogva támogatja a könyvtár törekvéseit, egyszer pénzzel, anyaggal, mások társadalmi súlyával, tekintélyével segíti. Emlékezzünk: a kiváló könyvtár címért folyó nemes vetélkedés tulajdonképpen „párosok” versenye volt, egyaránt megméretett a könyvtárosok munkája s a fenntartó tanácsok segítő támogatása. Illó tehát, hogy a Pilisvörösvári Községi Tanácsnak szóló elismeréssel záruljon ez a beszámoló, s azzal a jókívánsággal, hogy példás együttműködése a könyvtárral további sok közös siker forrása legyen.

Sima y Norbert

A KIVALÓ KÖNYVTÁR címmel kitüntetett intézmények dolgozóinak országsszerte szép ünnepségeken adták át a jó munkáért járó jutalmakat a könyvtárakat fenntartó tanácsok és szakszervezeti bizottságok képviselői. Veszprémben Kapor Károly megyei művelődésügyi osztályvezető értékelte a könyvtár teljesítményét, a kiosztott jutalom pedig személyenként meghaladta az egy havi fizetést. Az ünnepségen megjelent Kondor Istvánné, a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárosztályának vezetője, Dr. Hardy Zoltán, a megyei tanács titkára és Dr. Erős Gyula, a Közalkalmazottak Szakszervezetének megyei titkára is.

Jászberényben Bárdos István, a városi tanács elnökhelyettese tartott beszédet megállapítva, hogy az egy éve felavatott könyvtár 1058 új olvasóval növelte a megye olvasótáborát. A járási tanács elnöke, Varga József a könyvtár 13 dolgozója között 18 000 Ft jutalmat osztott ki; az elnyert központi személyi jutalmat a megyei, a városi és a járási tanács is kiegészítette. Ezen az ünnepségen résztvett Bárdi Imre megyei tanácselnök-helyettes is.

A megyei könyvtár minden munkatársa jutalmat kapott Kaposváron is, ahol a legkisebb összeg személyenként 2000 Ft volt.

JÓ SAJTÓT kapott a III. országos könyvtárügyi konferencia, állapította meg annak idején a tanácskozás zárszavában Bíró Vera. Jóleső érzéssel vesszük tudomásul, hogy a lapok azóta is napirenden tartják a könyvtárügyi problémáit. Legutóbb a MAGYARORSZÁG április 25-i számában Mészöly Gábor irt „Hiányzó kötetek” címmel nagyobb cikket a könyvtári könyveszerzés nehézségeiről. Medvegy Antal gimnáziumi igazgató a MAGYAR NEMZET április 28-i számában az iskolai könyvtárak működési feltételeinek megteremtését sürgette „Az iskolai könyvtár szemlélet kérdése is” című cikkében. Az ÉLET és IRODALOM május 1-i számában pedig Györi György érdekes írásában (Könyvtáraink a gyorsuló időben) szerencsésen foglalta össze az irodalmi közvélemény számára a könyvtárügyi konferencia legfontosabb mondanivalóit.

Olvasómozgalom a hadseregben

A hadseregben folyó kulturális nevelés tudatos folytatása a bevonulás előtti művelődési folyamatnak, s előkészítője a leszerelés utáni magasabb szintű önművelésnek. Tartalmi és formai vonatkozásban egyaránt arra törekszik, hogy lépést tartson az országos fejlődéssel, s igyekszik színvonalában és szerveztségében is megfelelni az országos átlagnak. Így van ez kisebb-nagyobb eltérésekkel azon a területen is, amelynek bemutatására vállalkoztunk: az olvasómozgalom területén.

A hadseregben is folyik az „Olvasó népert” mozgalom, mégpedig immár három éve, ezt megelőzően pedig a „József Attila olvasómozgalom” volt a szervezeti kerete az olvasásnak. Ez utóbbi ellaposodása után nálunk is a tanácstalanság, illetve az új keresésének időszaka következett, s különböző erőtlen próbálkozások után a hadseregben is az Olvasó népert mozgalom hozott megoldást e kérdésben.

Az „Olvasó népert” mozgalom eddigi időszakának tapasztalatai is egybeesnek az országos tapasztalatokkal: a kezdeti lendület után megtorpanás, elbizonytalanodás következett be, s erősítő impulzus, főleg pedig a célok, keretek, tennivalók pontosabb, korszerű meghatározása vált szükségessé a társadalom megváltozott művelődési viszonyainak és a hadsereg sajátosságainak figyelembevételével. Ez a *korszerűség felfogásunk szerint azt jelenti, hogy a napjainknak megfelelő mozgalmi eszközökkel, színvonalas és szakszerűen szervezett, sokoldalú propagandával, a körülményekhez rugalmasan igazodó szervezési és módszertani elvekkel kell az eszméileg és művésziileg egyaránt értékes irodalmat eljuttatnunk a legszélesebb tömegekhez — úgy, hogy a társadalmi célok követése közben mindenkor tiszteletben tartuk a személyiséget.*

Részcélok, részakciók

Az „Olvasó népert” mozgalomnak azt az alapelvét, hogy nem kampányról van szó, nem hurrá-sikerekre van szükség, többen úgy fogták fel: a mozgalomban nem kell a kimutatható munkára törekedni; elhanyagolhatók a számok és a rendezvények; a munka lényegét a személyiségben végbemenő fejlődés képezi, ezt pedig nem lehet dokumentálni. Ezzel szemben arra az álláspontra jutottunk, hogy bár valóban nem lehet egyik napról a másikra olvasókká nevelni a könyvnek ma még háttérforradító tömegeket, s az olvasás művészetét sem lehet egycsapásra kifejleszteni az emberekben, ez nem jelentheti, hogy a mozgalom megfoghatatlan ködös általánosságokban mozogjon. Ha a mozgalom kampány voltát tagadjuk is, az olvasók számának növekedésében és meghatározott klubprogramok formájában kell testet ölteniök az általános megfogalmazott célkitűzéseknek, s ezért a végső cél figyelembevételével *részcélokot kell kijelölni.* Az „Olvasó népert” mozgalommal tehát jól összefér, hogy egymásra épülő részakciókra tagoljuk, csak nem szabad túlbecsülni ezeket, s nem szabad megfeledkezni a számokban, rendezvényekben nem jelentkező ízlés- és tudatbeli kérdésekről.

Az olvasás hosszútávú programját *egyetlen nagy konstrukciónak fogjuk fel, melynek ki- és beemelhető „blokkjai” is vannak, s ezek a blokkok a különböző akciók.* Így nyitva hagyjuk annak a lehetőségét is, hogy a különböző szervek által kezdeményezett olvasási pályázathoz bármikor csatlakozhassunk anélkül, hogy a konstrukció (tudniillik az Olvasó népert mozgalom) egésze megváltozna. Így vált lehetővé a távlati cél szem elől tévesztése nélkül csatlakozásunk a KISZ Központi Bizottsága által felszabadulásunk 25. évfordulója alkalmából meghirdetett „Játék és vallomás” olvasónapló pályázathoz (a résztvevők negyedrésze a hadseregéből került ki), s így tudunk bekapcsolódni a Magyar—Szovjet Baráti Társaság által gondozott „Kell a jó könyv” elnevezésű, ősszel induló akcióba. (Csak központilag 50 ezer olvasó számára vásároltuk meg az útmutatókat.)

A könyvpropaganda tartalma

A hadsereg legutóbbi két akciója — a „Tábortűz mellett, vörös őrségen” és a „Játék és vallomás” — a politikai évfordulók jegyében született, s tartalmát a párt megalakulásának és a Tanácsköztársaság kikiáltásának félévszázados, illetve a felszabadulás 25 éves jubileumának méltó megünneplése, illetve az ezekre

való eszmei-politikai felkészítés adta. Ez serkentőleg hatott az olvasómozgalomra, de meghatározott célja következtében bizonyos egyoldalúságot is eredményezett. Megismertette ugyanis a fiatalokkal a hősi harcok irodalmát, s erősítette a szocializmusba vetett hitet, de az irodalmi műveknek csak egy kis hányadára szűkítette a figyelmet.

Az évfordulás hullám levonult, a fontos, de mégiscsak körülhatárolt célokat ismét a nevelőmunka szélesebben értelmezett céljai váltották fel, s az olvasómozgalom középpontjába a hadseregben is az irodalmi nevelés általános feladatai kerültek. A hadsereg irányított irodalompropagandája természetesen ezután sem mondhat le a politikai és katonai nevelőmunka céljainak szolgálatáról, de ez a jövőben nem elkülönülten és kizárólagosan jelentkezik.

A hadseregben folyó olvasómozgalom tartalma megegyezik a társadalmi méretű irodalmi nevelés tartalmával, de ugyanakkor sajátos profilja van. A cél itt is a minél nagyobb tömegek megnyerése az olvasásnak és az értékes irodalomnak, s olyan igényes, irodalmat értő közönség nevelése, mely gyönyörködni tud az igazi műalkotásokban, s azokból helyes következtetéseket tud levonni saját élethelyzeteire. Ugyanakkor az olvasómozgalom céljai között szerepel a haza fegyveres védelmével összefüggő érzések mélyítése, és az ezzel kapcsolatos erkölcsi tulajdonságok kibontakoztatásának segítése is.

Ez közelebbről azt jelenti, hogy az irodalompropagandában megkülönböztetett figyelmet kapnak a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus eszméjétől áthatott művek: a nemzeti történelmünk haladó hagyományait és forradalmi katonai örökségünket bemutató alkotások, népünk múltjával, jelenével, s hazánk életének egyéb kérdéseivel foglalkozó szépirodalmi és ismeretterjesztő munkák. Népszerűsítjük a világirodalom haladó szellemű alkotásait, a szocialista országok történelmét és jelenlegi életét feltáró könyveket, különösen a munkásszolidaritást, a szocialista hadseregek fegyverbarátságát, közös ügyük igazát kifejező írásokat.

A hadseregben folyó olvasómozgalomban fontos szerepet kapnak a katonai érelyekre nevelő könyvek is. Ezekre az erkölcsi tulajdonságokra nevelni hathatósan lehet a művészetek — jelen esetben az irodalom — eszközeivel. A klasszikus és a modern irodalom egyaránt tele van a néppel összeforrott hadseregek hősi harcainak ábrázolásával, a katonai érelyek példáival, a katonaelet szépségének, romantikájának megmutatásával, s így művészi rangon adódik lehetőség az olvasómozgalom katonai profiljának kialakításához.

S végül említsünk meg még egy sajátos tartalmi jegyet: ma már a hadsereg elképzelhetetlen modern technika és a technikai eszközöket mesteri módon kezelő katonák nélkül. Ez az olvasómozgalom szervezői számára annak felismerését kell jelentse, hogy a kiképzés során szerzett technikai, kezelési ismeretek mélyítése, bővítése csak úgy lehet teljes, ha ez a tevékenység a könyvtár szakkönyveire épül.

A mozgalom sokrétűsége

A valóban eredményes olvasómozgalom fontos előfeltételének tartjuk a minél szervezettebb kapcsolódást a közművelődés egyéb területeihez. Ezért arra törekszünk, hogy mind sokrétűbben összekapcsoljuk az olvasást a kulturális munka valamennyi ágazatával. Mindenekelőtt azokkal, amelyekkel kézenfekvő a kapcsolat: az irodalmi színpadok tevékenységével, hivatásos művészek irodalmi brigádműsoraival, szavalóversenyekkel, vetélkedőkkel, színház-, film- és tv-élményekkel, irodalmi klubestekkel stb. A könyvtárakat is sokirányú nevelőmunkára ösztönözzük, s az irányított olvastatáson kívül azt is kérjük tőlük, hogy a könyv adta élmény- és ismeretanyagot minél hatékonyabban segítsék beépülni az olvasók személyiségébe. Szorgalmazzuk az ankétokat, a műelemzéseket, az író—olvasó találkozókat és az intenzív művelés egyéb formáit is. *Arra törekszünk, hogy az ismeretterjesztő munka, a műkedvelő művészeti mozgalom, a klubélet és az olvasás kapcsolatát minél szorosabbá tegyük, s hogy a könyvtárra minél jobban építő művelődési, szórakozási rendszert alakítsunk ki.*

Az irányítás

Az irányítás korszerűsége az olvasómozgalom terén is az alsóbb szervek önállóságának megnövelését, öntevékenységük, ötletgazdagságuk kibontakoztatásának lehetővé tételét jelenti. Ezért központilag csak a legfontosabb tartalmi célkitűzéseket, szervezési és módszertani elveket alakítjuk ki, s a részletek kimunkálását a helyi viszonyokat közvetlenül ismerő közép- és alsó szintű irányító szervek végzik. Ők illetékesek — belátásuk szerint — akciókat szervezni, ők alakítják ki az olvasómozgalom szervezési, ütemezési, ellenőrzési és ösztönzési rendszerét, s ők határozzák meg, hogy a központi elvek gyakorlati megvalósításának melyik a sajátosságainak

legjobban megfelelő változata. A középszintű irányító apparátus szervezi a *könyvtárosok szocialista versenyét* is.

Fontos eleme a hadseregben folyó olvasómozgalomnak, hogy központilag pontosan meghatároztuk az egyes szervek és a főhivatású népművelők feladatait, s összehangoltuk a teendőket a KISZ-szervezetekkel. Ezzel párhuzamosan módszertani kiadványban körvonalaztuk a mozgalom mechanizmusát, főbb elveit.

A hadseregben meghatározó szerepet játszanak a KISZ-szervezetek az olvasómozgalomban. Közvetítik a fiatalok igényeit, olvasótoborzást folytatnak, mozgósítják a katonákat az irodalmi rendezvényekre — saját erőből is szerveznek ilyeneket —, összefogják, irányítják a fiatalok törekvéseit; egy szóval ők teszik mozgalommá az olvasást. Nagy súlyt fektetünk a KISZ KB intéző bizottsága által 1968. június 27-én az „Olvasó ifjúságért” mozgalom feladatairól hozott határozat folyamatos napirenden tartására, illetve megvalósítására.

Könyvtárosok szocialista versenye

Az olvasómozgalom korábbi fázisaiban az a torz szemlélet élt, hogy a mozgalom a könyvtárosok ügye. Most megpróbáltuk ezt a kérdést is a helyére tenni, s meghatároztuk a könyvtáros helyét, szerepét a mozgalomban.

E szerint a könyvtárosok az olvasómozgalom helyi szakemberei, akik kezdeményező és végrehajtó minőségben felelősek az olvasómozgalom szakszerűségéért, a mozgalom napirenden tartásáért és az alakulat (klub stb.) lehetőségeinek leginkább megfelelő változatok kialakításáért. A kulturális munka szervezőivel és az alakulat KISZ-vezetőségével közösen tervezik és szervezik az olvasómozgalmat, részt vesznek az ellenőrző és értékelő munkában.

Ugyanakkor a könyvtárosok fokozottabb érdekeltté tétele érdekében *meghirdetjük a könyvtárosok szocialista versenyét*. Ez a „kiváló” címért folyik, s elérése erkölcsi és anyagi elismeréssel jár. A verseny feltételei — mivel a középszintű irányító szervek alakítják ki — a helyi körülményektől függően változnak, abban azonban közősek, hogy a könyvtári olvasótábor alakulásának, az irodalmi rendezvények számának és milyenségének, a könyvpropaganda hatékonyságának — egy szóval a könyvtáros egész szervező, nevelő munkájának — mérésére törekcsenek. Tapasztalatok még nem állnak rendelkezésünkre, de úgy érezzük, hogy ez a módszer — ha sikerül a formalizmustól megóvnunk — hasznosan segítheti a katonák irodalmi nevelését.

„Olvasó katonákért”

A Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága úgy ítélte meg, hogy az „Olvasó népért” általános jelszót szükséges megnevezésében is közelebb vinni a fiatalokhoz, s — mint ismert — az „Olvasó ifjúságért” jelszóval mozgósítja a KISZ-korosztályt. Hallottunk már „Olvasó osztály”-ról, „Úttörők az olvasó népből” és hasonló elnevezésekről is. Úgy ítéljük meg, hogy — bár ez csak formai kérdés — mi is lefordíthatjuk az általános megnevezést a magunk nyelvére, s a néphadseregben folyó ilyen munkát ezentúl az „Olvasó katonákért” címszóval fogjuk össze.

Természetesen szó sincs valami külön mozgalomról. Mint az eddigiekből is kiténik, tevékenységünket az „Olvasó népért” mozgalom szerves részének tekintjük, s arra törekszünk, hogy a többi állami és társadalmi szervvel minél összehangoltabban szolgálhassuk a nagy országos célt. Az a törekvésünk, hogy az olvasó katonák nevelésével eredményesen járuljunk hozzá az olvasó ifjúság, s ezen keresztül az olvasó nép neveléséhez.

Füleki Mihály

Nyomozunk tovább a régi olvasókörök után!

A bűnügyi historiában egy-egy sikeres detektívmunka gyakran mozdított el a holtpontról sok megfeneklett ügyet. Szeretnénk, ha a divatos krimik e példája egy távolező területen, a közművelődés múltjának kutatásában is megerősítet nyerne. A Könyvtáros 1970. szeptemberi számában *Tanka János* beszámolt egy régi olvasókör utáni eredményes nyomozásról. Sorait azonban nem tehetjük ad acta. Országos mozgalomról van szó, amelynek szálai legkisebb községeinken túl az úttalan tanyavilágba is elvezettek.

A reformkorban induló, 1848/49-ben megerősödő népi művelődési mozgalmat az önkényuralom elnyomta. A kiegyezés körüli évek megelénkült társadalmi-politikai harcát az olvasókörök alakulása kísérte. Ezen egyesületekben a kezdetektől összefonódott a politikai és a kulturális cél, tevékenység. Megerősítő példák erre — főleg mezővárosainkban — az 1868-as alföldi parasztmozgalom demokrata köréi, népköréi.

A parasztságon kívül a társadalom egyéb rétegei is létrehozták a maguk érdekeinek megfelelő egyesületeket. A kezdeményezés az 1869/70-es években *olvasóköri mozgalommá* szélesült. A körök száma 1885-ben meghaladta a kétezret; a századfordulón az jelzi a gyarapodást, hogy csupán egyetlen városban, *Hódmezővásárhelyen ötven kör* működött.

A többnyire száz főnél kevesebb létszámú egyletek tagsága társadalmi céljainak megfelelő újságokat és könyveket igyekezett olvasni. Eszmei alapjuk a 48-asság, ami főleg a Kossuth-kultuszban nyilvánult meg. Az alföldi parasztság gyakran választotta Kossuthot egyletei díszelnökévé, városa díszpolgárává vagy országgyűlési képviselőjévé.

A szegényparasztok és földmunkások fokozatosan elvesztették földtulajdonukat, s kiszorultak az ún. 48-as körökből is. Létrehozták a maguk egyesületeit, amelyekben a szocialista tanok iránt tájékoztattak. A szabadságharcot és polgári forradalmat azonban ők is a maguk jogos örökségének vallották: *Marrx, Lassalle és Kossuth írásai együtt voltak* könyvszekrényeikben, az ő képeikkel díszítették egyszerű „olvasóházaik” falát.

A rendőri üldözések és a „megszelídítő” népkönyvtári akciók ellenére jelentős politikai nevelőmunka és művelődési törekvés jellemezte legjobb népköreinket és agrárszocialista egyleteinket. A két világháború között még számos kör újjáalakult és hasznosan tevékenykedett. 1949-ben azonban bekövetkezett felszámolásuk, mielőtt a társadalmi és kulturális szerepük elavulásával erre éretté váltak volna.

A munkásmozgalmi, népművelési és könyvtári vonatkozású értékek *haladó hagyományaink* közé emelik az olvasóköröket. Ezt a helyes következtetést már a feltámasztás igényével visszatekintő vita résztvevői kimondták a *Művelt Nép* című lap 1953—54. évi számaiban. Az anyagi és politikai feltételek hiányában, *Veres Péter és Szabó Pál* hívó szavára sem váltak az olvasókörök tömegesen és tartósan a társas élet otthonaivá.

Az olvasókörök és népkönyvtárak irodalma

Az olvasókörök utóéletének lezárultával megkezdődött a mozgalom történetének tudományos feltárása. 1959-ben jelent meg *Papp Ivánné* Adalékok az alföldi olvasókörök és népkönyvtárak történetéhez (1890—1914) és *Kiss Jenő* Az agrárszocialista olvasókörök történetéből (1867—1914) című tanulmánya (l. a továbbiakra is a kis-

bibliográfiát!), amelyekben az alföldi egyesületek tevékenységének elemzése alapján bizonyítják a mozgalom társadalmi-politikai és kulturális jelentőségét az első világháború előtti évtizedekben. A következő korszak hasonló részösszefoglalása Kiss Jenő Gazdakörök és olvasókörök a két világháború között és Kiss István Népkönyvtárak a két világháború között című dolgozata. A fenti tanulmányok érdeme, hogy elindították a téma kutatását, tisztáztak néhány elméleti és módszertani kérdést, megjelölték a további fő feladatokat.

A magyarországi olvasóköri mozgalom történetének teljes igényű feldolgozásához sok alapos helytörténeti munka szükséges. Az elmúlt évtized szórványos eredményei Békés, Csongrád, Hajdú-Bihar, Pest és Vas megyében jelentkeztek. Külön kiemeljük *Kuntár Lajos* Olvasókörök és népkönyvtárak Vas megyében című munkáját, amely hozzáférhető, és például szolgálhat a többi megyei feldolgozáshoz. A szerző először a múlt és jelen kapcsolatáról szól, majd bemutatja az első olvasókörök alakulási körülményeit és az olvasókörök földrajzi megoszlását az első világháború előtti és utáni évtizedekben. A körök szervezeti felépítéséről és működéséről az alapszabályok és könyvtárak összehasonlító elemzésével nyújt képet. A tanulmányt a Vas megyei népkönyvtárak története és tanulságos összefoglaló zárja.

Hasonló megyei, járási feldolgozásokhoz — az olvasókörrel kapcsolatos fő kérdéseknek megfelelően — társadalmi-politikai kérdésekben az MSZMP Párttörténeti Intézete, könyvtári és népműveléstörténeti vonatkozásban az ELTE Könyvtártudományi Tanszéke és a Népművelési Intézet elméleti-módszertani segítségére számíthatunk. Az olvasóköri mozgalom helyi feltárásának közvetlenül elérhető tudományos igényű műhelyei a megyei könyvtárak, a levéltárak és a múzeumok. E testvéri hármas összefogása biztosíthatja a téma eredményes gondozását.

Mire irányuljon a kutatás?

A megyei, járási olvasókör-hálózat vagy egy jelentősebb egyesület történetének megírásában két tényező különösen fontos. Egyrészt a kutatott „anyag” (az olvasókörök felépítése, működése, szóródása időben és térben stb.), másrészt a források jellege határozza meg e munkát.

Egyletek alapításáról levéltári iratok, korabeli újsághírek és fennmaradt alapszabályok tájékoztatnak. Az utóbbiak összevetése a tagnyilvántartásokkal és a jegyzőkönyvekkel képet ad a kör felépítéséről, társadalmi helyéről. (A paraszt, iparos, kereskedő, vasutas stb. egyleteken kívül sok helyütt vallási, nemzetiségi vagy pártállás szerinti tagozódás is volt.) A vagyoni helyzetre többek között pénztárkönyvek, leltárkönyvek, berendezési tárgyak és épületek utalnak. (Talán nemcsak a téma iránti elfogultság szülte igény egy rekonstruált olvasókör, amely korabeli berendezéssel, álmánnyal mutatná be eleink társadalmi, kulturális életének e fontos bázisát.)

Az olvasókörök működésének egyik fő területe a könyvtárhoz: könyvekhez és újságokhoz kapcsolódott. A könyvvállomány nagysága, megoszlása és minősége, a kölcsönzés módja és mértéke — mind ahhoz a művelődéstörténeti kérdéshez szolgál adalékkal: hogyan formálódott a tagság világképe? Válaszokat főleg katalógusokból, a megszüntetésekor felvett jegyzékekből, kölcsönzőfüzetekből és a még élő könyvtárosok, tagok visszaemlékezéseiből kaphatunk. Különösen érdekesek a beszolgáltatási kötelezettség ellenére megmaradt régi könyvek, amelyekben pecsétek, könyvtárostól és olvasóktól származó — immár bocsánatos — bejegyzések tájékoztatják a könyvtártörténet kutatóját. Követendőnek tartjuk a békéscsabai példát: a megyei könyvtár szép számmal őriz különgyűjteményében ilyen egyleti könyveket.

A körök egyéb (politikai, gazdasági, műkedvelő, ismeretterjesztő stb.) tevékenységére szintén sok értékes adatot őriznek a levéltári fondok, a korabeli újságok és az idős tagok.

Nehezen halasztható feladatunk az olvasókörök adatainak, emlékeinek összegyűjtése és az olvasóköri mozgalom történetének megírása. Kiemelkedő szerep illeti meg a munka elkezdésében, illetve folytatásában a megyei könyvtárak helyismereti feltáró tevékenységét. Szocialista könyvtárkultúránk és olvasómozgalmunk örökségének számbavétele minden bizonnyal hasznos tanulságokkal segít a mai megnövekedett társadalmi igények kielégítésében is.

Bez d a n S á n d o r

Kitüntetés

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa hazánk felszabadulásának 26. évfordulója alkalmából eredményes munkája elismeréséül *Pelejtei Tibornak*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársának a MUNKA ÉRDEMREND bronz fokozata kitüntetését adományozta.

A nyelvtanulás és a könyvtárak

A nyelvtanulás korszerűséglet. Nemcsak a tudományos munka és a szakmai tájékozódás követeli meg mind nagyobb köröktől: az idegenforgalom is erre ösztönöz, a társadalmi presztizs is erre kényszerít. A TIT tanfolyamain 42 ezer hallgató képezi magát, a nyelvtanárok nem győzik a magánórákat vállalni. Soha ennyien nem tanultak nyelvet hazánkban.

Nyilvánvaló, hogy a lakosság — tehát: az olvasók — *nyelvismerete* befolyásolja a könyvtárak állománygyarapítását, de mi köze a könyvtáraknak magához a *nyelvtanuláshoz*? — kérdezhetné valaki. Hiszen a nyelvtanulás műhelye az iskola, a TIT nyelvi laboratóriuma, a nyelvtanár szobája, semmiképp sem a könyvtár. A nyelvkönyveket és a szótárakat a tanulók megveszik maguknak; a könyvtár szerepe egy-egy nagyszótár alkalmi használatára korlátozódik.

Ez a látszólag logikus álláspont nemcsak az általános könyvtár szerepének konzervatív szemléletét tükrözi, hanem magával a gyakorlati tényekkel is szembe kerül. Több területen is.

1. A tanulást nem szabad a szervezett oktatásra leszűkítenünk. A nyelvtanulás is tovább tart, mint az egy—két—hároméves tanfolyam. Milyen lehetőség marad a megszerzett nyelvtani alapismeretek frissen tartására és gyakorlására, a szókinés bővítésére? A külföldiekkel való alkalmosszerű érintkezésen, a rádióhallgatáson kívül állandóan és biztosan: az idegen nyelven való olvasás. S ehhez a legvonzóbb eszköz az általános könyvtárak idegennyelvű szépirodalmi anyaga.

Igaz, több könyvtárban arról panaszkodnak, hogy ezt a gyűjteményt nem nagyon veszik igénybe. Ezért különösebben nem is fejlesztik, frissítik. Csakhogy ez circulus vitiosus: a poros állomány valóban nem vonzza a kölcsönzőket. Ellenkező példaként hadd hozzam fel a Miskolci Városi Könyvtár Szabó Lőrinc Fiókkönyvtárát. Itt mintegy 5000 idegennyelvű szépirodalmi mű közül válogathatnak az olvasók, s a könyvtár vezetője tanúsíthatja, hogy a középiskolások, egyetemisták, nyelvszakos tanárok és az idősebb olvasók egyaránt kedvelik ezt a gyűjteményt. Szinte mindegyik világnyelv egyformán keresett. — Az állomány és a kereslet összefüggését példázza a Veszprémi Megyei Könyvtár is. Itt is csak akkor lendült fel az idegen nyelvű szépirodalom forgalma, amikor komoly befektetéssel beszereztük a népszerű, mai írók műveit, magyarul gyakran hozzáférhetetlen könyveket is. Bár az éves forgalomról nincsen kimutatásunk, de a kétéhes reprezentatív figyelés adatait az egész évre kivetítve kb. 2500 kölcsönzést számíthatunk. Sok ez, vagy kevés? A kölcsönzött magyar nyelvű szépirodalomnak mindössze 2⁰/₀-a, innen szemlélve talán kevés, de számítsuk ki, hogy ezek a művek hány ezer, aktív nyelvtanulással töltött órát jelentenek a társadalom számára! E könyvek forgási sebessége egyébként nem kisebb, mint az állomány egészéé, tehát a részleg gyarapításának hasznossága még mechanikusan is kimutatható, ha eltekintünk a társadalmi hasznosság összehasonlíthatatlanul magasabb fokától. (Természetesen a kölcsönzők nagy része nem kizárólag, vagy nem elsősorban *nyelvtanulás céljából* olvas, témánk szempontjából tudatosan szűkítem itt le a kérdést.)

Az idegen nyelvű szépirodalom beszerzésével a *Nagyobb közművelődési könyvtárak gyűjtőköri szabályzata* (Bp. 1968.) meglehetősen mostohán bánt. Csak a Tata-bányai Megyei Könyvtár és a Miskolci Városi Könyvtár tért ki szüksésváuan a kérdésre. Véleményem szerint négy jól elkülönülő állománycsoport helyes arányát kell mindenekelőtt megtalálnunk:

Modern irodalom, népszerű művek.

Klasszikusok.

A nemzetiségi területek megfelelő irodalma.

Magyar művek idegen fordításban.

Az utóbbi gyűjteményrészlegnek ott van különös szerepe, ahol több külföldi tartózkodik huzamosabban. (Miskolcon pl. a külföldi vendégmunkások olvassák ezeket, a Balaton-parton az üdülők.) Rendkívül fontosnak tartom, hogy a külföldiek, akik itt-tartózkodásuk alatt a magyar kultúra befogadása iránt fogékonyabbak, mint egyébként, könyvtárainkban zavartalanul hozzájussanak a magyar irodalom valódi értékeihez. Az általános könyvtárak szép feladata ez.

2. A könyvek jelentősége mögött semmivel sem maradnak le a folyóiratok. Kezdő nyelvtanulókat, akiket a könyv vaskossága még visszaretent, ezek már beleolvasásra csábítanak. A könyvtár gazdag gyűjteménye különösen csábít a leülésre, belelapozásra. Ha a magazinok, képeslapok esetében nehéz is megítélnünk, hogy sűrű forgatásukból mennyi nyelvi haszon származik, a Daily News közismert népszerűsége jelzi az igénynek ezt az oldalát is. A miskolci Szabó Lőrinc könyvtárban bevezették az idegen nyelvű folyóiratok régi számainak kölcsönzését. Ennek a szolgáltatásnak igen nagy sikere van.

3. Az audio-vizuális nyelvi laboratóriumok előnyeivel a könyvtárak természetesen nem kelhetnek versenyre. Ez nem is cél. Könyvtáraink szerény lemeztárainak mégis van néhány előnyük. Először is: itt mindenki maga szabja meg a tanulás — az ismétlések és továbbhaladás — ütemét. A másik előny: mint a könyvtár általában, ez a részleg is a bármikor visszakereshető ismeretek tára. Magyarán: a könyvtárban bárki bármelyik nyelvleckét vagy nyelvi lemezt végighallgathatja, amikor arra éppen ideje van. Legalábbis elvileg, elfogadható körülmények között. Az a tény, hogy pl. az Állami Gorkij Könyvtárban a nyelvi lemeztár 4 lehallgató-férőhelyes szerény szobáját évente több mint négyezren látogatják meg, s ezért a beiratkozottaknak pontos időbeosztáshoz kell tartaniuk magukat, csak azt bizonyítja: az ilyen könyvtári szolgáltatásra igen nagy társadalmi igény van. Ha a Gorkij Könyvtár állandó „táblás házából” a fővárosi könyvtárakra nehezedő igény nyomására csak következtetni lehet, a szükségletet közelebbről megvilágítja egy másik adat: a viszonylag kis városnak számító Veszprémben az elmúlt évben egy híján 600 alkalommal vettek igénybe nyelvi lemezt. S ebben a számban benne van egy sajátosan könyvtári, máshol nem igényelhető szolgáltatás: a „hangkölcsonzés”, vagyis a látogató saját magnószalagjára való átjátszás. Ez a mindenütt népszerű szolgáltatás a statisztikában csak egyszeri igénybevételt jelent, a valóságban viszont ennek hatványát: az egyszeri átjátszás sok óras nyelvtanulás alkalmát teremti meg.

Az igények várható növekedését egyébként az is jelzi, hogy a Gorkij Könyvtárban nemcsak a nyelvleckék, hanem az irodalmi lemezek (pontosabban: szalagok) iránt is nagy az érdeklődés, és a világnyelveken kívül az egyéb nyelveket is tanulják, a svédőtől a japánig.

4. A könyvtáraknak a nyelvtanulásban betöltött szerepét vizsgálva — ha röviden is — meg kell emlékeznünk a hagyományos eszközökről: a kölcsönzői állományról és az olvasóterem könyveiről. A nyelvkönyvek keresettsége — ezt minden olvasószolgálatos könyvtáros tanúsítja — rendkívül magas. A legmagasabb példányszámú beszerzés ellenére hiánycikk marad nemcsak a világnyelvek, hanem a szomszédos országok nyelveinek tankönyve is. A világnyelvek szótárainak használata olvasótermeinkben természetes, jellemző azonban, hogy a távoli vagy a kis népek nyelvének szótárait is egyre inkább keresik általános könyvtárainkban is. A Tatabányai Megyei Könyvtárban pl. mostanában arab, finn, héber, görög és svéd szótárakat keresnek.

Megkíséreltem felvázolni azokat az igényeket és feladatokat, melyek a nyelvtanulásban általános könyvtárainkra várnak. Bár az igények kielégítésének pénzügyi és más tárgyi feltételei — s akadályai! — vannak, mégis úgy érzem, hogy az igények annyira sürgetők és társadalmilag annyira fontosak s a korszerű könyvtárról alkotott elképzelésünkkel annyira egybevágnak, hogy nem maradhatunk közönyösek velük szemben.

Katsányi Sándor

Winkelbauer Pál rajza

A Bölcs Bagoly válaszol...

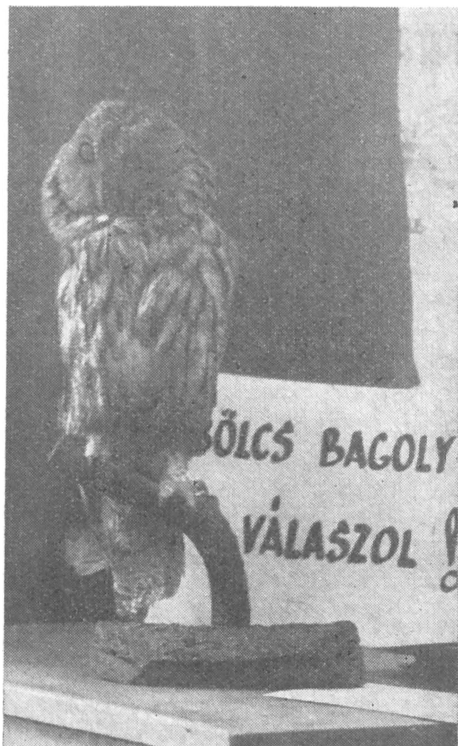
Tájékoztató munka a gyermekkönyvtárban

A szekszárdi gyermekkönyvtár a megyei könyvtár első emeletén működik, sajnos, igen kis helyen, mindössze 30 m² alapterületen. A hozzácsatlakozó raktár teszi lehetővé a 18 000 kötetes könyvvállomány elhelyezését. 1970-ben az olvasók száma 1286 volt, s ezek 35 502 kötet könyvet kölcsönöztek. Az olvasók számának 81 főnyi növekedésével együtt a kölcsönzött kötetek száma is emelkedett 1970-ben, de többet mond a könyvtárhasználók számának emelkedése, amely a kölcsönzők esetében 800, a rendezvények látogatóinak vonatkozásában pedig 1494 volt.

A gyermekfoglalkozások rendszeresek. Az elmúlt év 86 rendezvényén 2672 gyermek vett részt. Rendezvényeink között versmondó, mesemondó versenyek, dia- és mozgófilm vetítések, játékdélutánok szerepelnek, továbbá vetélkedők a kézikönyvek használatából, a Bölcs Bagoly és a Sirály sorozat könyveiből, Száva István regényeiből.

A különböző rendezvényeken a gyermekek élénk érdeklődése ellenére gyakran tapasztaltuk azt is, hogy nincs bátorságuk mindent megkérdezni. Megfigyeléseink arra készítettek bennünket, hogy más gyermekkönyvtárakhoz hasonlóan olyan játékos formát vezessünk be, amelyben a gyermekek személytelenül kérdezhetnek meg bármit, de a válaszok mindig az adott személynek szólnak. Így jutottunk el ahhoz a megoldáshoz, hogy egy dobozban kis papírszeleteket helyeztünk el borítékokban, a doboz fölé kitömött bagolyt tettünk, s kartonlapra ragasztott szövegben tájékoztattuk a gyerekeket, hogy bármit kérdezhetnek, csak írják fel kérdéseiket a borítékban található papírlapra, s a borítékra írják rá jeligéjüket. Két hét múlva a nekik szóló választ az általuk feltüntetett jeligéjű lezárt borítékban adja meg a Bölcs Bagoly.

Később a papírlapra felírtuk, hogy ha megbíznak a Bölcs Bagolyban, a jeligék mellé írják oda a nevüket és azt is, hányadik osztályos tanulók. Azóta a 38 kérdésből 27-en felírták nevüket, és egy kivételével mindegyik kérdező jelezte, hogy hányadik osztályos. A 37 tanuló közül a IV. osztályosok kérdezték a legtöbbet (10), őket követték a VIII. (9), a VII. (7),

a VI. (5), majd a III. osztályosok (4) és végül az V. osztályosok (2). Az utóbbiaknál meghatározó tényező lehet, hogy a városban két iskola ötödik osztályosai délutánosok, emiatt szerdán és szombaton, amikor délelőtt 10 órától is jöhetnek a könyvtárba, csak a kölcsönzésre van idejük.

A 9 hónap alatt 127 gyermek 292 kérdést tett fel. Mielőtt a kérdéseket és a válaszokat elemezném, érdemes röviden foglalkozni a jeligék megválasztásával is, mert ezek is a gyermekek gondolatvilágára mutatnak.

A jeligék

Először azokról szólnok, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a kérdések tartalmához is. Meglepően kevés az ilyen jelige, mindössze 14 (5%). Ezek:

Jelige:

Festeni akarok
Szigorú szülők
Szekszárd nagyjai
Regénybarát

Kérdés:

Milyen iskolát kell elvégezni, hogy festő lehessen?
Megtöltötták a tv-nézést, mert befolyásolja a tanulást.
Melyik házban született Garay János és Mattioni Eszter?
Ajánlj jó ifjúsági regényt.

Elszánt regényíró

Trafalgár
Dékány
Állatmesék
Pinokkió
Film
Kalóz
Bélyeg
Kutya
Boxer

A kuruc világról szeretnék könyvet írni, amelynek főszereplője Tolna megyei tiszttal lenne. Honnan tudnék anyagot szerezni?
Ki volt a trafalgári útközet angol vezére?
Dékány András életéről szeretnék többet tudni.
Szeretnék olyan könyveket olvasni, amelyek állatokról szólnak.
Milyen Walt Disney filmek vannak?
Egy film forgatókönyvét milyen részekre osztják?
Ki volt a 17. század legnagyobb angol kalóza?
Melyik a világ és Magyarország legértékesebb bélyege?
Hol tudnám betaníttatni német juhászkutyámat?
Szeretnék kutyával kapcsolatos könyveket olvasni.

Ha csoportosítani akarjuk a jeligéket, legtöbbjüket a fogalom körébe kell sorolni (30%). Ezek: Haza és szeretet, Történelem, Barátom a könyv, Barátság, Bor, búza, békesség, Irodalomkedvelő, Tudás, Szerepelnek az évszakok, Tv-műsorszámok (Fekete-fehér, igen-nem). A fogalom után a legtöbbször előforduló jelige a becenév (Jozef, Bill, Lizi, Putyi, Bubó, Csucu, Frédi, Lola, Ubul, Ali stb.); és azonos számban (10—10) szerepelnek könyvcímek, illetve virágnevek (Túskevár, Vadölő, Winnetou, Lúdas Matyi, Kék Sirály, Erdészház, Sicc, ill. ibolya, rózsa, szekfű, jácint, margaréta, hóvirág).

Mit kérdeznek?

A legtöbbször előforduló kérdés a könyvekkel (48), illetve a könyvtárral (9) kapcsolatos (20%), ezt követi a 41 kimondottan személyi jellegű (14%). Nem sorolom ide a tanulással, a pályaválasztással összefüggő kérdéseket.

E két kérdéscsoport között bizonyos összefüggés is kimutatható, mert a gyermekek életkori sajátosságuk, másrészt a rendszeres könyvtárlátogatás következtében megpróbálnak eligazodni „mikrokörnyezetükben”. A könyvtárlátogatás végén bekapcsolódó gyermekek önállóan akarnak megtanulni „viselkedni” egymással és a másik nimmel szemben.

A könyvtár használatával kapcsolatban arról érdeklődtek, hogy miért nem használhatják a felnőttek olvasótermét; miért nem kölcsönözhetnek folyóiratokat; hány könyve van a megyei könyvtárnak; miért nincsenek detektív regények, krimik az állományban; van-e olyan terem, ahol korhatár nélkül szórakozhatnak, táncolhatnak a lányok és fiúk; ki találta fel a könyvtárat.

Ezek a kérdések arra figyelmeztetnek bennünket, hogy még mindig nem beszélünk elég sokat a könyvtár funkciójáról, szolgáltatásairól, noha a gyermekek már propagandánk hiányosságára is rámutattak. („A könyvtáros nének propagálja az új könyveket, társasjátékokat, de egyiket sem látom. Miért van ez?”)

A könyvtárosok ajánló tevékenységének formáit, módszereit tovább kell fejlesztenünk, mert nagyon sokan kértek a Bölcs Bagolytól kalandos, izgalmas, neveltetés könyveket, s tanácsot arra vonatkozólag, hogy mit olvasson a 10 és a 16 éves tanuló. Gyakran kértek könyvajánlást olyan témákkal, illetve tárgykörökkel kapcsolatban, mint például a kémia, kézimunka, állatvilág, fejtörők, a német pajtások élete, Csillebirc. Többször kértek Pöttyös könyv-címeket, ami azt bizonyítja, hogy nagyon szeretik ezt a sorozatot. Előfordult, hogy egy bizonyos könyvet kértek: a Delfin sorozat 1. és 2. kötetét, a Winnetou-t, Az ezüst tó kincsét. Továbbá: miről szól a Kaland a Pisztrángos völgyben c. könyv, a Kétévi vakáció története megtörtént eseményeket dolgoz-e fel? Válaszolnunk kellett arra is, hogy miért háborodnak fel az egyik kérdező tanárai, ha Rejtő Jenő könyveket olvas; egy másik olvasó pedig arra volt kíváncsi, hol található a Mátyás korabeli kódexek.

Ezek a kérdések mind azt bizonyítják, hogy a gyermekek előtt, akik megtanultak mást is forgatni, mint tankönyvet, új ismeretvilág nyílt meg, s ez arra készíteti őket, hogy mind többet olvassanak. Érzik azt is, hogy olyan könyveket kell olvasniok, amelyeket megértenek. Ezt bizonyítja a koruknak megfelelő könyvajánlásra vonatkozó sok kérdés, illetve kérés is.

Legizgalmasabbak talán a személyes jellegű kérdések, hisz ezek olyan titkos gondolataikat, vágyaikat közlik a Bölcs Bagollyal, amelyeket sem szüleiknek sem tanáraiknak, de még barátaiknak sem mondanának el. A kérdések társaikra, tanáraikra, szüleikre, önmaguk megismerésére vonatkoznak. Mivel idejük legnagyobb részét egymással töltik el, érthető, hogy legtöbbször azok a kérdések fordulnak elő, amelyek társaikra s a másik nemre vonatkoznak. Például arra kíváncsiak, miért vannak dicsekvő gyermekek, mit kell csinálni, hogy a padszomszédságból máshova ültetett barátó visszakerüljön régi helyére. Már érdekli őket az is, hogyan lehetne megismerkedni egy fiúval, mit kell csinálni egy „kétszínű” lánnyal, s hogyan lehet elérni, hogy leveleikre választ is kapjanak, sőt a baráti háromszög esetére is tanácsot kérnek. Megjegyzik, hogy miért kivételeznek a tanárok némelyik gyermekkel, de feltesznek ilyen kérdést is: „X. Y. tanárnóm engem gyűlöl amennyire csak lehet. Mit csináljak,

hogy engem is szeressen?" Szeretnék önmagukat is jobban megismerni, megváltoztatni, szeretnék jobban tanulni. (Miért vagyok feledékeny; mit tegyek, hogy X tárgyból ötös osztályzatú legyek?)

A pályaválasztási kérdések is lényegesek. Arról érdeklődnek, milyen iskolát kell elvégezni, hogy óvónők, színésznők, kerámiafestők, kozmetikusok, lakberendezők, ruhatervezők lehessenek; mások azt kérdezik, hogy például egy közepes tanuló hova jelentkezhetsz, de előfordul az is, hogy pályaválasztási javaslatainkhoz közlik, melyik tantárgyakat szeretik, melyikeket nem.

A gyakori technikai kérdések számottevő hányada vonatkozik az űrhajózásra, a miniatürizálásra, az autókra stb. Olyan tanácsot is kértek már, hogy például miként lehet fényképnagyítót készíteni.

Érdeemes felfigyelni a társadalomtudományi (vallási) és a természettudományi ismereteik széles skálájára is. A vietnami háborútól egészen a nevelésük módszeréig terjed érdeklődésük. (Létezett-e Mózes? Van-e isten? Ki írta azt a mesét, amely Jézus Krisztusról szól?)

Természettudományos érdeklődésük a különböző állatok korára, fajára vonatkozó kérdésektől egészen a lineáris és a numerikus excentricitás utáni érdeklődésig terjed. De megkérdezték azt is, hogy a Marianna-árok fenekén van-e élőlény, mekkora itt a nyomás, s hogyan indult meg az élet a Földön.

A gyermekolvasók még sok egyéb kérdést is feltettek a Bölcs Bagolynak (pl. énekesek, együttesek címei), ezek azonban egyrészt nem jellemzőek, másrészt e rövid írás sem teszi lehetővé a részletesebb ismertetést.

A válaszok

A gyermekek minden kérdését nagyon komolyan vesszük, s ennek megfelelően válaszolunk rájuk. Ha valamire nem tudunk megfelelő választ adni, nem csapjuk be őket, hanem megmondjuk, hogy pontosan nem tudjuk, hány indiai film van forgalomban. Sőt, amikor az egyik kérdező megválaszolatlan kérdést tett fel, felvilágosítottuk, hogy a Bölcs Bagoly is ember, nem pedig egy mindentudó bagoly, s nincs olyan ember, aki a komolytalan kérdésre választ tudna adni. Sikerült kivédeni az ún. beugrató, talalós kérdéseket, továbbá a táncdalénekesekre, beat-együttesekre vonatkozó kérdéseket is azzal, hogy a Bölcs Bagolynak nagyon sok fontos kérdésre kell válaszolnia, ezért az ilyen jellegű kérdésekre nem felel, forduljanak valamelyik ifjúsági laphoz. Ha csak egyszer is válaszoltunk volna ezekre a kérdésekre, tömegével özönlöttek volna az ilyen kívánságok, s akkor célunkat nem értük volna el. Így már nem is tesznek fel ilyen kérdéseket.

A kérdésekre tömören válaszolunk, s megjegyezzük, hogy „ha többet akarsz tudni, olvasd még el ezeket és ezeket a könyveket”, illetve felhívjuk a kérdező figyelmét arra, hogy a témával kapcsolatban keressen tovább könyveket a katalógus segítségével.

Bizonyos kérdések esetében csak rávezetjük a gyermeket a probléma önálló megoldására, s csak az induláshoz adunk segítséget, hogy utána már ő gondolkozzék.

(Például „Lexikonok és kézikönyvek segítségével sok érdekes dolgot megtudhatsz még.”) A lexikonból való idézésen kívül a folyóiratok cikkeire is felhívjuk a figyelmét.

A kérdések megfogalmazásakor sok helyesírási hiba fordul elő, ezek kijavítására is nagy gondot fordítunk, de úgy, hogy ne bántssuk meg a gyermekek önértetét. (Például: aki szeret szórakozni, annak illik tudnia, hogy a szórakozás szavat hosszú ó-val írjuk.)

A válaszokban 218 könyvet ajánlottunk a 127 kérdezőnek. Közülük 153 kötet szépirodalmi és 65 könyv ismeretterjesztő (30%) volt. A szépirodalmi művek közül legtöbbet a kalandos történetekből kellett ajánlanunk (48 esetben), Cooper, May, Rónaszegi és Verne könyveivel az élen, ezeket követik a gyermekregények (45), legtöbbször Mándy Iván, Móra Ferenc, Török Sándor könyvei, az állatregények (23), történelmi regények (9) és az életrajzi regények (5).

A sorozatokban megjelent könyvek ajánlása a következőképpen alakult: Sirály könyvek (21), Pöttyös könyvek (19), Delfin könyvek (15), Csíkos könyvek (5) esetben.

Az ismeretterjesztő irodalomból ajánlottunk 3 kötet társadalomtudományi, 14 természettudományi, 24 alkalmazott tudományi (technika, kézimunka), 12 művészeti, illetve sport témájú (fejtörők, játékok), 3 irodalomtudományi, 9 földrajzi és történelmi (Molnár Gábor útleírásai stb.) művet.

Összegezőképpen elmondhatjuk: ha igaz — márpedig igaz — az, hogy a tájékoztatás, az információadás a könyvtárak egyik legfontosabb tevékenysége, akkor ez a megállapítás még jobban vonatkozik a gyermekeket tájékoztató tevékenységünkre, amelynek elvégzése egészen más, mint a felnőttek tájékoztatása.

Ha azt akarjuk elérni, hogy a könyvtárakat a felnőttek mind többen vegyék igénybe információszerésre, akkor már a gyermekkönyvtárban el kell ezt a munkát kezdeni. Ebben az esetben ugyanis mire felnőttek lesznek, tudni fogják, milyen kérdésekre kaphatnak választ a könyvtárakban, és bizonyos mértékig önállóan is képesek lesznek az ismeretszerésre.

Pacsa i László

Körzeti könyvtárak, klubkönyvtárak, járásai és városi könyvtárak

Nagy bizalommal kezdtem Szabó Gyula *Művelődési gondok falun* (Könyvtáros, 1971. 2. sz.) című cikkének olvasásához, miután értesültem róla, hogy szerzője egy járási könyvtár igazgatója. Nem mintha a járási könyvtárak dolgozóin kívül nem ismerném el másnak a jogát arra, hogy e témáról eleven tapasztalatok alapján beszéljen, de a könyvtárak rendszerében ők az utolsó láncszem — a kis számú főfoglalkozású községi könyvtárost kivéve —, akik hivatásból és „hivatalból” egész energiájukat a falu művelődésügyének fejlesztésére fordítják. Ami egyben azt is jelenti, hogy közvetlen és mindennapi tapasztalatok alapján ítélnék, „örülnek vagy keseregnek”.

Szabó Gyula minden sorával egyetért, amelyek a jelenre vonatkoznak. Annál kevésbé azokkal, amelyek a klubkönyvtárak és körzeti könyvtárak várható előnyeit s jövőbeli jelentőségét ecsetelik. Miért? Tudom, Szabó Gyula sem gondolja, hogy a klubkönyvtárak és a körzeti könyvtárak létesítése mindent megold a falvakban, mégis *indokolatlanul sokat vár tőlük*. Pontosabban: joggal várhatna tőlük ennyit, ha ... Ha úgy készülnének (olyan ütemben és számban)

és úgy működnének, ahogy mi könyvtárosok szeretnénk. (Pl.: „Mi azt szeretnénk, ha ezek olyan intézmények lennének, amelyekben rendelkezésre áll a jó irodalmat tartalmazó, gazdag állományú könyvtár, mint központi létesítmény, s körülötte vannak a művelődés egyéb lehetőségei” — írja Szabó Gyula idézett cikkében.) Csakhogy ezek az új létesítmények nem készülnek elég gyorsan és elég nagy számban, és főleg nem működnek úgy, ahogy mi szükségesnek tartjuk. Ennek pedig két oka van: kevés a fejlesztésre fordított összeg és alapjában *hibás sok népművelő és népművelést irányító ember szemlélete*. Tulajdonképpen mi is történt eddig?

Nézzük először a klubkönyvtárakat!

A művelődésügyi miniszter 105/1968. sz. rendeletére a mosonmagyaróvári járásban is megvizsgáltuk az intézményeket, s 1968. május 31-ig egyetlen intézményt sem minősítettünk klubkönyvtárnak, mivel megítélésünk szerint nem felelték meg a követelményeknek, s tudatában voltunk annak, hogy pusztán átkezeszetteléssel nem segítünk a helyzeten.

Megindult tehát a követelményeknek megfelelő klubkönyvtárak kialakítása, elsősorban azokon a helyeken, ahol a régi kultúrotthon nem volt megfelelő, s a könyvtár is mostoha körülmények között működött. Így 1968-tól 1970 végéig 7, immár besorolható klubkönyvtárat hoztunk létre. Számunkra ez egyben azt is jelentette, hogy 6, szekrényekben selym-lődő könyvtár került jóval előnyösebb helyzetbe. Minden esetben sikerült növelni a könyvtáros tiszteletdíját és a beszerzési keretet. Ez a fejlesztés azonban — egy klubkönyvtár kivételével — nem volt megfelelő mértékű. A dolog előnyeihez sorolható a megnövekedett nyitvatartási idő és a helybenolvasás lehetőségének megteremtése is. Eddig a mérleg pozitív oldala. 1969-től azonban megsokasodtak a problémák és előtűntek azok az akadályok, amelyek a rendület maradványként végrehajtását gátolták. (A végrehajtással kapcsolatban: ide sorolom azokat a feladatokat is, amelyeket a rendelet nem mond ki, de szelleméből következnék.)

Megállapítottuk, hogy:

1. Lényegesen nem nőtt meg a nyitvatartási idő, mert az 1000—1500 lakosú községekben 8 órát tart nyitva a könyvtár és 8 órát a klub. Így: külön-külön!
2. A könyvtár és a népművelés egyéb ágai továbbra is külön utakon járnak, egymás mellett működnek ugyan, de nem együtt;
3. Bizonytalanná vált a könyvtárak költségvetése, az eddigi viszonylagos stabilitás helyett.

A felsoroltak már okozatok. A kiváltó okok a következők voltak: Egyetlen faluban sem találtunk olyan klubkönyvtár vezetőt, aki a könyvtár és a klub vezetését együtt vállalta volna. Pedagógusnak vagy más értelmiséginek ez a munka a főfoglalkozás után sok, a tiszteletdíjat viszont nem lehet bérre változtatni, s a két tiszteletdíjból egy főfoglalkozásút foglalkoztatni ugyancsak lehetetlen (bűjtatott bérezés). Maradt tehát egy könyvtáros és egy „klubos”, közülük az egyik a klubkönyvtár vezetője. Eleinte úgy szabályoztuk a nyitvatartást, hogy a könyvtár 8 órai kölcsönzése alatt a klub kötetlen programmal nyitva tart a „klubos” jelenléte nélkül, a 8 órai közötti programú klubfoglalkozás alatt viszont a könyvtár van nyitva a könyvtáros nélkül (csak helybenolvasásra). Így mindkét helyiség 16 órán át áll a lakosság rendelkezésére. Az első állományellenőrzés után a „klubos” sietve jelentette ki, hogy ő nem felelhet a könyvtár állományáért, mert külön könyvtárosa van. A könyvtáros azzal érvelt, hogy távolléte alatt

viszont ő nem felelhet az állományért. Az anyagi felelősség megnyugtató rendezése érdekében kénytelenek voltunk teljesen külön választani a klubot és a könyvtárat. Ennek az lett a következménye, hogy létrejött egy klub könyvek nélkül, s egy könyvtár, amely csak kölcsönzésre szorítkozik, és a helyiségeket csak az eredeti nyitvatartási idő felében lehet használni. Ehhez még szemléletbeli nehézségek is járultak (kivétel egy sem volt), és ismét oda jutottunk, hogy a könyvtár pusztá kölcsönzővé süllyedt, *a népművelési munka ismét elvesztette kialakulóban levő könyvközpontúságát.*

A 105/1968. sz. rendelet és a tanácsoknak kiadott költségvetési útmutató úgy intézkedett, hogy a klubkönyvtár állami támogatását „A művelődési otthon jellegű intézmények” költséghelyen kell előirányozni. A klubkönyvtárak tehát a tanácsi költségvetés 07 rovatán megkapják az állami támogatást, s ebből és a bevételükből tartják fenn magukat. A klubkönyvtárak jellegüknél fogva annyi bevételre sem tudnak szert tenni, mint a régi kultúrotthonok, fenntartásuk viszont többbe kerül. A mai rugalmas gazdálkodási rendszerben aztán egyszerű rovat-átcsoportosítással *lefaragják a könyvtár beszerzési keretét és ezt is a fenntartásra fordítják.* Az eddigi biztos költségvetési keret „feloldódott” egy önálló gazdálkodású intézmény költségvetésében, és félfő, hogy most már a könyvtárakkal is előfordul, hogy az intézmény szeptemberre vagy októberre kifogyván a pénzből, a könyvtáros nem kap tiszteletdíjat, vagy nem vehet több könyvet, mert a fenntartás „elvitte” a keretet. (Hallottam már kultúrotthon igazgatóból lett klubkönyvtárvezetőtől azt is, hogy ő ugyan nem fog beleöszülni a bevételi terv teljesítésébe azért, hogy a könyvtár folyamatosan vásárolhasson új könyveket.) A nehézséget fokozza, hogy néhány községben továbbra is fenntartják és működtetik a régi, elavult „nagytermeket”.

Összefoglalva a tanulságokat: a klubkönyvtárak létrehozásával többnyire nyert a könyvtárügy, *működésük mégis csalódást okozott*, mert az említett problémák miatt a hozzájuk fűzött reményt nem váltották be. Az elért eredményeket viszont — úgy érzem, kevesebb zökkenővel — a könyvtárak „egyszerű” fejlesztésével is elérhettük volna.

A körzeti intézményekről

Szabó Gyula említett cikkében sürgeti a körzeti intézmények kialakítását, „amelyek összefognák, irányítanak, módszerekkel és magasabb színvonalú szolgáltatásokkal segítenek a hozzájuk tartozó apró községeket”. A körzeti művelődési

intézmények létrehozását még a klubkönyvtárak építésénél is fontosabbnak tartja, és pedig azért, mert a járási művelődési központok (s tegyük hozzá: néhol a járási könyvtárak is) tárgyi és személyi feltételeiknél fogva nem alkalmasak az apró községek összefogására, irányítására stb. Talán joggal kérdezem: Ha egy járás 30—40 községének irányítására, összefogására és azokban magas színvonalú szolgáltatások nyújtására általában nem felelnek meg a járási művelődési központok, vajon egy 4—5 községből álló körzetnek létesítenek-e olyan intézményt, amely mindennek megfelel? Én határozott nemmel válaszolok. Maradjunk most már csak a könyvtáraknál és a mosonmagyaróvári járásnál, mert hiszen ennek a viszonyait ismerem.

A körzeti könyvtárak ügyében összeült pécsi tanácskozás ajánlására (Könyvtáros, 1970. 8. sz.) kijelöltük azokat a körzeti központokat, amelyekben a várható fejlődés vagy a jelenlegi helyzet indokolttá tenné körzeti könyvtár létesítését (6 község). A tervezeten s a várható eredményen való töprengés és a körzeti könyvtárakról szóló cikkek (Szente Ferenc: *Körzeti könyvtárakkal a művelődési fehér foltok felszámolásáért!* Könyvtáros, 1970. 8. sz., Tóth Dezső: *A körzeti és a járási-városi könyvtárak vonzási köre.* Könyvtáros, 1970. 9. sz.) arra készítettek, hogy legalább nagy vonalakban felmérjem a jövő esélyeit. Mivel városban működő járási könyvtár igazgatója vagyok, egyaránt érzem a város és falu gondjait. A legfőbb kérdés: a községi körzetek vagy a város vonzása erősebb-e? Mert a fejlesztésnek elsősorban arra kell irányulnia. Az anyagi forrásokra tekintettel *fontossági sorrendet kell megállapítani* országosan is. Mindaddig, amíg a városi könyvtárak székhelyükön és vonzási körükben nem tudnak megfelelni feladataiknak (lásd: Páldy Róbert: *A városok könyvtári ellátása* Könyvtáros, 1970. 6., 7. sz.), nem helyezhetők eléjük a fejlesztési sorrendben náluk alacsonyabb szintű könyvtárak. Mosonmagyaróvár esetében: amíg egy 25 000 lakosú város (30—35 ezer lakosnyi „vonzási körrel”, amelyben több ezer bejáró munkás) legnagyobb közművelődési könyvtára 26 000 kötettel és csaknem 1500 felnőtt olvasóval 81 négyzetméter alapterületű, minden tekintetben korszerűtlen (újabbán rommá nyilvánított — 1. a *Könyvtáros* híradását a májusi számban!) helyiségben nyomorog, *nincs értelme körzeti könyvtárak létrehozásának.* Több érv szól emellett:

1. Olvasóink 25%-a vidéki, mert a bejárók hatalmas tömege az erősen iparosított városba áramlik. (Ez a magas arány annak ellenére alakult ki, hogy az üzemekben 3 nagyobb szakszervezeti könyvtár is működik.)
2. A közlekedés sokkal kedvezőbb a város és a falvak, mint a falvak és a falvak között.
3. Hiába hozunk létre körzeti könyvtárakat, ha a magasabb ellátást nyújtó könyvtár képtelen megfelelni feladatának.
4. A körzeti könyvtárak létesítésének anyagi feltételei a közeljövőben egyáltalán nem látszanak biztosítottak. (A 6 körzeti központ közül saját erőből egyetlen község sem tervez 1975-ig körzeti könyvtárat.)
5. A meglévő járási és városi könyvtárak aránylag kevesebb anyagi befektetéssel fejleszthetők olyan magasabb szintű szolgáltatást nyújtó könyvtárakká, amelyek a várost és vonzási körét az igényeknek megfelelően kielégítik. (Adottságaik: állomány, szakember stb. jobbak.)
6. A körzeti könyvtárak és a tagkönyvtárak közötti könyvcserre nehézkes, a tagkönyvtárak az eddigihez képest még további 4—5 hónappal később jutnának a friss anyaghoz. Ez a mai önálló gyarapítást tekintve visszalépés.

Félreértés ne essék, nem a körzeti könyvtárak eszméjét helytelenítem, vagy szükségességüket vitatom, de mindaddig, amíg a jelenlegi könyvtári rendszer már létező, kipróbált és bevált egységeit (megyei, városi, járási könyvtárak) nem fejlesztjük a kívánt szintre, nincs értelme a szellemi és anyagi erőket tőlük elvonni és a jelenlegi állapotot konzerválni. A „volt járási székhelyeken működő kiemelt könyvtárak” erősítését indokoltnak tartja pl. Szente Ferenc is (lásd: Könyvtáros, 1970. 8. sz.), csak hogy ennyi „erősítéshez” az eddigi anyagi ráfordítás többszöröse kellene, erre viszont a közeljövőben nincs remény. Azaz: *ne rugaszkodjunk el a valóságtól, és ne álmodjunk 1980-ra a körzeti központokba azt, amit eddig a városokban és a járási központokban sem sikerült maradéktalanul megvalósítani.**

T u b a L á s z l ó

* A szerző fejtegetéseit vitacikként közöljük, hozzászólásokat szívesen veszünk.

Zenei könyvtár nyílt Debrecenben

Három közművelődési intézmény ösz-szefogásának és fenntartó tanácsaik tá-mogatásának eredményeképpen 1971. áp-rilis 2-án a városi és megyei párt-, ta-nács- és népfront vezetők jelenlétében önálló helyiségben megnyílt a debreceni zenei könyvtár és klub. A Megyei és Városi Művelődési Központ adta a helyi-séget, a gépi berendezés jelentékeny és a felújítási költségek egy részét; a me-gyei könyvtár hanglemezt, könyvet és évi támogatást adott, a városi könyvtár fel-dolgozott hanglemezállományt, zenei szakkönyvanyagot, a felújítási összeg egy részét és a Művelődésügyi Minisztérium-tól kapott gépi berendezést bocsátotta a közös fenntartású létesítmény rendelkezésére. Mindhárom fenntartó egy-egy munkatárs beállításával lehetőséget adott a lehető leghosszabb nyitvatartási idő bevezetésére, amit az intézmény feladat-köre feltétlenül indokol. Az induló állo-mányt képező, mintegy 650 hanglemez-hez éves átlagban kb. 150-es gyarapodás várható, de az állomány még növekszik a magnófelvételekkel, átjátszásokkal is. Ezek beszerzése, a zenei szakkönyvek to-vábbi pótlásával együtt, valamint a fel-dolgozás, a feltárás nagy körültekintést igénylő munkája képezi az intézmény rendeltetészerű működésének s a hozzá méltó szintű tájékoztató tevékenységének gerincét.

A most felavatott zenei könyvtár lehe-tőséget nyújt egyéni, fülhallgatós lemez-hallgatásra, sztereó stúdió berendezés segítségével gépzenei hangversenyek rendezésére csoportok számára, továbbá kamara jellegű élőzenei műsorokra, audiovizuális eszközökkel illusztrált elő-adásokra, rétegfoglalkozásokra, átjátszá-sokra, másolásokra is.

A könyvtár munkatársai számítanak a városban élő zenei szakemberek és alko-tók gyakori látogatására, tanácsaira és segítségére is, hogy a komoly zenét értő és szerető közönségen kívül a lakosság

mind szélesebb rétegeiben kelthessék fel az igényt a muzsika iránt. További fel-adata az intézménynek, hogy a szerve-zett formában vagy önerőből idegen nyel-vet tanulóknak gyakorló helyévé, az anyanyelvvvel foglalkozók — előadók, ta-nárok, irodalmi színpadok tagjai stb. — számára pedig a nyelvkultúra, a szép beszéd elsajátításának, elmélyítésének műhelyévé válják. Ezért fordít nagy gon-dot az irodalmi, nyelvi felvételek beszer-zésére.

A zenei könyvtár működési területét a városon kívül a megyére is kiterjeszti, kapcsolatot teremt a vidéken élő és tevé-kenykedő zenepedagógusokkal, társintéz-ményekkel. Az intézménnyel kapcsolatos távlati elképzelések szerint Debrecen helytörténeti jelentőségű programjaiból idővel hangdokumentációs archívumot hoznak létre különgyűjteményként. Ez a gyűjtemény a film- és fotó-stúdió archív anyagának igen jó „hangtári” megfelelője lehetne. (K. G.)

AZ OLVASÓKÖRÖK ÉS NÉPKÖNYVTÁRAK IRODALMÁBÓL

I. Általános művek

- Magyarország egyletei és társulatai 1878-ban. (Szerk. Vargha Gyula) 1881. Athenaeum
- GYÖRGY Aladár: *Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben.* 1886. Athenaeum
- Magyar Minerva. A magyarországi múzeumok és könyvtárak címkönyve.* Közrebocsátja a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége. I. évf. 1900. 1900.; II. évf. 1901—1902. 1902. III. évf. 1903—1904. 1904.; IV. évf. 1904—1911. 1912.; V. évf. 1912—1913. 1915 · VI. évf. 1930—1931. 1932
- GULYÁS Pál: *Népkönyvtári címjegyzék.* 1910. MKOT
- GULYÁS Pál: *Népkönyvtárak szervezése, fenntartása és kezelése.* 2. kiad. 1913. MKOTF
- SZABÓ Ervin: *Általános irányelvek a népkönyvtárak könyveinek megválogatására.* — — magyar nyelven megjelent könyvtártudományi, művelődéspolitikai cikkeinek, tanulmányainak és kritikáinak gyűjteménye. 1959. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
- KÓHALMI Béla: *A Magyar Tanácskörtársaság könyvtárügye.* 1959. Gondolat
- PÖLÖSKEI Ferenc: *Az 1868-as alföldi parasztmozgalom.* Századok. 1956. 1—2. sz.
- FÖLDES Ferenc: *A munkásság és parasztság kulturális helyzete Magyarországon.* 1941. Cserépfalvi
- SZILÁGYI JÁNOS: *Munkásosztályunk művelődési helyzete a két világháború között.* I. = Népművelési Értesítő. 1962.
- BALOGH István: *A paraszti művelődés.* A parasztság Magyarországon a kapitalizmus korában 1848—1914-ig. Tanulmányok. II. köt. (Szerk. Szabó István.) 1965. Akadémiai
- A könyv és könyvtár a magyar társadalom életében 1849-től 1945-ig.* 1970. Gondolat

II. Polgári feldolgozások

- KÁLMÁN Rezső: *Az Orosházi Polgári Olvasókör története (1876—1917).* Orosháza. 1917

- ZATYKÓ András: *Az Orosházi Függetlenségi és 48-as Politikai Párt Olvasókör 60 éves története (1868—1928).* Orosháza. 1928.
- NOVOTH István: *50 év. A Bajai Polgári Olvasóegylet története.* Baja. 1911.
- TÓTH András: *Az Újváros-úti Olvasókör működésének tízéves története 1925—1935.* Debrecen 1936.
- VERVERÁN István: *Az Abonyi „kath. olvasóegylet” 25 éves múltja.* Cegléd, 1898.

III. Újabb tanulmányok

- PAPP Ivánné: *Adalékok az alföldi olvasókörök és népkönyvtárak történetéhez 1890—1914.* = OSZK Évkönyve 1957. 1959. 283—300. l.
- KISS Jenő: *Az agrárszocialista olvasókörök történetéből.* (1867—1914). = Magyar Könyvszemle. 1959. 2. sz. 180—193. l.
- KISS Jenő: *Gazdakörök és olvasókörök a két világháború között.* = Népművelési Értesítő. 1963. 3—4. sz. 172—202. l.
- KISS István: *Népkönyvtárak a két világháború között.* = Népművelési Értesítő. 1961. 1. sz. 89—122. l.
- NAGY Dezső: *A ceglédi földmunkásmozgalom története 1919-ig.* = Ceglédi Füzetek 10. 1960.
- NAGY Dezső: *Egy földmunkás egylet könyvtára 1894-ben.* = Magyar Könyvszemle. 1961. 3. sz. 321—324. l.
- VIRÁG Ferenc: *A Békés megyei agrárproletariátus és szegényparasztság körjegyleti életéről, művelődéséről (1934—1944).* Békéscsaba. 1968.
- KUNTÁR Lajos: *Olvasókörök és népkönyvtárak Vas megyében.* = Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár Évkönyve [19] 69—70. Szombathely, 1970. 21—73. l.
- KATÓ József: *A Békés megyei olvasó- és munkáskörök tevékenysége az 1890-es évek agrárproletár mozgalmában.* = Békési Élet. 1967. 1. sz. 58—69. l.
- MADAY Pál: *Adatok a Békésszentandrási Munkás Egylet történetéhez.* = Körös Népe. 1965. 81—90. l.
- KRAJNYÁK Nándor: *Az Asztalos-féle parasztmozgalom Kecskeméten.* = Népkutató Füzetek 6. Kecskemét. 1961.

ÓVÁRI Terézia: *A Szigetvári Olvasó Egyesület története az első világháborúig.* = Művelődésügyi Tájékoztató. 1967. 97—102. l.

BEZDÁN Sándor: *A Hódmezővásárhelyi Első Olvasó Népkör megalakulása (1869).* = A Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei. 1970.

IV. Szakdolgozatok, illetve disszertációk az ELTE Könyvtártudományi Tanszéken, egyetemek, főiskolák és felsőfokú tanítóképző intézetek népművelési és történettudományi tanszékein, a Könyvtártudományi és Módszertani Központban. (Itt csak néhány dolgot említünk meg!)

SZABÓ László: *Debrecen közművelődési könyvtári kultúrája a XX. század első felében, különös tekintettel a dolgozó osztályokra (1900—1944).* Bölcsészdoktori értekezés. ELTE Könyvtártudományi Tanszék. 1966.

GYÖRI Gáspár: *Az olvasókörök, gazdakörök, földművelő egyesületek története Hajdú-Bihar megye területén a dualizmus korában.* Szakdolgozat. ELTE Könyvtártudományi Tanszék. 1960.

HAJDU Géza: *Hódmezővásárhelyi közművelődési egyesületek, különös tekintettel könyvtári tevékenységükre.* Szakdolgozat. ELTE Könyvtártudományi Tanszék. 1969.

BEZDÁN Sándor: *Hódmezővásárhelyi olvasókörök (1867—1914).* Szakdolgozat. József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. Szeged. 1968.

V. Folyóiratok, hetilapok cikkei

MESTERHÁZI Lajos: *Élnek-e a magyar falusi olvasóköri mozgalom hagyományai.* = Művelt Nép. 1953. aug. 29.

VERES Péter: *Legyenek az olvasókörök a társas élet otthonai.* = Művelt Nép. 1953. 10. sz.

SZABÓ Pál: *Hozzászólás az olvasóköri vitához.* = Művelt Nép. 1953. 10. sz.

ERÉNYI Tibor: *Hozzászólás az olvasókörök kérdéséhez.* = Művelt Nép. 1953. 10. sz.

SALLAI István: *Az olvasókörökről.* = Könyvtáros. 1954. 1. sz.

— y —: *A „Borsodi Olvasókör”.* Könyvtáros. 1962. 10. sz.

NAGY Dezső: *Régi olvasókörök nyomában.* = A könyv. 1955. 1. sz.

HAJDU Géza: *100 éve alakult a hódmezővásárhelyi olvasókör.* = Könyvtáros. 1969. 12. sz.

TANKA János: *Nyomozás egy régi olvasókör után.* = Könyvtáros. 1970. 9. sz.

VI. A népi írók falukutató munkáiból

DARVAS József: *Tiszántúl. A legnagyobb magyar falu.* 1957. Gondolat

FÉJA Géza: *Viharsarok.* 1957. Magvető

VERES Péter: *Számadás.* 1963. Szépirodalmi

Összeállította: *Bezdan Sándor*

Forintos Anna rajza

A TV SZÍNHÁZI MŰSORÁHOZ AJÁNLJUK

1971. április — június

ARBUZOV, ALEKSZEJ: ÉN, TE, Ő. A Thália Színház előadása.

Színkritikák: Gábor István = Magyar Nemzet, 1970. máj. 19.

— Koltai Tamás = Népszabadság, 1970. máj. 19.

— Lukácsy András = Magyar Hírlap, 1970. máj. 11.

— Szalontay Mihály = Népszava, 1970. máj. 20.

BARTA LAJOS: SZERELEM. A Vígszínház előadása.

BARTA Lajos: *Szerelem*. Színmű. = Barta L.: Szerelmek és más színművek. 1964. Szépirodalmi, 310 l.

BÖLÖNI György: *Barta Lajos*. = Bölöni Gy.: Nemzedékről nemzedékre. 1966. Szépirodalmi, 164—172. l. — Új Könyvek 662 028.

JÓZSEF Farkas: *Barta Lajos*. = (Illés László): Arcképek a magyar szocialista irodalomból. 1967. Kossuth, 40—51. l. — Új Könyvek 671 061.

Színkritikák: A Vígszínház bemutatójáról 1916-ban = Halasi Andor: A jövő felé. 1964. Szépirodalmi 395—396. l. — A Vígszínház előadásáról 1970-ben — Lukácsy András = Magyar Hírlap, 1970. jún. 2. — Rajk András = Népszava, 1970. jún. 7. — Ungvári Tamás = Magyar Nemzet, 1970. jún. 10.

BRÓDY SÁNDOR: A DADA. A Thália Színház előadása.

Bródy Sándor. *A dada*. Erkölcsrajz. Dráma. Bukarest, 1968. Ifjúsági, 284 l.

ua. Bródy S.: = Színház. Drámák. 1964. Szépirodalmi, 25—93. l.

ADY Endre [*egykorú színkritikája*]: = 73—74 l.

FÖLDES Anna: *Bródy Sándor*. 1964. Gondolat, 187 l. (Irodalomtörténeti kis-könyvtár. Magyar írók. 1.) — Új Könyvek 650 345.

POMOGÁTS Béla: *Bródy Sándor*. = A Könyvtáros, 1963. 5. sz. 292 l.

SÓTÉR István: *Bródy Sándor*. = Kortárs, 1964. 1. sz. 111—118 l.
ua. = Sótér I.: Tisztuló tükrök. 1966. Gondolat, 43—55 l. — Új Könyvek 660 671.

Színkritika: Papp Antal = Magyar Hírlap, 1970. ápr. 28.

CSEHOV, ANTON P.: A KUTYÁS FÉRFI. A Pécsi Nemzeti Színház előadása, több novella alapján.

CSEHOV, Anton P.: *Elbeszélések*. 1954. Új Magyar, 1. köt. (Orosz remekírók.)

Csehov. Ajánló könyvismertetések a szépirodalom tanulmányozásához. 1954. OSZK, 16 l. A mi írónk. 3.)

Csehov. 1860—1904. Bibliográfia életrajzi adatokkal és műveinek értékelésével. 1953. FSZEK, 28 l. (A világirodalom klasszikusai. 1.)

JERMILOV, V.: *Anton Pavlovics Csehov 1860—1904*. 1952. Művelt Nép, 282 l. (A kultúra mesterei.)

C SUKOVSKIJ, Kornyej: *Emberség illúziók nélkül*. = Új Írás, 1967. 11. sz. 51—55 l.

Színkritikák: Barta András = Magyar Nemzet, 1970. nov. 21. — Futaky Hajna: Pécsi színházi esték = Jelenkor, 1971. 1. sz. 56—59. l. — Lehotay-Horváth György = Magyar Hírlap, 1970. nov. 9. — Thiery Árpád Népszava, 1970. nov. 15. sz.

DOSZTOJEVSKIJ, FJODOR M.: A FELKEGYELMŰ. A Nemzeti Színház előadása.

DOSZTOJEVSKIJ, Fjodor M.: *A félkegyelmű*. Regény. 3. kiad. 1964. Európa. — Kárpáti Kiadó, 782 l.

Istenkereső, pokoljáró. Kortársak beszélnek Dosztojevskijről. A. M. Dosztojevskij — A. I. Szaveljov stb. visszaemlékezései. 1968. Gondolat, 453 l. (Auróra. 35.) — Új Könyvek 680 419.

KIRÁLY Gyula: *Új fejezet a szovjet Dosztojevskij-kutatásban*. = Kritika, 1968. 10. sz. 6—18 l.

VÁCI Mihály: *A szent epilepsziás*. Dosztojevskij szalmazsak-naplója. Vers. = Új Írás, 1964. 6. sz. 643—647. l.

ILLYÉS GYULA: MALOM A SÉDEN. A József Attila Színház előadása.

ILLYÉS Gyula: *Malom a Sédén*. Dráma. = Kortárs, 1963. 4. sz. 521—570. l.

CSOÓRI Sándor: *Illyés Gyula*. = Csoóri S.: Faltól-falig. = 1969. Magvető, 168—175. l. — Új Könyvek 691 270.

DÉRY Tibor: *Szembenézni*. Illyés Gyulának. = Új Írás, 1967. 12. sz. 65—72. l.

DIÓSZEGI András: *Illyés mai lírája*. = Diószegi A.: Megmozdult világban. 1967. Szépirodalmi, 363—391. l. — Új Könyvek 671 494.

KERESZTURY Dezső: *Kézszerítés*. Illyés Gyula 65 éves. = Élet és Irodalom, 1967. 44. sz.

MÁTYÁS Ferenc: *Találkozás a rokonköltővel*. = Új Írás, 1967. 4. sz. 22—23. l.

Andruskó Károly ex librise

WÉBER Antal: *Gondolatok Illyés Gyula drámájáról.* = Kortárs, 1963. 6. sz. 934–936. l.

MARSAK, SZAMUIL: A BÜVÖS ERDŐ.
Eredeti címe „Tizenkét hónap”. A Pécsi Gyermekszínház előadása.

MARSAK, Szamuil J.: *Tizenkét hónap.* Mesejáték. 1949. Új Magyar, 96. l.

FUTAKY Hajna: *Pécsi színházi esték.* = Jelenkor, 1971. 1. sz. 56–59. l.

Nekrológok Marsakról: Élet és Irodalom, 1964. 28. sz. — Magyar Nemzet, 1964. júl. 7. — Népszabadság, 1964. júl. 7. — Népszava, 1964. júl. 7. — Nagyvilág, 1964. 9. sz. 1435. l.

FECSEGŐ SZALAG elnevezéssel egy amerikai cég elektronikus rendszert dolgozott ki, melynek segítségével meg lehet akadályozni a könyvek kicsempésését a könyvtárakból. *Lényege:* különleges, vékony, jól tapadó mágneses jelzőszalagot, „fecsegőt” raknak minden könyvbe és folyóiratba, s ez jelzőcsengőt vagy fényforrást hoz működésbe, mielőtt valaki a könyvvel megközelíti a kijáratot. A kijáratnál ülő ellenőr szabályos kölcsönzés esetén megszünteti a „fecsegést”, viszont ha visszakérül a könyv a raktárba, ismét bekapcsolják a berendezést. A csak helybenolvasásra szánt példányok védelmére különleges, állandóan működő szalagot készítenek.

NÉMETH LÁSZLÓ: AZ ÍRÁS ÖRDÖGE.

A Szegedi Nemzeti Színház előadása.

KOCZKÁS Sándor: *Németh László és az „emelkedő” műfaj.* = Új Írás, 1965. 12. sz. 118–123. l.

NÉMETH László: *Semmelweis drámája.* (Az írás ördögéről.) = Tiszatáj, 1970. 4. sz. 382–384. l.

PAKU Imre: *Írói arcképek.* Németh László. = A Könyv, 1965. 5. sz. 160–161. l.

VEKERDI László: *Németh László alkotásai és vallomásai tükrében.* 1970. Szépirodalmi, 387 l. (Arcok és vallomások.) — Új Könyvek 710 049.

Színkritikák: Ablonczy László = Aiföld, 1970. 6. sz. 57–58. l. — Csetri Lajos = Tiszatáj, 1970. 4. sz. 384–387. l. Gábor István = Magyar Nemzet, 1970. febr. 20. — Galsai Pongrác = Élet és Irodalom, 1970. 9. sz. — Pándi Pál = Népszabadság, 1970. febr. 18. — Papp Antal = Magyar Hírlap, 1970. febr. 9. — Vekérdi László = Kritika, 1970. 7. sz. 35–38. l.

SHAKESPEARE, WILLIAM: ATHÉNI TIMON. A Nemzeti Színház előadása.

SHAKESPEARE, William: *Athéni Timon.* Dráma két részben. = Shakespeare összes művei. 1964. Európa, 2. köt. Tragédiák. Színművek. — Új Könyvek 650 138.

RÓNASZEGI Miklós: *Színház az egész világ.* William Shakespeare élete. Egy vázlat regénye. 2. kiad. 1964. Móra Kiadó, 238 l. (Nagy emberek élete.) — Új Könyvek 22 420.

Shakespeare-tanulmányok. Szerk. Kéry László, Országh László, Szenczi Miklós. 1965. Akadémiai, 395 l. — Új Könyvek 660 030.

SZENCZI Miklós — KENYERES Zoltán: *Shakespeare a változó világban.* 1964. Kossuth, 275 l. (Esztétikai kiskönyvtár.)

Színkritikák: A Nemzeti Színház előadásáról 1935-ben. = Kárpáti Aurél: Főpróba után. 1956. Magvető, 258–261. l. Benedek Marcell = Könyv és Színház. 1963. Szépirodalmi, 405–412. l.

Osszeállította: Körtés Júlia

Terepjárók és bibliobuszkok

Az e címmel Gerő Gyula tollából a *Könyvtáros* áprilisi számában megjelent cikk ismételten felveti a mozgókönyvtár gépjármű megoldatlan problémáját. A megoldás lehetséges módozataihoz szeretném néhány, eddig még nem ismert körülményre felhívni a figyelmet.

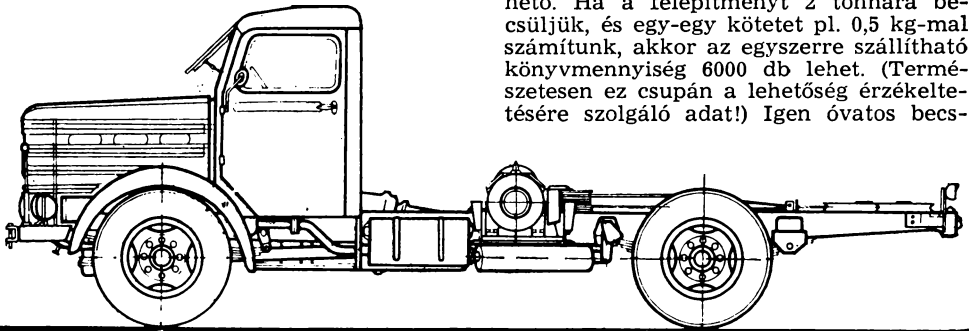
Feltehetőleg az információ hiánya okozza, hogy az említett cikkben nem esik szó belföldi gyártású járműről, pedig nem kizárt, hogy épp ez adhatná meg a megoldást.

A Csepel Autógyár csaknem tíz éve gyárt D-344 típusú, úgynevezett terepjáró

mű. Főegységei bevált konstrukciók, megbízhatóak, alkatrész-ellátásuk biztosítottnak tekinthető. A jármű minden kereke meghajtott, így nagy üzembiztonsággal közlekedhet a szó szerint vett terepen is.

Csörlőműve lehetővé teszi, hogy önmotort is végezhesen. 56%-os kapaszkodóképességével „hegyen-völgyön” közlekedhet. Rugózása oldaldőlése esetén is megfelelő stabilitást nyújt. Műúton 80 km feletti, terepen pedig a kívánt, illetőleg a megengedhető sebességre képes. 18 méteren belüli körben megfordul.

Az alváz mintegy 5 tonnával terhelhető. Ha a felépítményt 2 tonnára becsüljük, és egy-egy kötetet pl. 0,5 kg-mal számítunk, akkor az egyszerre szállítható könyvmennyiség 6000 db lehet. (Természetesen ez csupán a lehetőség érzékeltetésére szolgáló adat!) Igen óvatos becs-

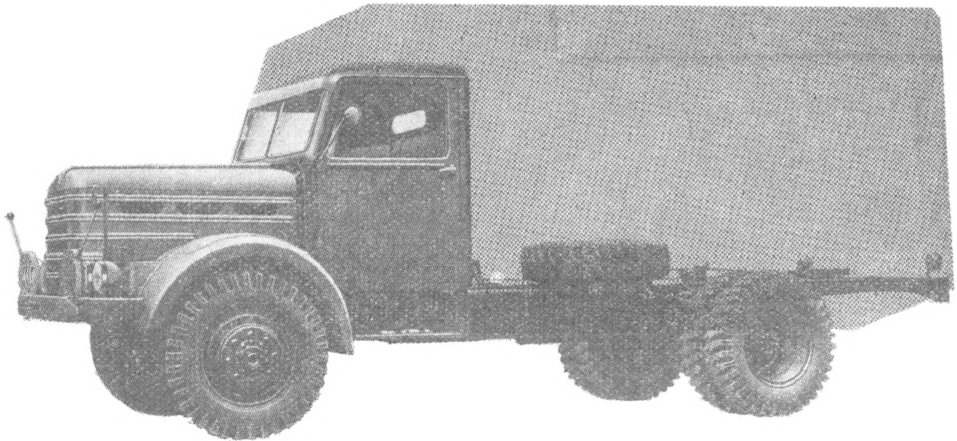

A Csepel D-344 típusú terepjáró felépítmény nélkül

gépkocsit. E kocsi adottságait tekintve rendelkezik minden olyan tulajdonsággal, amelyet a terepjáró könyvszállító járművel szemben követelményként támasztanak. Kézenfekvőnek látszik e jármű alváz változatának a fenti célra történő vizsgálata. A jármű Diesel-üz-

léssel is arra lehet következtetni, hogy a jármű megfelelő. További lehetőségeket ad, hogy vontatmánnyal üzemelhet terepen is.

Az eddigiekben bemutatott járműnek a IV. ötéves terv időszakában egy továbbfejlesztett változata is forgalomba kerül.

Az alvázra szerelhető könyvtári felépítmény megközelítő arányú változata

Ennek a korábbihoz képest leglényegesebb eltérése az, hogy a hátsó tengelyen is egyes („szimpla”) kerekei lesznek, ám igen széles mérettel. E széles abroncsok a laza homokon történő mozgást is lehetővé teszik.

A fentiekből tehát kitűnik, hogy van megfelelő jármű belföldön is, amelyből kialakítható a könyvszállító jármű prototípusa, később esetleg az egész járműpark is. Tekintettel arra, hogy a Csepel Autógyár folyó évi gyártási kapacitása teljesen le van kötve, kétséges, hogy idei szállításra vállalkoznék. Am a prototípus céljára szolgáló egy darab jármű be-

szerzése nem tűnik megoldhatatlannak. Ehhez természetesen az illetékes tárcákkal (belkereskedelmi, külkereskedelmi, kohó és gépipari) való kapcsolat felvételére is szükség van. A felépítmény célszerű kialakítására számos lehetőség kínálkozik, e téren a kivitelező biztosítása okozhat gondot.

Ha az elmondott lehetőséget nem hagyja figyelmen kívül a Művelődésügyi Minisztérium, kellő előkészítéssel gazdaságos üzemű, megbízható járműpark alakítható ki a javasolt típusból.

Almásy László

a könyvtárak életéből

Javul-e a Könyvtárellátó munkája?

Örömmel üdvözlöttük a Könyvtárellátó idei új szerződését. Bízunk benne, hogy hosszú várakozás után végre ebben az évben megoldódnak a problémák, s a kedvező feltételek következtében gyorsabbá és könnyebbé válik a könyvtárosok munkája.

Az 1. számú jegyzék alapján történt szállításból adódó bosszúságok után kénytelenek voltunk újra kézbe venni a velünk 1971 februárjában kötött szerződést.

Az aláírt szerződés 2. pontja Tájékoztató címmel havonta megjelenő jegyzéket ígér a Magyarországon megjelenő, de könyvesbolti forgalomba nem kerülő művekről. Elmúlt az év első negyede, de ezt a jegyzéket nem láttuk. [A Tájékoztató a cikk megírása óta megjelent. — A szerk.]

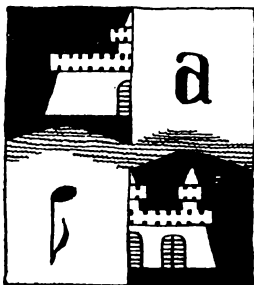
Idegen nyelvű könyvek rugalmasabb és rendszeresebb beszerzéséről biztosított a szerződés 3—4. pontja. Fontos pont ez, gondolom, minden könyvtárnak, nem is említve azokat, amelyek számára az idegen nyelvű irodalom rendszeres beszerzése csak vagy egy budapesti utazás árán, vagy a helyi könyvesbolt útján történ-

hetett eddig. Arról nem is beszélve, hogy az így megvásárolt kiadványok feldolgozása alapos munkát rótt a könyvtárosokra. Havonta két alkalommal — ígéri a szerződés — az ÁKV szakosított részlege jegyzéket küld a vele szerződésben álló könyvtáraknak. Március végéig már hat megrendelő jegyzéket vártunk türelmetlenül — hiába.

Bár a szerződés mellékletéből kiderül, hogy a műanyaggal bevont könyvekhez tasakot nem szállít a Könyvtárellátó, ennek gyakorlati hátrányai csak az első megrendelt jegyzék könyveinek leszállításánál derültek ki. Amennyit esztétikailag talán segített is az alkalmazott fóliaborítás, gyakorlatilag ugyanannyi hátránya is van — darabonként 1 forintért! A fólia minősége ugyanis alaposan kifogásolható; az ifjúsági művek a becslések szerint 8—10 kölcsönzésnél többet nem bírnak ki. Arról nem is beszélve, hogy néhány olvasó könnyen „otthon felejtí” őket. A tasakot pedig semmi nem pótolhatja, a tasak nélküli könyvek esetleges kölcsönzése okozza a legtöbb elcserélési lehetőséget.

Így aztán a szerződés a gyakorlatban azt eredményezi, hogy a könyvtárosnak a leltározás után minden egyes fóliával borított könyvet tasakkal kell ellátnia, s ez természetesen hátráltatja a mű gyors feldolgozását. Az már pusztán kíváncsiság csupán, hogy milyen cél dönti el, melyik mű kap műanyag bevonatot. A szerződés leszögezi ugyan, hogy a B/5 formátumnál nem nagyobb művek. De miért?

dr. Pálincás Györgyné
a Miskolc városi Szabó Lőrinc fiókkönyvtár vezetője

Urbán László rajza

Könyvtári tervek Németkéren

Nyolc éve vagyok a községi tanács titkára. Ez idő alatt háromszor kellett költöztetni a község könyvtárát. Sajnos, valamennyi helyiség kicsi, zsúfolt, nyirkos és fűthetetlen volt, s ez a körülmény is hozzájárult a gyakori könyvtáros változáshoz. Végre 1967 tavaszán többé-kevésbé megfelelő helyiséget, házilag készített új polcokat, s a Paksi Járási Könyvtártól megfelelő berendezési tárgyakat és felszerelést kapott ez a fontos kulturális intézmény. De már ezt is „kinőtte”.

A könyvvállomány jelenleg 5441 kötet, 14 féle folyóirat is jár, a kölcsönzési idő hetente háromszor 2—2 óra. A központtól 2 km-re 270 kötetes fiókkönyvtár működik. Évről évre növekszik az olvasók száma, amely jelenleg 365. (Ez 15 százaléknak felel meg, mivel a községnek 2400 lakosa van.) Az elmúlt években 10—12 ezer forint körüli összeget fordított a községi tanács könyvbeszerzésre. Utóbb azonban ezt 5 ezerre csökkentette, mert nem volt már hely a könyvtárban az új könyveknek.

Ez a sajnálatos intézkedés azonban csak átmeneti. Épül már ugyanis a község új művelődési otthona, s ebben méltó hajlékra talál a könyvtár is. (Az alapo-

kat 1968 tavaszán rakták le, 2 hétig társadalmi munkát végzett az építkezésen a község apraja-nagyja. Úgy tűnt, hogy 1970. május 1-re el is készül az épület. Sajnos, a szokásos „kapacitás és anyaghiány” közbeszólt, s a termelőszövetkezet építő brigádja, remélhetőleg csak átmenetileg, leállt.)

A könyvtár az új művelődési otthonban 130 m² alapterületet kap. Vele egybeépítve — harmonika-fallal elválasztva — klubszobát rendeznek be. Itt könyveket, folyóiratokat lehet majd olvasni, s itt lesz a tv is.

Természetesen a berendezés, a felszerelés is korszerű lesz. A 100 falu — 100 könyvtár mozgalom keretében az Országos Népművelési Tanács 150 ezer forintot juttatott a könyvtárnak. Ebből 30 ezer forintért könyvet veszünk, 120 ezret pedig a könyvtár és a klubszoba berendezésére fordítunk.

Az új könyvtárban fél műszakos könyvtáros fog dolgozni. Mivel a községben német ajkúak is élnek, az ő részükre német nyelvű könyveket vásároltunk, sőt 1971-re folyóiratokat is rendeltünk.

Ambach Edéné
vb-titkár

Központi községi könyvtár létesült Nagydorogon

A közigazgatás átszervezésével három Tolna megyei község, Nagydorog, Bikács és Pusztahencse Nagydorog székhellyel közös tanácsot kapott. A megalakult közös tanács feladata lett természetesen az irányítása alá került községek könyvtárainak működtetése is. Néhány adat a könyvtárakról: a nagydorogi 5700 kötet könyvvel rendelkezik, 1025 olvasója van (minden foglalkozási rétegből), 1969-ben csaknem 11 ezer látogató 49 ezer könyvet kölcsönzött. A társközségekben is jónak mondható a könyvtárak forgalma. Nagydorogon, amelynek könyvtára lett a központi községi könyvtár, 1970-ben fél műszakos, Bikácson és Pusztahencsén pedig tiszteletdíjas könyvtáros dolgozott. Ebben az évben a közös tanács 14 000 Ft-ot adott a könyvtáraknak könyvvásárlásra.

1971-től a nagydorogi központi községi könyvtárban a tanács főfoglalkozású könyvtárost alkalmaz.

Nem volt kielégítő eddig egyik község-

ben sem a könyvtárak elhelyezése. A közös tanács létrejötte e tekintetben is hozott fejlődést. A legrosszabb helyzetben levő bikácsi könyvtárnak a tanácsi házban adtak otthont, ahol új bútorokkal berendezve vonzó környezetet nyújt a látogatóknak, s az ugyancsak újonnan kapott televízió készülék, lemezjátszó stb. segítségével mint klubkönyvtár működik tovább. Terv készült Nagydorog könyvtárának méltó elhelyezésére is. A közeljövőben könyvtár, mozi, társalgó (klubhelyiség) és presszó együttesét magában foglaló művelődési centrum épül a községben. Az építkezés 700 ezer forintba kerül, amiből 200 ezret a moziüzem vállalt, a presszó berendezéséről az ÁFÉSZ gondoskodik. A hiányzó összeget a tanács részben a felettes szervektől várja, részben a lakosság segítőkészségére számít.

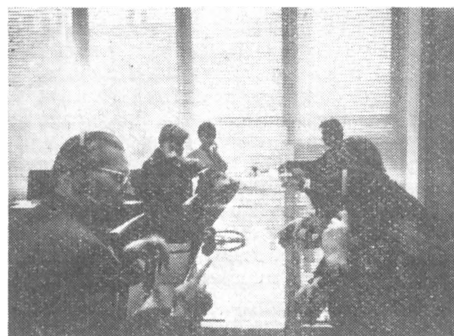
Jancsó János
vb-titkár

A zenei és hangdokumentumok helye a könyvtárban

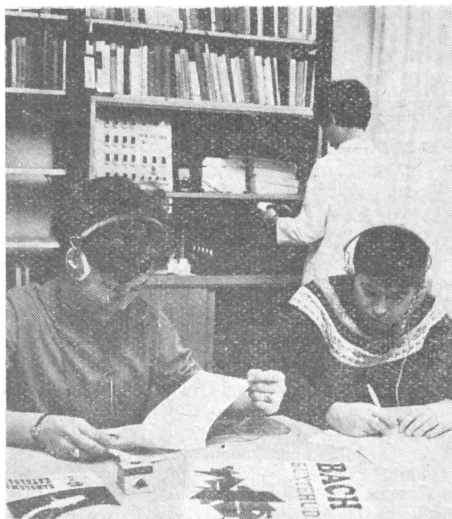
Az ország szinte valamennyi megyéjéből összesereglett közművelődési könyvtárosok részére tartottak tanácskozást a Szombathelyi Megyei Könyvtárban a zenei részlegek gyarapításával és feldolgozásával kapcsolatos problémákról.

A program nagyobb felében a vendéglátók számoltak be a zenei részleg munkájáról, a beszerzéssel, feldolgozással összefüggő tapasztalataikról, problémáikról. A napirenden olyan kérdések szerepeltek, mint a gyűjtőköri elhatárolás, a feltárás mélységének és szélességének szabályozása, a szolgáltatás egységesítésére való törekvés.

A szombathelyi könyvtár zenei részlegének tevékenysége megfelelő összehason-

A Szombathelyi Megyei Könyvtár zenei részlege (MTI Fotó — Kovács Sándor felv.)

A Dunaújvárosi Városi Könyvtár zenei részlege (Kabácsy Szilárd felv.)

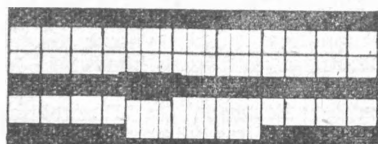
lítási alapot nyújtott mindehhez, mivel e részleg példásan illeszkedik a könyvtári munka egészéhez, működését elválaszthatatlannak tartják a hagyományos könyvtári munkától. Ezt tükrözi gyarapító-feldolgozó-feltáró és szolgáltató tevékenységük. A részleg munkatársai körültekintő beszerzéseikkel, teljességre törekvő nyilvántartásukkal, olvasószolgálati „előzékenységgel” a rövid, alig negyedéves fennállás alatt is megannyi jelét produkálták a könyvtári feladatok jól fel fogott teljesítésének. Különösen szerencsésnek tűnik a zenei részleg személyzetének kialakítása. A technikai apparátust értő és kezelő munkatárs mellett, egyelőre heti 5 órában, zenepedagógust foglalkoztatnak, aki szakavatott tanácsai-

val, zenei tárgyú összeállításaiival a legigényesebb hallgatókat, érdeklődőket is kielégíti. Ez az együttes szervesen kapcsolódik a szakosított olvasószolgálathoz.

A résztvevők közül számosan kifogásolták a feldolgozás túlzott részletességét. Tulajdonképpen ez volt a lényege Sallai István hozzászólásának is, amikor körvonalazta a zenei részleg helyét a könyvtáron belül. Hangsúlyozta, hogy ebben a tekintetben nem szabad teret adni semmiféle túlzásnak. Nem lehet engedni a csak „zenecentrikus” szemléletnek, de ugyanakkor kár lenne egyszerűen feldolgozó feladattá szűkíteni ezt a tevékenységet.

A hasznos tanácskozáson felvetett alapproblémák egy része továbbra is megválaszolatlan maradt, megoldásukra remélhetőleg a közeli jövőben sor kerül. Ehhez hozzájárulhat a Könyvtártudományi és Módszertani Központnak a következő esztendőben induló 2, esetleg 3 félévesre tervezett tanfolyama, melyen a zenei részlegek munkatársai felkészülhetnek munkájuk szakszerű ellátására. (Cs. A.)

PALMIRO TOGLIATTI
MEGYEI KÖNYVTÁR

Z E N E M Ű T Á R A

K A P O S V Á R

„VIDICALL” — raktári jelzet továbbítására is alkalmas számhívó berendezés

A közelmúltban olyan, könyvtári szempontból is figyelemre méltó információközlő berendezés került használatba a budapesti Keleti pályaudvaron, mely a vonatok indulásáról és érkezéséről tájékoztatja az érdeklődőket.

E nagy berendezés egyszerű, kicsinyített típusa a XI. ker. Karinthy Frigyes út 16. sz. alatti OTP-fiók pénztára felett működik ügyfélszámhívás céljából.

Az ilyen új, ötletes, üzembiztosan működő berendezés jogosan keltheti fel a könyvtárosok figyelmét, hiszen alkalmas lehet arra, hogy általa raktári jelzeteket, vagy egyéb jelzetelt közléseket lehessen továbbítani a könyvtárakban a kölcsönzőhely és a raktár stb. között.

A berendezés egyszerű típusa négy számjegyes, de kiépíthető öt számjegyre, sőt még többszámjegyes berendezés is készíthető. Megfelelő kiegészítéssel azonban 1, 2, 3, vagy még több betűindex kifejezését is meg lehet valósítani csatlakozó adapter-szerkezet hozzáillesztésével.

A berendezés működése a következő: a soron következő ügyfél „felszólítása” vagy könyvtári vonatkozásban a raktári jelzet közlése a megfelelő helyen elhelyezett jelzőtáblán vagy táblákon számmal, valamint hangfigyelmeztetéssel (gong) történik.

Jól használható a berendezés minden olyan szolgálati, ügyfélforgalmi stb. helyen, ahol tömeges a félfogadás, s ahol a feleket számok alapján hívják be. Ez a jelenség a könyvtárakból történő kérések esetével azonos.

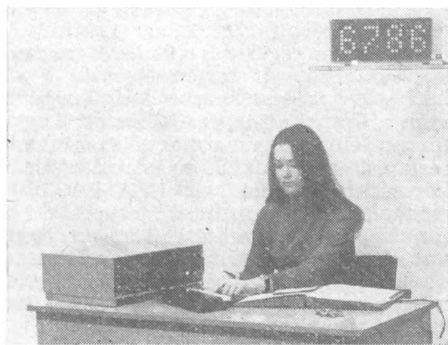
A berendezés három alapegységből áll: jelzőtáblából, kezelőegységből és vezérlőegységből.

A falra vagy lábazatra szerelhető, formatervezett jelzőtáblán 4 számmező áll rendelkezésre, a táblán tehát négyjegyű szám jelzése lehetséges, vagyis 0000—9999-ig terjedő számokat lehet kifejezni. Kívánság szerint azonban tetszés szerinti számjegyszámú tábla is készíthető.

A szám jelentkezését a táblába beépített szerkezet révén gongütésszerű hang jelzi.

Az ugyancsak formatervezett kezelőegység asztalra, íróasztalra, kezelőasztalra, annak fiókjába, illetve pultra vagy állványra stb. helyezhető. E kezelőegységen vannak a számjegyek kiírásához, a hangjelzés adásához és a berendezés vezérléséhez szükséges egyéb kezelőrészek elhelyezve.

A vezérlőegység a berendezés működtetéséhez szükséges áramköröket, valamint a tápáramforrást tartalmazza.

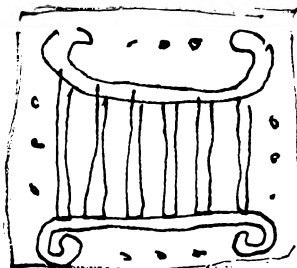
A „Vidicall” számhívó berendezés. Baloldalt a kezelőegység, az asztal közepén a nyomógombos vezérlőegység, jobboldalt fent a négy számjegyű jelzőtábla működés közben
(Fotó: Fok—Gyem.)

A berendezés fő előnye, hogy a készülék lehetővé teszi több kezelőegység bekapcsolását, miáltal több (ezidőszerint legfeljebb három) munkahelyről lehet a számokat egy vagy több táblán, illetve táblacsoporton kialakítani. További előnyei: a könnyű kezelhetőség, a nagy megbízhatóság, a több száz méteres távolságon belüli használat lehetősége, rendkívül kis áramfogyasztás, félvezetős megoldás, a karbantartás szűkségtelensége.

A berendezést, amelyet az idei Budapesti Nemzetközi Vásáron is bemutatnak, a budapesti FOK—GYEM Finommechanikai és Elektronikus Műszergyártó Szövetkezet (XI., Karinthy Frigyes út 22.) gyártja. A gyártó cégtől kapott közlés szerint a Szovjetunió, Ausztria, Lengyelország, Jugoszlávia már a vásárló országok között szerepel. A négy számjegyű alaptervezés ára ezidőszerint kb. 30 000 forint. A betűindexes adapter valamivel növeli a költségeket.

Kívánatos lenne az érdekes berendezés mielőbbi könyvtári kipróbálása is.

Dr. Tombor Tibor

Nemzetközi központ könyvek és dokumentumok megóvására

Az UNESCO és az Olasz Közoktatásügyi Minisztérium meghívására a múlt év márciusában Firenzében 120 külföldi és olasz szakértő részvételével nemzetközi konferenciát tartottak azzal a céllal, hogy az emlékezetes tragikus árvíz után a firenzei Központi Nemzeti Könyvtárban létesített s ma már több mint száz restaurátorral működő nagy restauráló laboratórium mellett, az UNESCO intézményeként új nemzetközi szervezetet hozzanak létre Nemzetközi Központ Könyvek és Dokumentumok Megóvására elnevezéssel. Ez az új nemzetközi intézmény éppen a firenzei nagyüzemi tapasztalatokra támaszkodva vállalja át a könyvtári és levéltári restaurátorok, technikusok minden fokú kiképzését. Azonban azoknak az egyetemet végzett könyvtárosoknak és levéltárosoknak a kiképzése is feladata lesz, akik okleveles könyvhygiénikusokként szervezik majd meg egy-egy nagy könyvtár vagy levéltár állományának konzerválását és restaurálását. További feladata lesz az iskolán, tanfolyamain oktatott tananyag közzététele, a hiányzó restaurátor kézikönyv kiadása, a kurrens szakmai dokumentáció végzése, lapszemle publikálása, mindezekon felül pedig a könyvhygiéniai kutatások nemzetközi nyilvántar-

tása, egyeztetése, kutatási programok és témák kidolgozása, illetve felosztása a nemzetközi együttműködés és munkamegosztás alapján, valamint tényleges kutatómunka végzése is.

Mint arról korábban beszámoltunk, a múlt évi konferencián az UNESCO meghívására magyar részről dr. Tombor Tibor vett részt, aki tagja lett a tizenöttagú szervezőbizottságnak. A szervezőbizottság március végén Firenzében tartott ülésén elfogadta a munkacsoportok által előterjesztett javaslatokat, melyek az új nemzetközi intézmény statutum-tervezetének alapjául szolgálnak.

A további munkák elvégzésére a szervező bizottság háromtagú végrehajtóbizottságot választott, melynek elnöke *Ove Nordstrand*, a kopenhágai királyi könyvtár laboratóriumának igazgatója, két tagja pedig *Frazer G. Pool*, a washingtoni Library of Congress Preservation Office h. igazgatója és *dr. Tombor Tibor* ny. tudományos osztályvezető lett. E bizottság terjeszti az UNESCO központja elé az intézmény alapelvekben már elfogadott statutumtervezetét, irányítja a létesülő szervezettel kapcsolatos összes tennivalókat a központ megalakításáig s a végleges vezetőség kinevezéséig.

SZOCIALISTA SZERZŐDÉST KÖTÖTTEK a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár dolgozói 1963-ban a Győri Kötöttkesztyűgyár „Április 4.” szocialista brigádjával, amely tavaly már nyolcadszor nyerte el a kitüntető címet. A könyvtár azóta segíti a brigádot kulturális vállalkosainak teljesítésében. A brigádtagok és a könyvtárosok több ízben közösen tartották meg az állami és társadalmi ünnepeket, és az olvasmányajánlásokon felül közös városnézés, műzeumlátogatás is szerepelt programjaikban. A könyvtárosok igény esetén támogatják a továbbtanulókat, de segítséget nyújtottak a szocialista brigádok közötti szellemi vetélkedőhöz is, melyen a brigád második helyezést ért el. (H. K.)

Hírek

ÍRÁSTÖRTÉNETI KIÁLLÍTÁST rendezett áprilisban Miskolcon a szakszervezeti székházban a borsodi SZMT könyvtár a Lévy József Könyvtár és a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár segítségével. A kiállítás 18 tablón és 8 vitrinben mutatta be az írás kialakulásának és fejlődésének történetét; a különböző írásrendszerek és számjegytáblákat bőséges, részben az UNESCO fényképtárából rendelkezésre bocsátott illusztrációs anyag szemléltette. Megnyitóbeszédet a megye párt-, tanácsi és tömegszervezeti vezetőinek jelenlétében Gönczi Imre, a SZOT kulturális osztá-

lyának munkatársa mondott. Az egy héten át nyitva tartott kiállítást több ezren tekintették meg.

A SZOLNOK MEGYEI KÖNYVTÁR és a Somogy megyei Könyvtár alapos elemző összefoglalóban tette közzé 1970. évi beszámoló jelentését. A Szolnok megyei jelentés érdekes adatokat tartalmaz a könyvtárhasználat feltételeiről: a megye könyvtárainak alapterülete 46,1%-át éri el a norma szerinti alapterületnek. A megyei könyvtár alapterületi aránya 46,1, a járási és városi könyvtáraké 37,9, a községi könyvtáraké 39,1%-os a kívánatoshoz képest. A Somogy megyei beszámoló legtanulságosabb adata szerint a központi (kaposvári) járás 80 településéről 862-en íratkoztak be a Kaposvári Megyei Könyvtárba.

Nehéz bibliográfiát csinálni...

— Richard úr? — mondta a könyvtári kölcsönzési kupacvezér. — Nagy feladat vár Önre! Mi mindenkiért tettünk már valamit, kivéve a háziasszonyokat. Meg kellene könnyíteni az ő munkájukat is. A lakatosokért, a mezőgazdászokért, a vidám sertésenyésztőkért, a szociális otthon gondozottaiért már latbavetettük könyvajánlási képességünket, de a háziasszonyokért még mitsem tettünk. A második műszakra gondolok — folytatta —, azt kell megkönnyíteni. Szakácskönyv, gyermeknevelés, kozmetika stb. Tudja azt maga már!

— Aztán semmi elgaloppozás! — emelte fel az ujját aggódóan, Richard úr ismeretében. — Ezek a háziasszonyok nem eredetiben tanulmányozzák az ó-perzsa szövegyűjteményt, hanem a KÖZÉRT-ben kiszolgálják, gyorsírnak...

Richard úr elment és három nap múlva visszajött. Hozta a rövid kis címjegyzéket, amelyik hivatva volt az asszonyok gondjain enyhíteni.

— Na nézzük, Richard úr! — mondta a kupacvezér. Am alighogy rápillantott, felordított.

— Hé! Mi ez itt az elején?! „Légy jó mindhalálig”? Richard úr az asszonyok nem rosszak! A mi olvasóink meg pláne erényesek. Ez mire jó? Célzás?

— Hát tetszik tudni, ha gyerekük van, akkor felolvassák neki.

— Richard úr! A nő még menyasszony! Most rendezi be a lakását, ha kap. Ha nem, az anyóshoz megy, amikor is az isten legyen irgalmas neki. Olyan könyvet ne is ajánljon szegénynek, hogyan éljen az anyósával egy fedél alatt, mert akkor fuccs a házasságnak. De hagyjuk ezt, most nem ez a fontos.

Előbb berendez, gyereket tervez, terhes lesz, szül, pelenkázik, gyereksegélyért caplat, férjét befogja parkettet síkálni, vacsorát kotyvaszt és csak azután áll neki felolvasni. Erre gondoljon! De az isten óvja attól, hogy a „Légy jó mindhalálig”-ot olvassa a kőlyöknek. Nem bánom, legyen Móricz, de akkor a „Volt egy török Mehemed, Sose látott tehenet” kezdetű eposz. A „Légy jó mindhalálig”-ot majd megkapja a suvornyák mint kötelező olvasmányt az iskolában. Adja inkább neki a Tamás bátya kunyhóját, abból legalább értesül a négerék elnyomásáról.

— Na, de menjünk tovább... Hé mi ez? A lakás berendezése, mérnöki kézi-

könyv... Jó ember! Ez a szegény asszony közértes, vagy tanárnő. Ez nem lakberendez! Ez veszi a bútort, lehetőleg részletre. Az ártatlannak mutogasson képeskönyvet, hogy hová állítsa a nagymama sublótját, amit hozományul kapott! De ne méretezzen! Isten ments!

A kupacvezér újra belemerült a listába, majd megint felordított:

— Ember — ez mi?! Dörge: „Az atommag regénye”!

— Én úgy szeretem ezt a könyvet — nézett rá Richard úr könyörögve.

— De maga nem asszony! — ernyed el a főnök. — Bár az lenne! Akkor lehetne magával valamit kezdeni! De így?... Hát hazamegy az az ártatlan a Finommechanikából. A szíve repes az örömtől, hogy megkapja végre a mi kis munkakönyvitő bibliográfiánkat. Földereggel előtte a rózsás jövő, maga viszont odaadja neki az atommag regényét! Ez normális nő. Ezt nem érdekli az atommag. Még ha pénzmag lenne, de atommag! Ember, ez vacsorát főz!!! Remélem, szakácskönyvet adott neki?

— Igen, tessék, itt van.

A vezér szeme kidülledt. Csak nyögni tudott:

— Honnan szedte ezt?! Báró Hatvany Lili: Ételművészet, életművészet. Te magasságos úristen! Ez a könyv egy példányban van meg a világon. Tudja, mi van ebben? „Végy egy egész borjút, dobd el kezét, lábát az éppen ott ólalkodó oroszagárcsordának, ami marad, szürd föl egy nyársra! Ha egyedül nem bírod, szólj Jeannak, az inasnak, hogy hozzon be a favágítóról vagy hat embert. Ember, ez egy magyar főúri kastély, ahol az inasok, cselédek úgy nyüzögnek, mint a falusi csirkeólbán a tyúktetűk!

— De ez a mi szegény asszonyunk még a férjét sem foghatja be, mert az éppen meccset néz, esetleg túlórában mismásol valahol!

Tovább már nem érdekes. A főnök még fölfedezett egy logaritmuskönyvet, az idegen szavak szótárát, filozófiai lexikont, lombfűrészszakkörrel szóló könyvet, Thomas Mann: Varázshegy-ét. Ezek mind-mind arra voltak hivatva, hogy megkönnyítsék annak a szerencsétlen háziasszonynak az estéit, és segítsenek neki valami elfoglaltságot szerezni, hogy föl ne vesse az alom.

Szöllősy Kálmán

Margó

A Tanácsok Közlönynek március 18-án megjelent számában — a területfejlesztési irányelvek után — olvashatjuk az építésügyi és városfejlesztési miniszternek és a Minisztertanács Tanácsszervek Hivatala elnökének együttes utasítását a nagyközségek várossá szervezésének feltételeiről. Az utasítás felsorolja, hogy a különböző ellátási területeken milyen felkészültségű szolgáltató egységeknek és intézményeknek kell a lakosság rendelkezésére állniuk, hogy működésük városi színvonalú ellátottságot nyújtson. Az oktatás területén például a fejlettebb középiskola megléte a követelmény.

Nagy csodálkozással olvassuk, hogy a közművelődésben az utasítás csupán egyetlen feltételt jelöl meg. Azt, hogy legyen a városnak olyan, legalább 300 főt befogadó nyilvános — tehát nemcsak üzemi vagy vállalati — művelődési háza, amely színházi előadásra is alkalmas.

Évek óta kárhozzátja a szakirodalom az úgynevezett nagytermes népművelési szemléletet, amely csupán a tömegeket időnként befogadó helyiségek meglétét tekinti a közművelődés intézményi bázisának. S most itt van egy utasítás, amely ugyanezt az elavult szemléletet képviseli!

Hogyan lehet egy telepü-

a lapokban olvastuk

Könyvtár vagy ebédlő?

Zalaegerszegeen van egy kis könyvtár, amelyet eredeti hivatásán túl időnként étteremnek is használnak, hogy családiasan fejezzem ki magam, ebédlőnek, persze csak reprezentációs jelleggel.

Két évvel ezelőtt, mikor felépült a Zala megyei Állami Építőipari Vállalat munkásszállója, az eredetileg is könyvtárnak tervezett helyiség üresen várta, hogy berendezzék. De addig is: a vállalat vezetői szépnek találták, s úgy döntöttek, ha rangos vendég érkezik, ebédeljen ott. A problémák akkor kezdődtek, amikor a könyvtári polcok elkészültek, s az ezernégyszáz könyvet is áthozták a szakszervezeti könyvtárból. Ez ugye annyit jelentett, hogy a kis reprezentációs szobából könyvtár lett, s a könyvtárnak bizony megvannak a maga törvényei. Többek között a könyvvállományért valakinek anyagi felelősséget kellett vállalnia. Ez meg is történt, de hogyan lehet felelősséget vállalni úgy, ha továbbra is a kultúros tudta nélkül ki-bejárnak a vendégek? A szakszervezet illetékes munkatársa, vagyis a kultúros, makacsul ragaszkodott ahhoz, hogy a könyvtár maradjon csak könyvtár, annál is inkább, mert szemben vele ott a tágas, minden igényt kielégítő klubhelyiség, s vannak még kisebb szobák, amelyeket fel lehet használni reprezentációs célokra a hatalmas földszinti étteremről nem is beszélve. A kedélyek nem nyugodtak meg. Mindig újra és újra felmerült az igény, *leveses talakat, meg finom sülteket kellene körbehozni a könyvek között*, így kívánja valami magasabb ízlés, értetlen és fafajta a kultúros, ha ez ellen ágál. Az meg csak ágált, persze eredmény nélkül. Néha sikerült elérnie, hogy mégis a klubban vagy valamelyik kis szobában terítették, de ezek az apró kis kompromisszumok mégsem érték célt.

Azóta csupán annyi történt, hogy a csinos kis olvasóasztalokat kihordták a könyvtárból és nagy, étkezésre alkalmasabb, hosszú asztalokat pakoltak be, vagyis hát berendezkedtek végleg a reprezentációs ebédekre.

Volt eddig szakember is, a megyei könyvtár egyik munkatársa látta el a könyvtári feladatokat tiszteletdíj ellenében. A közelmúltban felmondtak neki, olyan elv alapján, hogy annál a nagy vállalatnál majd csak akad valaki, aki kiköleszöni a könyveket, végtére is nem nagy ügy az egész.

A munkásszállóban közel háromszáz munkás lakik. Szabad idejükben nagy szerepet játszhatna a könyvtár, persze ahhoz az kellene, hogy a vállalat vezetői komolyan elgondolkodjanak a könyvtár hivatásáról, szerepéről, s a lehetőségekhez mérten tiszteletben tartsák sajátos törvényeit. (M. K.)

Zalai Hírlap

lés városi színvonalú közművelődési ellátottságáról beszélni úgy, hogy a könyvtárnak még a neve sem hangzik el? Akkor, amikor a Művelődésügyi Minisztérium már kidolgozta a könyvtárfejlesztési követelményeket, amelyek

mindenfajta település számára világosan meghatározták a modellt.

Teljesen érthetetlen számkra, hogyan maradhatott ki a városi fejlődés feltételei közül a követelményeknek megfelelő könyvtár.

BESZÉLGETÉS SIPOS GYULÁVAL

Somogy szülötte, kaposvári diák, budapesti lakos, de otthona — nemcsak hazája, hanem valódi „szűkebb hazája” — az egész ország: negyedszázad óta szüntelenül járja, fáradhatatlanul, megállíthatatlanul. Málhája mindössze a jegyzetfüzet és a ceruza, panyókára vetett kiskabátján átfúj a szél, de mindig van hová betérnie. Ma dunai halászsok tűzénél főzi a halat, holnap Badacsonyan szüretel, holnapután egy munkásszálláson szalonázik. Kevesen ismerik úgy a hazai tájakat, az embereket mint ő, kevesen látják olyan életközélemből a folytonos változást s benne a lélek mozgásait, mint ez a költő, aki közben újságíró is, akinél e két hivatás olyan szervesen egybekapcsolódik. Politikai, közéleti költő a szó legnemesebb értelmében: a riportokban tükrözött valóságnak költészetté tisztult, tűnődéssel érlelt „égi mása” nála a vers.

A fényes szellők nemzedékének veteránjaihoz tartozik, egyik alapító tagja volt a Györfly-kollégiumnak, részt vett az ellenállási mozgalomban (erről szóló emlékeit írta meg *A senki földjén* c. regényében), a történelem minden átél pillanatában jó szóval, tanáccsal, s ha kellett, vigasszal állott azok mellett, akik közül indult. Második József Attila díja „az emberélet útjának felén” túl, ötven évesen jutalmazza munkásságát.

Először indíttatásáról, költővé érlelő emlékeiről kérdezem. Nem tartozik az emlékeket melengetők sorába, nem gyermek- és ifjúkoráról beszél, hanem jelenlegi, verseiben is vezérmotívumot jelentő gondolatáról.

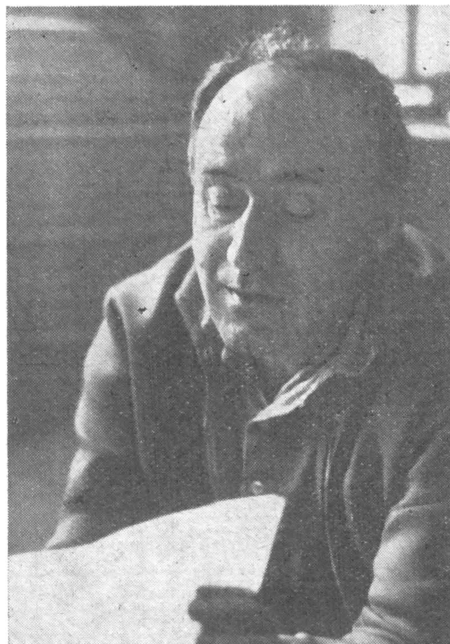
— Ötven éves korában összegezni kényszerül az ember. Mire mondhatom, hogy ezért éltem? Mi marad meg abból, amit cselekedtem? Egybe esett-e szándék és eredmény? Gondolom, mindenkiben fölmerülnek ezek a kérdések, mindenkit szorongat ez a számvetés. Ha egy mondattal akarnék felelni magamnak, azt mondhatnám, hogy az emberekért fáradtam, mindig tudtam, hogy élni csak másokért érdemes.

— Itt van a gyökere annak a kétágú fának, melyet úgy nevezek: nemzet és forradalom. Az ember nemzetben él: amennyit a nemzetemért tenni tudtam, annyit tettem az emberiségért. Számomra az írás is tett. Sokat gondolkodtam

rajta, hogy a legmértöbb tett-e csakugyan? De nekem ez adatott.. Néha megkísért a lehetőség, hogy elzárjam kertemet, elvonuljak paradicsomot ültetni, s ha verset írok, esztétizáljak, csak arra figyeljek, ami az enyém, a legbensőbb érzelmekre, de az ilyen élet úgy szorítana, mint maga a börtön.

— Akinek ennyire éltető eleme a közélet, az bizonyára művelődésünk kérdéseiről, könyv és olvasó kapcsolatáról is sokat gondolkodott...

— Mostanában elég sokat beszélünk arról, hogy milyen jövő vár az irodalomra, véget ér-e a „Gutenberg galaxszis”, helyébe nyomul-e a mozgókép, hogy elsorvassza verbális intelligenciánkat, leszoktasson a gondolatról és beszédéről. Én nem félek ettől. De úgy vélem, sokáig visszaéltünk a szavakkal, a szó elvesztette hitelét. Pedig hazudni képpel is lehet. Azt hiszem, a szó becsületét leginkább az irodalom adhatja vissza, hiszen a szavak érvényét, igazságát legtömegebben az irodalom őrizte meg, s benne is leginkább a líra és a dráma. Jobban

mondva, túl a műfaji határokon, az irodalomnak az a része, amely tettek tekinthető. És azt mindig is olvasni fogják.

— Sok ál-vita is folyik napjainkban. Ilyen például az, amelyik szembeállítja az anyagi és szellemi építést. E vitákban csak vádak hangzanak, de árnyékboxolás folyik, nem látjuk a másik vitapartnert. Mondják, hogy vannak írók, akik ellenzik a „frizsider-szocializmust” — de még soha senki sem írta le, hogy fölöslegesnek tartja a frizsidert. Senki közülük nem kifogásolta az anyagi jólét emelkedését. Csak azt mondjuk, hogy ez nem elég. Hogy nemcsak kenyérral él az ember. Az anyagi javak sem a boldogsághoz, sem az etikus életvitelhez nem elegendők. Ha meg ez utóbbi hiányzik, az az anyagi fejlődésre is visszaveti árnyékát, mert munkaerkölcs nélkül utat sem lehet építeni.

— Azt a többletet, mely az embert derekassá és boldoggá teszi, a kultúrától várhatjuk.

— Az egész forradalmi elméletnek ez a legkidolgozatlanabb része. Amikor ez az elmélet megszületett, az embereket meg kellett szabadítani a kizsákmányolástól és a nyomortól. De hogy mi lesz aztán? A választ nekünk kell megtalálnunk, s ez nem olyan egyszerű, mint kiszámítani azt, hogy tíz év múlva hány Zsigulit vásárolunk. Mindenestre úgy érzem, hogy most az irodalom körül van levegő, hogy az atmoszféra megfelelő a fejlődéshez. Szükség van rá. És a mondanivalónk is igen sok.

— A világ számára is?

— Úgy van, az egész emberiség számára. Olyan nehéz történelmi korszakokat éltünk át — nemcsak mi, hanem szomszédaink is, had emlékeztessenek például Sütő András könyvére —, hogy a mi tapasztalatainkból az egész emberiség tanulhat. Itt van többek közt a nacionalizmus kérdése. Valamikor azt hittük, hogy ha a második világháború véget ér, ez a szó eltűnik a köztudatunkból. Ezzel szemben ma a világ különböző tájain látható vagy láthatatlan betűkkel ez van a zászlóra írva. Mi már megéltük ezt a helyzetet, mi már ebbe a zsákutcába nem megyünk bele. Ezt a tanulságot is el kell mondanunk mindenkinek. Emberség, humanizmus többlet mond a megszenvedett kis népek ajkán, mintha bárki más hirdeti. Csak nem biztos, hogy meghallja a világ...

— Kérdés, hogy elég hangosan mondjuk-e?

— Mondanánk, de túlharsog minket az az irányzat, amely nem tettnek szánja a szót. Helyeslem, ha sokszínű az irodalom kertje, tudom, hogy mennyit ártott a csak politikai műveket követelő szektás

egyoldalúság. De ma sokkal nehezebb elhelyezni a verset, ha fontos közlendője van, mintha csak arról szól, hogy virágzó fákat borzol a szél.

— Sípos Gyula költészetétől sem idegen a virágzó ág s a szerelem. Életigenlő, bukolikus örömöket hirdető verseire is emlékszem. Csak mintha mostanában egy kis fanyarság érződne az ilyen hangulatokban is.

— A visszazérés ezzel jár.

— Ha a költő annyit találkozik az olvasókkal, könnyen lemérheti a versek hatását is. Milyen visszhang fogadja őket?

— Javarészüket elmegy, mint a palack a vizen, nem tudni hová. Lehet, hogy valaki följogja az üzenetet, de mégsem jön válasz. Az író—olvasó találkozók sem mindig jók. Sokat csak azért rendeznek, hogy kipipáljanak egy feladatot. Más az, amikor személyre szól a meghívás, amikor azért hívnak, mert már olvastak, mert folytatni akarnak valamit. Néha csak újságíróként ismernek, de mindegy, ilyen helyeken alig tudjuk abbahagyni a beszélgetést. Az is előfordul, hogy az utcánkban lakó közműves olvassa egy versemet, bejön és gratulál, mert tetszett neki — ennek örülök. Múltkor a vízvezetékészterelő pénz helyett dedikációt kért — ez az igazi. Meg az, amikor egy öreg tanár — örökölt valami kis vagyont — hozzám fordult tanácsért: mi módon létesíthetne alapítványt a pénzecskéjéből, hogy évente pár hétre, nyelvtanulás céljából külföldre küldhesse egy-egy fizikai dolgozó tehetséges gyermekeit. Jött már hozzám egyetemista is, kiskatona is, hogy megköszönje verseimet, melyek átsegítették az első hetek honvágyán. Ilyenkor érzem, hogy mégsem éltem hiába.

— És otthon, Somogyban? Ott különösképpen érezheti!

— Persze, Somogyba már nemcsak a családhoz megyek, hanem úgy, mint a megye fia. Az 50. születésnapomra a tanácselnöktől kaptam idézetekkel megtűzdelt levelet. Ilyen verskedvelő tanácselnököket kívánok minden megyének.

— És minden költőnek... Hogy halad régi elképzelése a mecénásokról?

— Amióta irodalom létezik, mecénásokra is szükség volt. Az én elképzelésem, hogy minden tsz, állami gazdaság vagy akár megye, város pártfogolja a számára vonzó írókat, egyelőre csak Somogyban valósult meg, ott sem általános. Mennyivel jobb volna, ha az írók nemcsak az alkotóházakba járnának, egymás szűk körébe, hanem eltöltlenének pár hetet egy-egy üzem, gazdaság vendégszobájában. Ahol alkotni is lehetne, meg élményeket gyűjteni is. Igényesebb megyékben már feltámadnak az irodalmi társaságok. Ezek helyi kiadások gaz-

dái lehetnének és nem csupán a helyismereti kiadványok terén. A helyi mecénástevékenység egyik szép példája volt Illyés Gyula somogyjádi bemutatója.

— Országjáró életformája minden gondunkba betekintést ad. Véleménye szerint mit lehetne tenni azért, hogy a városokba vándorolt emberek ne váljanak magányossá és talajvesztetté?

— Bármilyen furcsán is hangzik, de magam is városi ember vagyok, s ez a gond igencsak nyomja a lelkem. Hogyne volnék városi ember — urbánus, ha úgy tetszik —, amikor gyermek- és diákkoromat Kaposvárott, életem utóbbi 30 évét pedig Budapesten töltöttem? Csakhogy számomra a város nem a Körúttól a Dunáig terjedő részt jelenti! Épp ezért tudom, hogy a magyar munkásság nagyobbik fele első generációs paraszt. És ugyanakkor a magyar munkásság 47⁰/₀-a falun él. A falusi lakosságnak csak kisebbik része dolgozik a mezőgazdaságban. Hazug dolog volna szembeállítani a várost s benne az első generációs parasztokat a faluval, melynek jórésze munkás. Csakhogy sajnós, művelődési politikánk nem vonta le ebből a helyzetből a szükséges következtetéseket.

— A városba került falusiak és a falun élő városiak közül sokan sznobbá váltak és szabadulni szeretnének paraszti múltjuk emlékeitől, nemcsak a sártól és a vályogháztól, de a népi kultúra értékeitől is. A nép művelését itt is, ott is azaz kell kezdeni, hogy ráébredtjük, milyen kincset hozott magával, hogy ne szegyelje azt, s ne dobálja el talmi értékekért. Minden további művelődésnek szerves folytatásnak kellene lennie,

mely ebből sarjad. Még ifjúkoromban mondta nekem egy öreg szervezett munkás: vigyázzatok, nehogy szervezetet csinaljatok majd szervezet helyett! A szervezetben elromlik egy csavar, és oda az egész. Az organizmus, a szervezet a letörött ág helyébe újat hajt, és él tovább. Hát erre nem vigyáztunk eléggé.

— Mit tesz a jövőben ezért az organizmusért? Mit mond még a „tett-értékű” szó?

— Együtt van újabb kötetnyi vers. Ezeket fésülgetem. Folytatom a regényt, A senki földjének hősei 1957-ben újra összekerülnek, s elmondják mit cselekedtek és mi történt velük az elmúlt tíz év során. És még egy regényen dolgozom: két kortársam életútján mutatom meg, hogy a harmónia többet ér mint a rohanás, és hogy az emberi élet optimumtörvénye nem engedi javunkra szolgálni azt, amit túlhalmozunk. Mint a növénynél: kell neki megadott mennyiségű fény, hő, víz. Ha ennél többet kap, éppúgy elsorvad, mintha semmit sem kapna. Így van ez az emberrel is.

— Itt újra visszajutunk a boldogság kérdéséhez. Őszintén kívánjuk, hogy megtalálja önmaga és mindannyiunk számára ezt az optimumtörvényt. Hogy betölthesse a vállalt hivatást: „Felelős vagyok / tizenöt millió magyarért / több mint hárommilliárd emberért / és közelebbről / azért amit Európának neveznek. / Örülhetek, / ha ebben a kétmilliós világvárosban / találkozom egy emberrel az utcán, / akivel jóízűen elbeszélgetek.” Az olvasók és könyvtárosok nevében köszönöm a beszélgetést.

Bozóky Éva

M Ű V E I

Lámpák a ködben. Kaposvár, 1939. Berzsenyi Társaság
Szóljatok bátran. 1954. Szépirodalmi
Tíz éve. 1955. Magvető
Vadludak. 1956. Magvető
Férfikor. 1962. Szépirodalmi
A nagy éjszaka. 1963. Kossuth
Erdőtűz. 1967. Szépirodalmi
Gyümölcs és virág. 1967. Szépirodalmi
Könnyű részegség. 1969. Szépirodalmi
A senki földjén (regény). 1970. Szépirodalmi

MEGNYÍLT A MŰSZAKI KÖNYVKLUB új bemutatóterme Budapesten, a Bajcsy Zsilinszky út 22. sz. alatt. Itt állandóan megtekinthetők a legújabb hazai szakkönyvek, valamint egyes külföldi kiadók publikációi is. A könyvklub tervében tematikus könyvkiállítások, szakíró-olvasó találkozók, ankétok rendszere is szerepel, kapcsolódva a könyvtárak és művelődési házak tevékenységéhez. A bemutatóteremben állandó tájékoztató szolgálatot tartanak, melynek keretében az érdeklődők a műszaki irodalomra vonatkozó kérdésekre kaphatnak választ. (A.)

EGY FELELEDT GRAFIKAI MŰFAJ: AZ EX LIBRIS

Felgyorsult, időtől hajszolt korunkban paradoxonként új virágzását éli egy többszázados múltra tekintő, magasszintű elmélyedést követelő műfaj, az ex libris művészete. Ma már annyi más kongresszushoz hasonlóan az ex libris gyűjtők lelkes tábora is nemzetközi kongresszuson hallatja szavát. A kongresszusokat kiállítások is kísérik, melyek a műfaj látkörét tágítják, a látogatókat megismertetik e rokonszenves kisgrafikai műfaj jelenével, legújabb irányzataival, az egyes művészek munkáival. Magyarországon egy lelkes kör, a Kisgrafika Barátok Köre évek óta igen sokat tesz a műfaj megismertetése érdekében. Rendszeres megbeszélésein és kiállításain a műfaj minden problémáját megvitatják, és a fejlődés a kör növekvő létszámán kívül a bekapcsolódó művészek számarányán is lemérhető. A Kisgrafika Barátok Körének emlékezetes kiállítása volt az 1961-es Fényes Adolf teremben rendezett kiállítás, mely először mutatta be a kortárs grafikus

művészek ex libriseit. Ugyancsak a magyar kortárs művészek alkotásait ismertette az 1965 májusában, a Dürer-teremben rendezett kisgrafikai bemutató is.

Az 1967 decemberében a Fővárosi Művelődési Házban rendezett kiállítás és a tavaly novemberben, az Ernst Múzeumban nyílt tárlat már nemzetközi méretet öltött: 18 ország, Ausztria, Belgium, Csehszlovákia, Dánia, Franciaország, Hollandia, Jugoszlávia, Lengyelország, az NDK és az NSZK, Olaszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svédország, Svájc, a Szovjetunió és a vendéfgadón Magyarországot művészei vettek részt rajta. A kiállítást nagyszabású kongresszus követte, melynek alkalmából az Országos Széchényi Könyvtár a magyar ex libris történetét bemutató kiállítást rendezett.

Az ex libris-készítés műfaja Magyarországon igen korán, az e téren úttörő német kisgrafikák után néhány évvel, másodiknak indult meg Európában. A Magyarországról származott Dürer Albert műhelye készítette Nürnbergben 1522-ben Werbőczy István országbíró számára az első magyar ex librist.

Az ex librist a középkor folyamán megelőzték a festett arcképpel, miniatúrával vagy címerrel jelzett könyvjelek és kötések, amelyek a tulajdonjogot hirdették. Nagy könyvtárral rendelkező országnagyjaink, főuraink könyveit olyan ex librisek díszítik, amelyek magukon viselik a kor művészi sajátosságait. A régi ex librisek zöme címer, amelyet egy külön keretben a tulajdonos egyéniségét megvilágító jelmondat és esetleg a név egészít ki. Az „ex libris” felirat sokszor elmarad, mert a kisgrafikát a könyvbe ragasztották be, mint például a Bátfai Városi Könyvtárból fennmaradt XVI. századi könyvön, melynek felirata „Liber Bibliothecae Bartphae” „Non quia... Huic sides Felix, salusque semper eris.”

A könyvekből a magyar történelem tragikus sorsú alakjai is elénk lépnek, például a könyvszerető Nádasdy Ferenc (1625—1671) országbíró, a Wesselényi-féle összeesküvés egyik áldozata, akinek kivégzése után nagy vagyonát könyvtárával együtt elkobozták. 1660 körül készült rézmetszetes könyvjele azonos hat amoret által tartott címerével, ezt szalagra írott jelmondata koronázza.

Sok nagy hírű, könyvszerető kihalt család, mely történelmünk borús és napsütéses korszakaiban élt és gyűjtött, sok politikai, tudományos és irodalmi személyiség emlékét és arcképét villantják fel és őrzik a könyvek. Így báró Amade László (1705—1764) költőt, Barkóczy Ferenc (1710—1765) esztergomi érsekét, a

Amade László könyvjele

FRANCISCI Comitis NADASDI Insignia; Palmae,
Terra, Ales, Cannae, Lympha, Corona notantur.
Sed magis MAGNANIMO nans quae pede deprimit unda
Et VIGIL ad superos lumina tollit ANAS.
CLARA etenim VIRTUS AETERNAQUE cella re:
Nec igit in terris, merita nec est in aquis.

Nádasdi Ferenc könyvjele

gyulafehérvári híres könyvtár alapító-
jáét: Batthyány Ignác (1741—1798) erdélyi püspökét, Cordines Dániel egyetemi tanárét, akinek arcképes ex librisét bikfalvi Falka Sámuel metszette rézbe. Híres magyar könyvgyűjtők nevei szerepelnek az ex libriseken, mint az Eszterházy családé, a Festeticheké (a keszthelyi könyvtár alapítói), az Illésházyaké (akiknek dubnitszi könyvtára a Széchényi könyvtárra szállt), Klimó György (1711—1777), a könyvtáralapító pécsi püspöké, valamint a talán legemlékezetesebbé: Széchényi Ferencé (1711—1820), a Magyar Nemzeti Múzeum és a Széchényi Könyvtár megalapítójáé.

Erdély aranykora elevenedik meg, ha a híres-nevezetes Teleki Sámuel erdélyi kancellár (1739—1822) ex librisét vizsgáljuk, aki a marosvásárhelyi Teleki thékát alapította. Címerét Nagy Sámuel metszette rézbe.

A XIX. század elejétől kezdve az ex librisek szövege is magyarrá válik. Felfogásuk egyszerűsödik, a sima keretben elhelyezett szövegek a kultúra polgárosodását, a gyűjtőkör kitágulását jelzik. A könyvgyűjtők száma szaporodik, az ex librisek utalnak a kor nevezetes egyéniségeire, pl. Sándor Istvánra, az első magyar bibliográfusra (1750—1815), Schedel (Toldy) Ferenc egyetemi tanárra (1805—1875), Jánossy Gusztávra, a híres íróra és műfordítóra, Kossuth Lajosra (1802—1894), a főúri mecénások közül Mikó Im-

rére (1806—1876), az Erdélyi Múzeum megalapítójára, Podmaniczky Gézára, a híres természettudósra, Radák Istvánné-
ra, Rhédey Klára grófnőre, akiknek gazdag könyvtára messze földön ismeretes volt.

A szerencsésebb sorsú országokban az ex libris fejlődése évszázadokon át töretlen volt. A hazánkat ért sok csapás ellenére is a fennmaradt kisgrafikákon e könyvjelzés egyes stíluskorszakait, a későrenaissance, a barokk, a rokokó, a klasszicizmus és a múlt század második felében a stílusisméltések korának jellegzetességeit a sokszorosító technikák fejlődésével együtt kísérhetjük végig. A fametszetet, majd a rézmetszetet és a rézkarcot, melyek az első századokban az ex libris fő megjelenési formái voltak, a XX. században kiszorította a lágyabb kőrajz, majd a század végén a cinkmaratás. Az ex libris megújulása — mint a képzőművészet több más műfajáé is — a századfordulóhoz kapcsolódik. Magyarországon Olgyay Viktor úttörő kezdeményezése nyomán a grafika új életre támadt, a különféle sokszorosító technikák mind alkalmazásra kerültek. A két háború között már neves ex libris művészgeneráció működött hazánkban. Fő kifejezésformájuk a fametszet volt. A felleldülő ex libris művészetet ekkor a mély eszmei tartalom, szűkszavú, főként drámai megjelenítési mód, a témák és technikák gazdag változatossága jellemezte,

Diskay Lenke fametszete

melyen belül a művészek — G. Szabó Kálmán, Buday György, Molnár C. Pál, Varga Nándor Lajos, Varsányi Pál — sajátos hangot ütöttek meg. Az ex librisek sorát az alkalmi kisgrafikák, az újévi és más üdvözlő kártyák sora egészítette ki, melyek napjainkban újra virágnak.

A mai ex libris művészet doyenje Fery Antal, aki a fekete-fehér tónusokban tartott szokásos ex librisek mellett többszínű, kézi sajtóval nyomott lapokat is készít. Grafikáin általában a fametszetes technikát kedveli, műveit erős kontraszthatások, szimbólumteremtő készség, ötletesség jellemzik. Rajta kívül legtöbb grafikusunk szintén készít kisgrafikát, illetve ex librist; a gazdag névsorból megemlíjtük Csohány Kálmán, Kass János, Kondor Lajos, Menyhért József, Kőhegyi Gyula, Stettner Béla, Hajós Éva, Gy. Molnár István, Nagy Zoltán, Raszler Károly nevét. Külön méltatást érdemel ex librist készítő művészeink büszkesége, aki e kisgrafikai műfajban nemzet-

közi hírt szerzett, Diskay Lenke. Érzékeny, intim művészetét — amint ez már annyi esetben megtörtént — lassan a külföld jobban ismeri és értékeli, mint saját hazája. 1964-ben a párisi ex libris kongresszuson dicséretet kapott, és egyik munkáját külön mellékletként kiadták. Azóta munkássága még inkább érett, gazdagodott. Most a budapesti ex libris kongresszus alkalmából kiírt nemzetközi Bartók Béla emlékpályázat első díját nyerte el.

Művészetének fő erőssége szimbólumteremtő ereje, mely a műveiben megnyilvánuló különféle kifejezőmódok ellenére is mindig közérthető. Eddig több, mint 100 ex librist készített. Legszebb lapjai két vagy több dúcra nyomott színes kisgrafikák. Ilyen a Dürer születésének 500. évfordulójára készített lap is, mely művészetének eddigi csúcását mutatja.

P. Brestyánszky Ilona

A SZOT-DÍJJAL KITÜNTETETT VADÁSZ FERENC

Vadász Ferenc művei dokumentum értékű részletekkel ábrázolják a magyar munkásmozgalom több mint fél évszázados történetét. Munkáiban nemcsak a nagy társadalmi változások mozgató rugóit láthatjuk, hanem a háttér kevésbé megvilágított pontjai is feltáruznak az olvasó előtt.

Vadász Ferenc húszéves sem volt, amikor bekapcsolódott a munkásmozgalomba. Ifjúmunkás-levelezőként írt a munkások sorsáról, életéről, majd a falusi szegény-parasztokról, szűkebb pátriájának, a Csallóköznek népéről. 1936 és 1938 között a Csehszlovák Köztársaság Moravska—

Ostravában megjelent haladó szellemű napilapjának, a Magyar Napnak munkatársa. (A lap munkatársai között volt Fábry Zoltán, Forbáth Imre, Morvay Gyula, Ilku Pál, ifj. Barta Lajos, Balogh Edgár, Révai József és mások.) A fasizmus megerősödése maga után vonta a haladó szellemű sajtó teljes felszámolását Csehszlovákiában is. A Magyar Napot is elhallgattatták, a lap bátor cikkíróit letartóztatták. Köztük volt Vadász Ferenc is. Utóbb Magyarországra kerülve megjárta a szegedi Csillagbörtönt, a kistarcsai s a többi internálótábor. Az üldözés éveit alatt kapcsolatba került a forradalmi munkásmozgalom legismertebb képviselőivel éppúgy, mint az egyszerű, a meggyőződésükért a halál árnyékában is harcot folytató kommunisták százai-
val. Erre az élményre épülnek könyvei.

A felszabadulás után csaknem négy évig volt Kecskeméten a megyei pártbizottság titkára és irányította a megyei lap munkáját is. A fordulat évét követően került Budapestre a Szabad Néphez. Hét évig volt a Magyar Újságírók Országos Szövetségének főtitkára. Az ellenforradalom után a Népszabadság hasábjain ismertté és közkedvelté váltak „Ajánlott levelei” a szocialista társadalom „vadhajtásai”-ról. Rovata ma is élő. Egyéb hírlapi írásai közül kiemeljük megleghangú megemlékezéseit, melyekben a munkásmozgalom kiemelkedő és kevésbé közismert harcosait mutatja be.

„Internálótáborban írtam ezt a könyvet. Az az elhatározás vezetett, hogy ha mi magunk nem tudnánk túlélni a fasizmus gyilkos viharát, maradjon utánunk valami, ami hírül adja, hogy itt voltunk, harcoltunk és harcolva estünk el.” — írja a *Szeged, Csillagbörtön* c. emlékirat mottójaként. Kik is ők tulajdonképpen, az ismeretlen hősök? Többen közülük a felvidékről jöttek. Régi harcostársak Losoncra, Fülekről. Köztük van a forradalmi szellemű Mátyusföldről való Kosztányi József, Kárpáti Ferenc, a csehszlovákiai magyar fiatalok szövetségének utolsó titkára és mások. A könyv szereplőinek a nevét az író szíves tájékoztatása és engedélye alapján itt közöljük: Kosztányi József — Kosztinyi József, Kárpáti Ferenc — Keleti Ferenc; Hollós — Horváth Imre (volt külügyminiszter, aki 1958-ban meghalt); Fogl Jóska — Fock Jenő (ma miniszterelnök).

Nem egynek a sorsát tovább kísérhetjük az író második könyvében, amely *A harcnak nincs vége* címmel jelent meg idehaza 1952-ben, Csehszlovákiában pedig 1954-ben. A könyv helytörténeti dokumentum is, sajnos írásmódjára hatott a megírás korának sematikus stílusa.

Következő könyvében hősi halott, illetve ma is élő kommunisták lépnek elénk. Kulich Gyula, Ságvári Endre, Braun Éva, Szabados József, Móró István, Kulka Lajos, Fock Jenő, Nemes Béla és mások. A könyv címe: *Harcunk a magyar pokollal*.

1922-ben, a fehérterror harmadik évében játszódik a *Ketten a Remete utcából* c. történelmi regénye. A könyv szereplői ifjúmunkások, kommunisták. Tetteikkel figyelmeztetik a hatalmon levőket arra, hogy nem hunyt ki a proletárok forradalmának tüze a szívekben. A valóság hű ábrázolása ad dokumentum értéket ennek a könyvnek is.

A modern kor krónikása tevékeny résztvevője is a jelen küzdelmeinek, harcainak. *A tizenharmadik tél* c. művében az 1932-es év eseményeinek feldolgozásával a munkásmozgalom két mártírjának,

Sallai Imrének és Fürst Sándornak állít emléket.

A *nagy optimista* c. munkája Sollner Józsefről, a Magyar Tanácsköztársaság 24 éves ezredeséről, a magyar Vörös Hadsereg politikai biztosáról szól. Hőse egy személyben agitátor, minden körülmények között segíteni kész anyalföldi munkás, néptribun és tanító. Az ő egész élete példa arra, hogyan kell egyszerűen élni, dolgozni, harcolni a munkásosztály érdekében. Optimista maradt az embert próbáló börtönvek alatt és után is.

Vadász Ferenc néhány sorral, pár mondatdal kitűnően tudja érzékeltetni nagy történelmi idők aprónak látszó eseményeit. Atmoszféra teremtő erejét, erősségét bizonyítja az 1968-ban megjelent *Megáll a szél* c. könyve. Ebben a fordulat évét követő esztendő eseményeit eleve-níti fel. A korábbi, fényes, világot meg-forgatni akaró szelek lassan elcsitulnak, majd egészen elhalnak. Megáll a szél.

Mintha Aragon egykori, a francia írók-hoz intézett felszólítására („emlékművet alkoss ebből!”) emlékezne, maradandó emléket formál Schönherz Zoltánról, a párt egykorvolt titkáráról *Tenyérnyi ég* c. életrajzában. A nagytudású, széles műveltségű elektro és rádiómérnök 1937. május 31-i keltezésű, a televízióról szóló feljegyzésének fotokópiáját is közli. Itt olvashatunk a beregszászi Ilku családról, Kassai Gézáról, a Lenin Intézet későbbi igazgatójáról. Találkozunk a Mátyusföld forradalmáraival, akik tettekkel írták be nevüket nemcsak a magyar, hanem a nemzetközi munkásmozgalom történetébe is. A könyvből megtudhatjuk, hogy ki, milyen szerepet töltött be a magyar munkásmozgalomban. Vadász Ferenc ebben a művében a magyar munkásmozgalom történetének enciklopédikus összefoglalására törekedett, bár ezt a szándékát a korábban írt műveiben is nyomon követhettük. Eddig megírt könyvei közül ez a legkiforrottabb írói alkotása.

Vida Sándor

M Ű V E I

- Szeged, Csillagbörtön (emlékirat). 1949. Szikra, 210 l.
 A harcnak nincs vége (ifjúsági regény). 1952. Ifjúsági, 285 l.
 Harcunk a magyar pokollal (visszaemlékezések). 1961. Kossuth, 286 l.
 Ketten a Remete utcából (történelmi regény). 1962. Magvető, 454 l.
 A tizenharmadik tél (regényes korrajz). 1966. Kossuth, 240 l.
 A nagy optimista. Sollner József élete. 1967. Kossuth, 287 l.
 Megáll a szél. 1968. Magvető, 357 l.
 Föld alól a fénybe. Skolnik József emlékeiből. 1969. Zrínyi ny. 188 l.
 Tenyérnyi ég. Schönherz Zoltán élete. 1970. Kossuth, 266 l.

AZ IDŐSZERŰ MŰLT — A MŰVÉSZETEK TÜKRÉBEN

A múlt mindig időszerű. Ha nem tudunk válaszolni a honnan jöttünk, milyen utat jártunk be kérdésekre, mai magunkat, életünket, szokásainkat sem ismerhetjük — idegenek maradunk a saját világunkban; társadalmunk beléje tokosodott élő kövületként hordja magával múltjának számos — vagy talán minden — már régóta értelmét és célját veszített szokását, mikén túltenni magunkat csupán úgy lehetséges, ha eredetükkel tisztába jövünk. Ez, vagyis önmagunk megismerése, az értelme a történelemnek.

A három ismertendő. könyvet — Kákosy—Varga: *Egy évezred a Nilus völgyében*, S. Wenig: *A nő az ókori Egyiptomban* és László Gyula: *A népvándorlások művészete Magyarországon* — nemcsak az kapcsolja össze, hogy mind a messzi múltat hozza közel, hanem jellegük szintén: a művelt nagyközönséghez szóló, olvasmányos ismeretterjesztő munkák, gazdag szemléltető rajz- és fényképanyaggal; s még valami — ez első pillanatra nem oly szembeszökő —, hogy valójában mindhárom művészeti-művészettörténeti munka, illetve főként a fennmaradt képzőművészeti alkotásokra támaszkodva, velük szemléltetve és rajtuk keresztül ismertet meg a tárgyalt korról, a kor életével, s teszi azt számunkra érzékletessé.

Kákosy László és Varga Edit munkája a legátfogóbb mű a három közül. Az évezred, melyre címe céloz, az Óbirodalom ideje, valójában nem is teljes ezer év, Egyiptom történetének — ha az állam kialakulását i. e. 3000-re és kultúrájának teljes rombadőlését az arab hódítás idejére tesszük — csupán hatoda-ötöde, mégis a legfontosabb időszak. Nemcsak az egyiptomi állam született és nőtt fel ezekben a századokban, de egymástól és ettől az állami léttől elválaszthatatlanul az anyagi és szellemi műveltség is, ami Egyiptomot teszi, s amin a következő ezredek csupán módosítottak, de újat hoztak — a rövid életű ehnatonai válásreformon és művészen kívül — nem tettek.

Az Óbirodalom korszaka a „végtelen időben pillanat csupán” — írja Varga Edit. — „De az emberiség történetében kiemelkedő mérföldkő, amely a haladás-

nak, a kultúrát teremtő embernek az utókor számára elévülhetetlen példát adó győzelmét hirdeti.” Még hozzá művészete által, „az óbirodalmi síkművészet képei ugyanis — összefoglalását jelentik mindannak, amit egy fél évezred alatt az egyiptomiak országukban alkottak. Büszke és boldog hirdetése annak, hogy öntözéssel termővé tették a sivatagot, megmunkálták a követ, s a fémeket szolgálatukba kényszerítették, kereskedelmet és közlekedést szerveztek, felvirágoztatták a mesterségeket, és művészetet teremtettek.” Ebben a mondatában a kiváló művészettörténész csupán a síkművészetről beszél, de munkájában nem feledkezett meg a domborműről, a szobrászatról és építészetről sem, mi több, a holttest megővését, a mumifikálást az egyiptomi művészet kultikus voltából fakadóan szintén a művészetek közt tárgyalja, mivel ez is, az is, amaz is nem az ember mulandó életét, hanem múlhatatlan öröklétét volt hivatva szolgálni.

A történelmi rész — Kákosy László munkája — ugyancsak azt a tényhangsúlyozza, hogy az ókori egyiptomi számára mi sem volt fontosabb a halálón túli életnél — bár ez a kezdeti időkben csupán a fáraót illette meg, és azokat, akiket ő erre méltatott; a halhatatlanság csak az idők folyamán és fokozatosan demokratizálódott. Mégis szinte — vagy csupán színre? — az egész élet, maga az állam és a földi hatalom is ezt szolgálta. A fennmaradt emlékek, alkotások mindenesetre ezt sugallják. Egyiptom valóságos életét, történetét java-részt a halotti kultusz tükréből kell és lehet helyreállítani.

Kákosy, hogy teljes képet adhasson az Óbirodalom koráról — az ország földrajzának antik források alapján való felvázolása és az egyiptológia történetének rövid ismertetése után — visszalép a múltba, s néhány oldalon tájékoztat az előzményekről, a kőkorokról, hiszen az egyiptomi magaskultúra ezekből nőtt ki. Majd az állam létrejöttének, Memphisz alapításának körülményeit mondja el, ezután tér reá az archaikus kornak, az Óbirodalom fénykorának, hanyatlása idejének és végének történeti áttekintésére. A következő fő rész a

III. évezred államáról és társadalmáról ad részletes képet, majd a továbbiakban a vallási ideológiát ismerteti, a túlvilághit, a lélek elképzelt megjelenési formáit, az államrendszert és a túlvilághit összefüggéseit, az isteneket és a varázslást. Ezután a mindennapi életről, a családról, az öltözködésről, táplálkozásról, az otthon berendezéséről, a gazdasági tevékenységről, a szórakozásokról, játékokról beszél, az utolsó fejezetben pedig az Óbirodalom kultúráját tárja elénk. Mэгhózzá a szónak szoros értelmében, mert Kákósy nem egyszerűen leír vagy ismerteti, hanem mindig igen jól kiválasztott idézetekkel, illetve képekre való hivatkozással, olykor rajzos ábrákkal teszi szemléletesebbé mondanivalóját. Kár azonban, hogy tudományának általánosan elfogadott nézetein nem mert túllépni. Talán a könyv ismeretterjesztő jellege tartotta vissza, hogy átlepje a küszöböt és új, de az általa ismertetett tényekből nyilvánvaló következtésekre jusson. Például az úgynevezett *ká* lélekforma dolgában. A *ká* lelket jelent, de egyúttal bikát is. Hieroglif jele két könyökben meghajlított, feltartott kar a kezekkel, de a vállak nélkül, a két felkar egy közös pontból indul ki, mint a szarvak, vagy még inkább, miként az agancs. Nagyon hasonló is hozzá. Sőt, átmeneti forma is rendelkezésünkre áll, egy a gerzehi periódusból származó 'palettán' egy bika sarva csillagszerű ötétagban — öt ujjban — végződik. Azt is bizonyosra vehetjük, hogy a jelnek előbb volt bika jelentése és csak később jelentett lelket is, mivel a megfogható mindig megelőzi az elvont fogalmat. A *ká* — minden bizonnyal — a totemisztikus bika-óstit, bika istent jelentette, akitől a király — majd a demokratizálódás után más is — a lelkét nyerte, s akihez halála után visszatért, amint ez a szövegekben olvasható. Ez az értelmezés megmagyarázza, miért éppen a *ká* tette képesé a túlvilágra költözöttet utódok nemzésére. Az ősi-eredeti hit szerint ugyanis az asszonyok — nem férjüktől —, hanem az isten-óstitól, annak lelkétől fognak.

Egyet-mást vitathatónak is tartunk, pl. hogy a halotti kultusz és a túlvilághit abból a megfigyelésből eredt volna, hogy a száraz homokban a holttestek hosszú ideig aránylag ép állapotban maradtak meg; a halál utáni életbe vetett hit, a halál elfogadhatatlanságából fakadt és fakad, szerte a világon mindenütt, az egyiptomi homok szárazsága csupán a mumifikálásnak kedvezett.

A kötet második része — említettük már — az Óbirodalom művészetével foglalkozik, nem függetlenül az első résztől

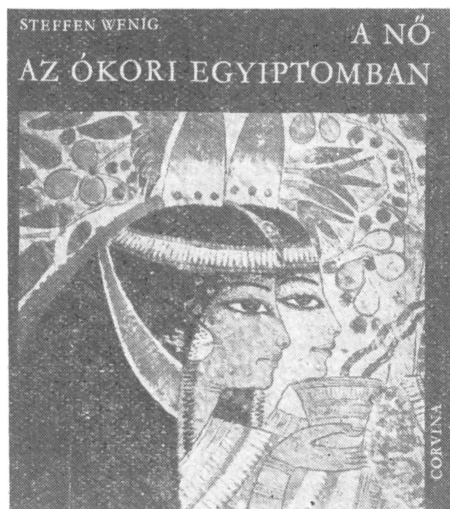
és nem kizárólag 'művészi' szempontból, hanem mindig az alkotások szerepét is kutatva ismerteti meg az ábrázoló művészetek és az építészeti előzményeivel, az egyiptomi művészet kibontakozásával, sorra véve az egyes műfajokat és a reánk maradt fontosabb alkotásokat.

A kiváló munkát elég sok és meglehetősen jól reprodukált kép teszi szemléletessé, és időrendi táblázat, bibliográfia és névmutató egészíti ki.

Míg Kákósy — Varga könyvében a szöveg volt az elsődleges és a képanyag csupán ennek megvilágítására szolgált, Steffen Wenig munkája: *A nő az ókori Egyiptomban* már sokkal inkább a gondosan válogatott és szépen reprodukált képanyagra támaszkodik; szövege másodlagos fontosságú.

Rosszul tennők azonban, ha csupán képeiben való gyönyörködésre szorítkoznánk, mivel a bevezető tanulmány ismeretében sokkal többet fognak mondani számunkra, általa mintegy értelmet nyernek és beilleszkednek az egyiptomi életbe. A bevezető figyelmeztet, hogy hasonlóan más ősi, sőt középkori kultúrákhoz, az egyiptomi művészet elválaszthatatlanul kötődik a valláshoz és vallásos képzetek megvalósítását szolgálja, javarészt a halotti kultusszal áll kapcsolatban, és éppen ezáltal ismerhető meg belőle, elsősorban a festészeti alkotásokból, az egyiptomi élet minden jelensége; a halál utáni örök életet ugyanis az e világi másának tekintették, ezért a halottat és halála utáni lakását az élet képeivel vették körül és látták el művészi alkotások formájában mindenfelé, amire szüksége lehetett.

Wenig — magától értetődően — nem csupán ezekből a képzőművészeti alko-

tásokból állította vissza az egyiptomi nő életét, a fennmaradt írott szövegeket szintén forrásul használta, s így, amennyire a könyv terjedelme és célja — a széles olvasóközönség beavatása — engedte, teljes képet rajzolt az egyiptomi nők hétköznapi és ünnepi életéről. Az első fejezet társadalmi és jogi helyzetükkel foglalkozik, s meglehetősen jó és átfogó képet ad róla. A további fejezetek a szerelem, házasság, anyaság problémáival, a királynék szerepével és a királyi háremmel, végül az öltözködéssel és szépségápolással — vagyis jórészt nőket érdeklő dolgokkal foglalkoznak, de férfiak számára sem untatóan.

Néhány apróság azonban óvatosságra int Wenig megállapításaival kapcsolatban. Így az az állítás és 'bizonyítéka', hogy az egyiptomi műveltségének leglényegesebb és legkívánatosabb része a szónoki készség volt, s hogy ezt az írástudásnál is többre becsülték volna, amint ez szerinte „kitűnik Ptahhotep intelmeinek egy passzusából is: 'elrejtettebb a szép beszéd a smaragdnál, ám megtalálható a szolgálólánynál a malomkő mellett.'” Nos, itt csupán szép beszédről — talán énekről — és nem szónoklásról van szó, és arról, hogy ez rejtett. Mert hát kihez is szónokolt volna a szolgálólány a malomkő mellett? Meg egyébként is, kihez, hol és milyen alkalmomból szónokoltak volna az egyiptomi nők?! Mikor hamarosan kiderül, hogy „A közéletben a háttérben maradtak”. Az abszolút monarchia különben sem kedvez a szónoklásnak.

A 'keleti viszonyokra' való utalás a következő fejezetekben többször is előfordul, jobbára a királyi háremmel kapcsolatban — pedig történelmietlen, mert nem árulja el, mikori keleti viszonyokról beszél; korabeliekről? Kipécézhető lenne még néhány hasonló gyanút kelítő, gyengén megalapozott állítás, például az, hogy a házasság az anya engedélyétől függött volna, de ezek a felületeségek a mű olvasmányosságán és azon, hogy lényegében mégis helyes képet ad az egyiptomi nő életéről, keveset rontanak.

Az áttekintést időrendi táblázat könynyíti meg; a téma iránt behatóbban érdeklődőknek az irodalomjegyzék ad útbaigazítást, élvezetet pedig az igen szép, részben színes képanyag szerez — mindenkinek.

László Gyula *A népvándorlaskor művészete Magyarországon* című munkájának — a bibliográfia bevezető sorai szerint — „minden egyes fejezete a szerző önálló felismerésén alapszik”... „az egyes fejezeteknél idézett irodalom első sorban az eredményekhez vezető út előző állomásait jelzi” s a jelen munkához

csupán nyersanyagul szolgált. E szavak szerint a mű tudományos jellegű, bár nem akadémiai kiadvány, s bár megfogalmazási módja népszerűsége törekvő és fő vonzereje igen szép és nagyon jó, részben színesen reprodukált fénykép-anyaga, mely valóban alkalmas arra, hogy a köztudatban jobbra csak pusztításaikról ismert népvándorlaskori népek valójában igen magas színvonalú művészetével hazai lelet-anyagon ismer-tesse meg.

A könyv teljességre törekszik, nem úgy, hogy minden előkerült művészi értékű tárgyat bemutat, hanem úgy, hogy igyekszik e korteljességében nézni, minden művészetével kapcsolatosat — és mi nincs a művészzettel kapcsolatban?! — bemutatni, s mintegy helyreállítani azt is, ami elpusztult belőle. Első fejezetében — a szerző saját szavai szerint — a népvándorlaskor egyes népeinek hagyatékát veszi szemügyre, a germán népeket, a hunokét, az avarkori leleteket, a szlávok hagyatékát, végül Árpád magyarjainak művészetét. A második fejezet a mesteremberek munkáját tárgyalja, az ötvösökét, a bronzöntőket, a kovácsokét, a csontfaragókat, az agyagművesekét és utoljára az üveggel dolgozókat. A harmadik fejezet képet ad arról a mitológiáról, „amelyben a legjobban látszik, hogy mennyire egy a humánus mondanivalója a világról, függetlenül attól, hogy steppén nőtt-e fel az a nép, vagy a Fekete-erdőben.” Ezt a mondatát szórul szóra idéztük, mivel teljesen egyetértünk vele. A következő mondatokat szintén fontosnak érezzük, idézzük tehát: „Ha csak kívülről szemléljük ezt a művészetet (mármint a különböző népeket) akkor semmi kapcsolat nincsen köztük, vagy ha van is, csak távoli, jelentéktelen, annyira más a stílusuk. Ha viszont sikerül belülről hozzáférköznünk — s ez a célunk —, akkor éppen a fordítottját tapasztaljuk majd: annyira egyek, hogy csak halvány árnyalatokban figyelhetünk meg különbséget közöttük. A stílus elválaszt, a tartalom összeköt.” Ezt nem árt újra és újra szembeszegezni azzal a furcsa, de tudós körökben közkeletű felfogással, miszerint a tudomány feladata a különbözőségek feltárása, de nem az azonosságoké.

László Gyula elméletének néhány részlete vitatható. Például a közölt szi-bériai aranylemez rajzán két ló és két vitéz látható, ha csak egyikük feje nyugszik is a leány ölében, tehát ez az ábrázolás aligha rokonítható a 'Szent László és a kun' monda-típussal. A híres Noin-Ula-i szőnyeg rajzán csupán erős és egyirányú beleképzeléssel látható szarvas és sas *násza*, a valóságban sas,

vagy inkább griff megtámadta, lerogyó szarvast ábrázol. Vitatható az is, hogy a fej nélkül ábrázolt állatoknak miért maradt le a fejük? László úgy véli, hogy ezek a díszek „élő fejre (lóra) kerültek”. De akkor az állatfiguráknak a fejükkel együtt a testük is elmaradhatott volna. A fej nélküli, illetve a fej helyett maszkot viselő állat (és ember) ábrázolások őskőkori kultuszokban gyakorek; eredetileg az össze-istenné vált — meghalt — embert ábrázolták következetesen arc nélkülinek, mivel feltámasztása során más személyében jelenhetett csak meg, akinek ezért el kellett fednie arcát. De lehet, hogy más okból

vesztették el az öröklétre váltak az arcukat, az lényeges és bizonyos, hogy kultikus okból.

Dehát, mint munkája befejezésében írja a szerző, „a múlt kutatásában voltaképpen az a szép, hogy sohasem lehet befejezni, mindig marad még új s újabb megoldatlan kérdés”... „mindig hiányzik ez meg amaz, a megtalált részek még nem illeszkednek mindenütt”... „sokkal több, ami még hiányzik, amit nem tudunk, mint amit már megoldottunk.” Azért a megoldott és föl-tárt sem kevés, éppen ez a munka bizonyítja.

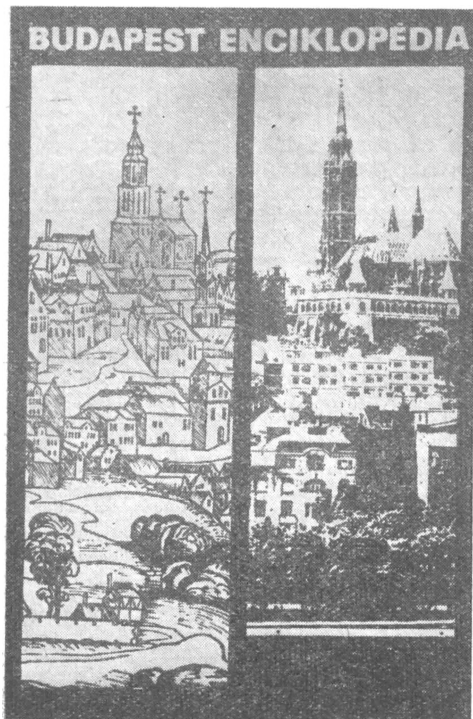
Zolnay Vilmos

AZ ISMERTETETT MŰVEK

Kákósy László—Varga Edit: Egy évezred a Nílus völgyében. Memphisz az Obirolalom korában. Gondolat, 1970. 289 l. 50 t. 49 Ft.
Wenig, Steffen: A nő az ókori Egyiptomban. Ford. Székely András. Corvina, 1970. 58 l. 112 t. 140 Ft.
László Gyula: A népvándorlaskor művészete Magyarországon. Corvina, 1970. 136, 15 l. 79 t. 187 Ft.

kézikönyvtár

BUDAPEST ENCIKLOPÉDIA

A helytörténeti kiadványok hosszú éveikig nem kényeztettek el bennünket. Stencilezve és rotázva készültek, kis példányszámban, különböző házi kiadásokban, könyvtárosok is alig tudtak hozzájuk jutni, a nagyközönség számára pedig teljesen ismeretlenek maradtak. A felszabadulási évforduló alkalmával azután a másik oldalra csapott át a kiállítás színvonala: gyönyörű albumok készültek, színes mellékletekkel, reprezentatív kötésben, csak éppen a legtöbbjük túlságosan hivatalosra sikerült, a történeti és elemző szemléletet elnyomta a reprezentáció. A megyébe, városba, üzembe vagy intézménybe látogató vendégek megajándékozása volt kiadásuk célja, képeik a levelezőlapok beállított sémáival készültek, a szövegrész a maga takarékoságával alig nyújtott hasznos adatokat.

A Budapest enciklopédia e két kiadvány-típus között találta meg a helyes arányokat. Nem lép fel tudományos igényvel, nem törekszik semmilyen teljességre, kaleidoszkópszerűen változatos. Amint a kiadó bevezetője is mondja: képes és szöveges tallózás a főváros múltjában és jelenében. Népszerű, a nagyközönség érdeklődését kielégítő kiadvány, ez a szerkesztési elv viszont ígé-

nyességgel és megbízhatósággal párosul, mert amit kiválasztott témájául, arról történetiségében és jelenében is érdekes, bőséges adatokat nyújt.

Képanyaga újat tud nyújtani azoknak is, akik nem teljesen járatlanok a város történetének ikonográfiájában. Fényképek, metszetek, festmények, plakátok, tervrajzok s a különböző tárgyi dokumentumok: pecsétek, cégérek, faragványok hibátlan kiállítású reprodukciói készültek a múzeumok mélyén vagy könyvtári különgyűjteményekben rejtőző emlékekről. Ez a munka Bertalan Vilmos képszerkesztő tájékozottságát és igényességét dicséri.

Nem kevésbé igényes a szövegrész kiválogatása, amely Tóth Endréné munkája. Feladatában láthatóan az a szempont vezette, hogy a válogatás érdekes legyen, ezért domináló téma a művelődéstörténet. A csaknem 500 címszóba nyilván nem lehetett a város jelenét és múltját még a legtömörebb fogalmazással és a legtakarékoskodóbb szerkesztéssel sem beleszorítani. Sikerült azonban az enciklopedikus cikkek gazdag tartalmát még további külön kronológiával, név- és helymutatóval is feltárni. A betűrendes címszavak és a mutatók együttesen valóban a város településtörténetének,

történelmének, a benne lakók anyagi és szellemi kultúrájának legfőbb jelenségeit tükrözik. A könyvet forgató olvasó legfeljebb sajnálja, hogy mennyi mindennek kellett kimaradnia, a cikkeket író szakértőknek mennyi mondanivalójuk lett volna még, ha a mű terjedelmesebbnek készült volna. Különösen akkor tűnik fel ez a hiány, ha a címszavak megfelelő párjait keressük, s a „hívó” szavakra nem felel a „hívott”: Békásmegyerhez nem jön Pesthidegkút vagy Rákospalota; a Városmajor mellett hiányzik a Horváth- és a Nádor-kert; a Károlyi-Trattner ház mellől a Kunewalder ház. Van Magyar Színház, de nincs Thália színpódium.

A kötetet azzal helyezzük kézikönyvtárunkba, és az olvasóknak ezzel ajánljuk: ami benne van, érdekes és színvonalas, alkalmas arra, hogy kedvet csináljon a helyismeret barátainak, akik azután érdeklődésüket más, szűkebbre szabott tárgykörű, szakmailag elhatároltabb könyvekből elégíthetik ki. De a Budapesti enciklopédia érdeme, hogy benne sok témáról együtt találhatóak a tudnivalók, amiket eddig az olvasóknak több helyről kellett összegyűjtenie. (Corvina, 463 l. 110 Ft)

Marót Miklós

könyvtári szakirodalom

KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI TANULMÁNYOK

Alig egy éve méltattunk egy hasonló című és terjedelmű tanulmánykötetet s máris megjelent az újabb, amelyben elsősorban a könyvtárosok képzésével és továbbképzésével foglalkozó tanulmányok, „kisebb” részben (ez is csaknem 300 lap) pedig könyvtárügyünk időszerű kérdéseiről szóló dolgozatok kaptak helyet. Az oktatás kérdései olyannyira a forrongás állapotában vannak, hogy a szakirodalom helyenként egyenesen válságot emleget. Tény, hogy korunk társadalmi, tudományos, technikai haladása oly gyors, hogy minden szinten rendkívül nehéz feladat elé állítja a képzéstovábbképzést. A kötet tanulmányai a ma könyvtárosképzési kérdéseinek optimális megoldására keresik a választ — s ahol szükséges — a történeti kialakulást is elemzik; természetesen hol egyetértően, hol vitatkozva.

Kovács Máté professzor a hazai — s részben a nemzetközi — *könyvtárosképzés húszéves fejlődését*, főbb kérdéseit foglalja össze forrás értékű tanulmányá-

ban. A szerző feltárja annak okait, miért nem volt felsőfokú képzés Magyarországon egészen a felszabadulásig. A fejlettebb kapitalista országokban már a múlt század második felében megindult a felsőfokú könyvtárosképzés, míg a politikailag, gazdaságilag, következőképp a művelődésben is elmaradottabb országokban, miként Magyarországon is, ez csak a fejlődés magasabb fokán jöhetett létre. Ugyanakkor korunkban már a fejlődő országokban is szinte mindennél megszervezték a felsőfokú könyvtárosok oktatását. Magyarországon az első kísérlet 1919-ben, a Tanácsköztársaság idején történt. A végleges megoldást azonban csak a szocialista forradalom győzelme tette lehetővé. Az eddig megtett út — mint a tanulmány meggyőzően bizonyítja — nem volt zökkenőmentes. A felsőfokú könyvtárosképzés megindítása és továbbfejlesztése függvénye volt a tárgyalt időszak művelődés-; illetve ezen belül oktatáspolitikájának. Létrejöttét a szocialista művelődéspolitikai célkitűzéseinek köszönhette, de megérez-

te az ott bekövetkezett torzulásokat is. Kovács Máté tanulmánya nagy tényanyagot közöl, pl. teljes egészében publikálja az egyes időszakok tanterveit. Különösen alapos munkának tartjuk az induló egyetemi képzés első tantervének elemző bírálatát. A tanulmány befejező részében a szerző nemcsak összegezt, hanem kitekintést ad a felsőfokú könyvtárosképzés jövőbeni követendő útjára is. Az elmúlt húsz esztendőnek bőségesen van tanulsága; a számbavétel, feltárás szükségességét az is bizonyítja, hogy a tanulmány megírása idején került hátrányos helyzetbe, majdnem válságba az egyetemi felsőfokú könyvtárosképzés. Ez év őszétől azonban megint öt éves lesz, és reméljük, hogy a további fejlődése egyenletesebbé válik.

Csúry István tanulmánya a ma könyvtárával és könyvtárossával, a könyvtárosok képzésével foglalkozik. Gondolatébresztő, vitára ingerlő-készítő írás. Egy-egyben vizsgálja a könyvtár megváltozott mai funkcióját a könyvtárosi hivatással, a képzéssel, és nagyon is meggondolandó következtetésekhez jut. Csúry elemzi az információs áradat jelenségeit, a könyvtár és könyvtáros viszonyát, annak ellentmondásait, illetve az ellentmondások feloldását. Azt írja: „A könyvtárost tehát — persze közvetett módon: konkrét társadalmi feladatok teljesítéséből nyert ösztönzések nyomán — hivatásának antropológiai távlatú átélése is lelkesíti vagy lelkesítheti: annak tudata, hogy az ismeretközlés egyik alapvető funkcióját tölti be, hogy kezébe van letéve a rögzített ismeretek kommunikálásának és felhalmozásának, mint az emberek specifikus tevékenységének sorsa” (137. lap). A könyvtárügynek, a „könyvtári-információs rendszernek” — írja — funkcióváltozása a felé mutat, hogy a jövőben elsősorban „mint tudományos könyvtárügy fejt ki tevékenységét.” Erre „kényszerül” a könyvtár annak ellenére, hogy statisztikai metszetben ma még éppen a tudatépítés, a művelés teszi ki a könyvtári tevékenységek oroszlánrészét.” Ezzel kapcsolatban fejt ki Csúry azt a véleményét, hogy az információk felkutatása és továbbadása alkotó része a tudományos munkának. Ebből az következik, hogy megváltoznak a követelmények a jövő könyvtárával és könyvtárossával szemben. A tanulmány befejezéséig fel is vázol egy követelményrendszert, amely több vonatkozásban eltér attól, amely ma a felsőfokú képzésben szerepel.

Futala Tibor a korszerű közművelődési könyvtárosi pályaképet, azaz annak modelljét rajzolta meg. E pályaképet

azért tartjuk alapjában elfogadhatónak, mert nem hagyja figyelmen kívül a pályakép hazai, történelmi kialakulását, s a mai követelmények alapos ismeretében, azokra építve mondja el véleményét. A „menedzser könyvtáros” Futala által felvázolt típusával sincs különösebb vitatkoznivalóm. Megítélésünk szerint azonban csak hosszú távon lehetséges az efféle típus „kitermelése”. A mai magyar könyvtárügy és a könyvtárosok oktatási rendszere sem lesz képes például annyi „menedzsert” felsőfokon kiképezni, amennyit a szerző megjelöl. Egyetérthetünk viszont a szerzővel abban, hogy az általa kifejtett követelmények érvényessége „jelentős mértékben előmozdíthatja a közművelődési könyvtári munka korszerűsödését...”

Nem lenne célszerű a kötet egyes tanulmányainak egymással történő színvonalbeli összehasonlítása, mégis megjegyezzük: Rác Arankának A gyermekkönyvtárosok hivatása és képzési problémái c. munkája az alaposabbak, gondosabbak közé tartozik. Nagy és jól megválasztott hazai és külföldi tényanyagot használt fel. Összesen kilenc külföldi ország gyermekkönyvtáros-képzését mutatja be és nagyobb részüknél közli az oktatott anyag tematikáját is. Miután megfogalmazza a gyermekkönyvtárosokkal szemben támasztott követelményeket, javaslatot tesz egy gyermekkönyvtáros szaktanfolyam megszervezésére és a jelenleg folyó képzés tökéletesítésére.

Csendes János a középfokú könyvtárosképzés kérdéseivel foglalkozik. Előjáróban megállapítja, hogy nálunk 10 éve van rendszeres középfokú képzés, és ez ma is igen sokféle formában történik. Ugyanakkor nincs a szükséges módon meghatározva az — pedig nélküle nem képzelhető el az oktatás színvonalas megoldása sem —, hogy milyen munkaköröket kell középfokú végzettségű könyvtárosokkal betölteni. A tanulmány a nemzetközi és — bővebben — a hazai középfokú képzést tekinti át és ennek ismeretében vázolja fel a teendőket. Kiindulási pontja — helyesen — a mai szükséglet. A középfokú képzés továbbfejlesztésének feltételeit elsősorban a következőkben látja: meg kell határozni a munkaköröket, a megbízható létszám fejlesztési tervekkel összhangban kell megszervezni a képzést, a tanítóképzőkben folyó népművelő-könyvtárosképzést differenciálni kell, helyre kell állítani a középfokú képzés egységét és az egészet beleépíteni az iskolarendszerbe. Végül megállapítja, hogy a középfokú képzés minden jelenlegi formája zsákutca a továbbképzés szempontjából. (A tanulmány megjelenése óta a Művelődésügyi

Minisztérium engedélyezte a felsőfokú tanítóképző intézetekben végzetek továbbtanulását az ELTE Bölcsészettudományi Karán.)

Vadász Ferencné a továbbképzés kérdéseivel foglalkozik. Az 1964-ben bevezetett továbbképzési rendszert elvileg helyesnek tartja, de azt is megállapítja, hogy az ehhez szükséges anyagi eszközök hiányoztak, és hiányzott a kellő ösztönzés is. A tanulmány meggyőzően — statisztikai felmérésekkel is — bizonyítja, hogy a továbbképzésre és továbbtanulásra igen nagy igény és szükség mutatkozik. Megítélése szerint felsőfokon mintegy 1000, középszinten pedig 1500 könyvtárost érint a továbbképzés. A középfokú képzést a továbbtanulás szempontjából Vadászné is zsákutcának tartja. Befejezésül javaslatot tesz a könyvtárosok továbbképzésének egy új, fejlettebb rendszerére.

Galántai Béla meglehetősen nehéz feladatra vállalkozott: *A könyvtár helyét, feladatát vizsgálja a tudományos-technikai forradalom időszakában.* Újra fogalmazza azt a tényt, hogy „korunk egyik jellemzője a változások egyre gyorsuló üteme.” A könyvtár, mint internacionális és interdiszciplináris intézmény, új szerepet kap, a „változásokat felfogó és visszajelentő egység” feladatát tölti be. A szerző azt hangsúlyozza, hogy a könyvtár az írásban reprodukált társadalmi tudat intézménye és rendezettségének szolgálnia kell az információk feltárását. Foglalkozik az információs forradalommal, s ezzel összefüggésben a könyvtárral, mint információs központtal, illetve termelési eszközzel. Megállapítja, hogy a könyvtár nyílt rendszer, amely állandóan alkalmazkodik a mindenkori társadalmi szükségletekhez.

Wallshausen Gyula csaknem száz oldalt szentelt a *könyvtárvezetés elméleti kérdéseinek vizsgálatára.* Erénye, hogy nem egyoldalúan, elszigetelten tárgyalja a könyvtárvezetés problémaköreit, hanem a helyes, eredményes vezetés, az irányítás általános meghatározóiból, a vezetés tudományos alapkövetelményeiből indul ki. Az igazgatás, vezetés fogalmának történeti kialakulását is felvázolja, majd más szerzőkkel polemizál az igazgatás-vezetés kérdéseiben. Dolgozatának

második részében a vezetés kettős értelméről, a vezetés formáiról és gyakorlatáról kapunk pontos, szakszerű elemzést; itt már a könyvtárvezetés testére szabtottan.

Arató Attila és Simon Zoltán: A kiemelt községi könyvtárak helyzete a nagyközséges megyékben c. közös dolgozata még 1967-ben készült, de egyet kell értenünk a szerkesztők ama megjegyzésével, hogy közlése mégis szükséges és hasznos volt. Nemcsak azért, mert e könyvtártípus létrejöttének, fejlődésének rövid történetét is vázolják, hanem elsősorban azért, mert ma is meglévő, megoldatlan kérdésekről írnak. Ilyenek: a megyék közötti egyenlőtlen fejlődés, a könyveszerzésben mutatkozó aránytalanságok és esetlegességek, az elhelyezés és berendezés alkalmatlansága, valamint a könyvtárosok anyagi és erkölcsi megbecsülésének elégtelensége hátráltatja a korszerű könyvtári tevékenység kialakítását. A dolgozat a tárgyalt könyvtártípus szinte teljes problémakörére kiterjed és sok megszívlelendő javaslatot fogalmaz meg a továbbfejlődés érdekében.

Iszlai Zoltán szintén nagyon aktuális kérdéstről ír: *A felnőttek nevelése és a közművelődési könyvtár* a címe dolgozatának. Foglalkozik a felnőttek nevelésének alapelveivel, válaszolja a társadalmi igény létrejöttének körülményeit és sajátosságait. Utal arra a vitára is, amely a felnőttoktatás és népművelés viszonyáról folyt. A dolgozat harmadik fejezetében ír a könyvtárak — elsősorban a közművelődésiek — és a felnőttnevelés szoros kapcsolatáról. A könyvtári gyakorlat számára a szinte tételesen felsorolt tennivalókkal igen jó, igen hasznos segítséget nyújt.

A kötet végén a szerkesztők közvételtek az egyetemi könyvtárszakon 1955 és 1969 között készült szakdolgozatok és disszertációk jegyzékét *Dér Mária* és *Voit Krisztina* összeállításában. Ebből a gondos összeállításból is kiderül: 15 év alatt olyan gazdag anyag halmozódott fel, hogy feltétlenül szükség volt publikálására. (Szerk. Kovács Máté és Rácz Aranka. NPI, 734 l.)

Kiss István

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR évkönyvét (14. 1968—1969.) és az 1956. évi magyar könyvtárügyi törvényt — ez utóbbit angol folyóiratcikk alapján — ismerteti rövid annotációban a berlini Könyvtárügyi Központ és a lipcsei Deutsche Bücherei kiadásában megjelenő Informationsdienst—Bibliothekswesen 1971. 1. füzeté.

KAMARÁS ISTVÁN — POLÓNYI PÉTER: ÉRTELMSÉG, OLVASÁS, KÖNYVTÁR

Azt hiszem, senki sem vitatja, hogy az utóbbi években megnőtt a tudományos igényű könyvtárszociológiai kutatások iránti érdeklődés.

Ezeknek a kutatásoknak egyik értékes terméke *Kamarás és Polónyi* könyve, s egyúttal többet is ad annál, amit címeiben ígér. Nemcsak a könyvtárakból kiindulva vizsgálja az egyik legfontosabb olvasórét: az értelmiség igényeit és lehetőségeit, hanem azt is kutatja (a rétegszociológia nézőpontjából), hogy a vidéki értelmiség milyen műveltségi szinten áll. Ez a vizsgálati szempont az eddig többnyire publicisztikai megközelítésben vizsgált „vidék-kutatáshoz” is kapcsolja a könyvet.

A „KMK kiadványai” c. sorozat 44. darabjaként megjelentetett munka alapja egy, 1200 értelmiségivel készített kérdőívves interjú. A kiválasztottak köre földrajzilag és településtípusok szerint egyaránt átfogja az országot: 2 vidéki nagyvárosból, 2 kisvárosból, 6 nagyközségből és 17 kisközségből településtípusonként 300 fő adja ezt a mintasokaságot. (Hiányérzetet csak a kisvárosok megválasztása okoz; a szerzők is elismerik, hogy két hasonló jellegű, hasonló nagyságrendű és egyaránt dunántúli kisváros nem képviselheti kellőképpen ezt a bonyolult város csoportot.)

Az anyag feldolgozását nyújtja a könyv három fejezete. Az I. fejezet az értelmiségi olvasóról rajzol képet. Szabad idejének kitöltésében milyen helyet foglal el az olvasás? Milyen olvasási lehetőségei vannak a könyvtárakon kívül? Milyen források alapján tájékozódik a könyvtermésben? Olvasmányai közt milyen arányban szerepel a könyvtárból kikölcsönzött könyv? Milyen kép bontakozik ki olvasmányainak elemzése alapján szakmai tájékozódásáról, irodalmi igényeiről? Ezekre a kérdésekre ad választ a sokoldalú és alapos vizsgálat, és nyomban hozzá kell tenni: kíméletlenül őszinte az a kép, amit az olvasó elé tár. (Szomorú tanulságokat szolgáltat pl. a falusi értelmiségről az a megállapítás, hogy a település nagyságával szinte arányosan csökken a magánkönyvtárak átlagos állománya, holott épp a kis településeken élő értelmiségi ember szorul elsősorban a saját könyveire, mint tájékozódási bázisra. Ugyanez mondható el a tömegméretekben kezdetleges tájékozódási szokásokról, s a gyöngé folyóiratolvasásról is.) Ugyanakkor elgondolkoztatóak azok a hatalmas különbségek, amelyek foglalkozási áganként tapasztalhatók.

Bármilyen alapos elemzést ad is ez a

fejezet, mégis hiányolnom kell valamit. Eppen a foglalkozási áganként igen nagy szóródást mutató értékek támasztják alá a tapasztalatból közismertnek mondható tényt: az értelmiség túlságosan tág, s ezért nem sokat mondó gyűjtőfogalom, olyan statisztikai átlag, amely számszerűen tökéletes, de művelődéspolitikai szempontból kevés gyakorlati jelentősége lehet. A részlet-elemzések helyenként kitérnek a középiskolai tanárok vagy a műszakiak közti különbségekre, beszámolnak a településnagyság szerinti csoportok eltéréseiről is, sőt a könyv bevezetője azt is megállapítja, hogy „a mostani, »általában« az értelmiséggel foglalkozó kutatást az értelmiség egyes rétegei körében végzett kutatások sorozatának kell követnie”. Az olvasó így belenyugszik a megváltoztathatatlan ténybe, s nem kéri számon a szerzőktől azt, ami a tárgyukhoz tartozna, de amiről — méltánylandó gyakorlati okokból — eleve lemondtak. Nehezebb azonban a beleenyugvás egy másfajta vizsgálat hiányába.

Az értelmiség műveltségi színvonalában és szokásaiban ugyanis nemcsak foglalkozási áganként vannak lényeges eltérések. Legalább ennyire fontos az olvasás funkciója szerinti rétegeknek, más szóval, nem könyvtárosi szemszögből: a művelődési folyamat munkamegosztásában való részvétel szerint kialakítható rétegeknek az elkülönítése és vizsgálata. (Erre nézve a kérdőív sem tartalmaz utalást, a szerzők tehát eleve kizárták elemzéseikből.) Ugy tűnik, a vizsgálat nem emelte ki azt a megkülönböztető jegyet, amely elsősorban jellemző az értelmiségre, s elhatárolja a többi társadalmi osztálytól, rétegtől. Arra gondolkodva nevezetesen, hogy az értelmiség vidéken sem csak általános műveltségét gyarapítja a könyvekből, s nemcsak szakmai továbbképzésben vesz részt, vagyis a kulturális javaknak nemcsak fogyasztója (ebben a minőségében alaposan elemzi is a tanulmány), hanem közvetítője, sőt alkotója is. A tanulmányból kiderül, hogy a vidéki értelmiségi mennyire részesíti előnyben a barkácsolás, színházlátogatás, kézimunkázás stb. mellett az olvasást, de az már nem, hogy a vidéki értelmiségi kutató (mert ilyen is van) hogyan találja meg a szakirodalmi bázisát. Ugyanez vonatkozik az ismeretterjesztő értelmiségire is.

Az megint más kérdés, és további vizsgálódás tárgyául szolgálhatna, hogy az érdekes asszociációs számításokat hogyan lehetne a még alaposabb és mély-

rehatóbb elemzés módszerévé alakítani. Valóban tanulságos az egymást vonzó szabadidő-tevékenységek összefüggéseinek kimutatása, de nem lenne érdektelen az sem, ha ez a módszer az azonos tevékenység különböző művelődési funkcióit mutatná ki, vagyis azt, hogy miben különbözik pl. a színházlátogatás szintje, ha a komoly zene kedveléséhez kapcsolódik, attól a hasonló művelődéstől, melyet kártyázás követ. Az egyének — és csoportok — ui. abból a szempontból is vizsgálhatók volnának, hogy szabad idejükben milyen tevékenységek kapcsolódnak egymáshoz.

A II. fejezet azt vizsgálja, hogy a könyvtári tagság „mint objektív feltételek és szubjektív igények konkrét együlete”, mitől függ, illetve mit eredményez. (Megdöbent, hogy a felmérés idején az interjúalanyoknak alig több mint fele volt könyvtári tag, míg 12⁰/₀-uk sohasem volt beiratkozott könyvtári olvasó!) A fejezet tanulságosan vizsgálja, hogy mit jelent a különböző típusú könyvtárak igénybevétele, s mit jelentenek az egyes könyvtár típusok a vidéki értelmiség ellátásában. Izzalmas és sokoldalú a beiratkozás és lemorzsolódás okainak, valamint a többszörös könyvtári tagságnak az elemzése.

A III. fejezet a könyvtárakkal való kapcsolat tartalmát kívánja bemutatni, s e célból elkülönítve vizsgálja a könyvtár mint kölcsonzhely, a könyvtár mint információbázis s a könyvtár mint katalizátor szerepét. A mű szerkezetében ez utóbbi foglalja el a kulcsfontosságú helyet, hisz a rendeltetése az, hogy a könyvtárhasználó értelmiségi képét felrajzolva mutassa ki, „van-e specifikuma, esetleg valami többlete a könyvtári tagságnak” — végső soron tehát *azt a többletet, azt a serkentést akarja kielemezni, amelyet a könyvtár nyújt rendszeres használóinak.*

Azt hiszem, *ez a magyar könyvtári szakirodalomban kivételes jelentőségű vállalkozás.* A feladat nem egyszerű (erre állandóan utalnak is a szerzők), hisz az a többlet, amivel a könyvtári tag rendelkezik, egyszerre ok és okozat, előzmény és következmény. Mindenesetre az az elemzés, amely kimutatja, hogy a nagyjából hasonló könyvvásárlási-könyvgyűjtési színvonal mellett is a könyvtári tagok a tájékozódás minőségi mutatóiban lényegesen fejlettebbek a nem-tagoknál, s hogy közülük is kiemelkedő réteget alkotnak a többszörös könyvtári tagok, tanulságos első megközelítést jelent további részlet-vizsgálások számára.

A művet alkotó három fejezethez önálló füzetben mellékelt tanulmány csatolkozik, amelynek címe: *Vizsgálódás a könyvtárak felől.* Rendeltetése az, hogy kimutassa: mennyiben alkalmas a könyvtárak állományának minősége az adott feladatok ellátására; ilyen módon ez a rész kapcsolódik legszorosabban a könyvtári munkához. Anyaga nem maga a kérdőíves vizsgálat, hanem egy kiegészítő felmérés, amely 15 érintett könyvtár állományát és forgalmát elemezte egy 147 műből álló jegyzék alapján. Bár a szerzők szerint ez a melléktermékként felfogható elemzés nem eléggé megbízható és korlátozott hatókörű, mégis érdekes módszertani kísérlet — bevallott hiányai ellenére is.

Ez az őszinteség, azt hiszem, a könyv egyik legfőbb erénye. *Nemcsak újszerű módon hoz új eredményeket* (együttal egzakt igazolást adva sok közismert tapasztalati tényre is), *hanem még hiányosságaiban is előremutató, újabb, részletekbe menő elemzésre serkentő.* Reméljük, hogy ezek nem váratnak sokáig magukra. (NPI 88,24 l. 13,50 Ft.)

B. Nagy Ernő

A SZAKIRODALMI TÁJÉKOZTATÁS GÉPESÍTÉSE MAGYARORSZÁGON

A tavaly kiadott néhány íves kis összefoglalás két részből áll. Az első szerzője, dr. Orosz Gábor felsorolja mindazon tényeket, amelyek a gépesítéssel valamilyen kapcsolatban vannak, ezeket táblázatosan is összeállítja, szakirodalmi jegyzéket és néhány összehasonlító listát közöl a felhasznált computerekről, a munkaterületekről, a tájékoztatás gépesítésével foglalkozó intézetekről.

Orosz Gábor a gépesítést így határozza meg: „könyvtári és dokumentációs információknak, szövegeknek gépi lyukkártya-rendszerrel, lyukszalagtechnikaival, elektronikus digitális számítógépek-

kel való feldolgozása, illetve e feldolgozás eredményeként szolgáltatások ellátása, produktumok előállítása, továbbá a fenti berendezések könyvtári és dokumentációs ügyviteli célokra való felhasználása.”

A gépesítés 1960 előtti korai szakaszában — amelyet a gondolat iránti érdeklődés szakaszának lehet nevezni — az első kísérletet a Gorkij Könyvtár gyarapadási jegyzékei jelentették. Gépi lyukkártyára írógéppel vitték fel a címeleírást, a lyukkártyák legyezőszerű összeállításával fényképezték a gyarapadási jegyzék oldalait, majd a nyers lyuk-

kártyákba belyukasztották a számlaszámot, leltári számot és értéket, s néhány egyéb ismérvet, amelyek segítségével az elszámolások, statisztikai kimutatások, állományellenőrzések és állomány-apszítások ügyvitelét kívánták gépesítve, vagyis egyszerűen megoldani. A vállalkozás azon bukott meg, hogy a fotózás miatt fehér, vastag, Bull-kártyákat használtak, ám ezeket vastagságuk miatt a hazai lyukkártyagépek nem fogadták be.

Ilyen *gyarapodási jegyzék* azóta lyukszalagtechnikával készül az OMKDK-ban, a Szegedi Egyetemi Könyvtárban pedig computerrel.

Kötetkatalógusokat 1961-ben úgyszólván egyszerre készített a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára és az OMKDK. A Műegyetemi Könyvtár egykártyás eljárása a szerző nevének és a szükség szerint lerövidített címnek regisztrálása után néhány leltáradatot közölt, s a lyukkártyákat egyszer szerzői betűrendben, majd a cím betűrendjében rendezve íratta ki. A gyarapodás lyukkártyáit a régiekkel együtt újra feldolgozzák és a táblázógép új kötetet ad. Ezt az eljárást 1968 végén számítógépre tették, a bemenő adatokat ötcsatornás lyukszalagon állították elő, a gépi idő minimálisra csökken.

Az OMKDK részletesebb címleírást alkalmazott, így egy címleíráshoz több kártya kellett. Itt jelentkezett a tárgymutató készítésének lehetősége.

A tanulmány gazdag tényanyagot sorakoztat fel, csoportosítása a fenti csoportok után így folytatódik: *Katalóguscédulák készítése, Bibliográfiák összeállítása, Bibliográfiai havi közlőny összeállítása, az MNB füzetekinek összeállítása, Folyóiratcímjegyzék összeállítása, Értesítőlapok a tartalomjegyzék fordítási szolgálat részére, Gyártmányismertetők feldolgozása, Szabadalmi leírások feldolgozása, Kutatási jelentések feldolgozása,*

Kongresszusi kiadványok feldolgozása, Különlenyomatok feldolgozása, Könyvtári állomány integrált feldolgozása, Index készítés, Könyvtári állományellenőrzés, Állomány-elemzés, Statisztika, Témafgyelés, Gépi információkeresés.

Külön figyelmet érdemel az Országos Vezetőképző Központ számítógépes könyvtárrendszere, amely az ICL 1905 típusú számítógéphez készen kapható NIC programcsomag felhasználásával működik.

Végezetül Orosz Gábor hangsúlyozza, hogy a gépesítés az itthoni könyvtári és dokumentációs munka mind fontosabbá váló tényezője s míg a számos kezdeményezés a múltban az úttörők fáradságos munkáját, külön erőfeszítéseit követelte, addig a jövőben a gépesítés intézményes rendezéséről az illetékes főhatóságoknak kell gondoskodniok.

A tanulmány második részében a KMK tudományos és szakkönyvtárak módszertani osztálya által végzett felmérés eredményeit találjuk. 156 könyvtár kapott kérdőívet, amelyre 116 válaszolt. E felmérésből kiderül a különféle felszerelésekkel való ellátottság mértéke, de értesülünk a tervekéről is. Például könyvtári tulajdonban összesen 3 telexkészülék van, a tervekben további öt telexállomás szerepel. Kölcsönzőgépet három kívánnak beszerezni. Lyukszalagos íróautomatát főleg egyetemi könyvtárak, számítógép felhasználást rajtuk kívül még kutatóintézeti könyvtárak is terveznek. A nagy közművelődési könyvtárak elsősorban a reprográfiai igényeket akarják kielégíteni, majd a kézi lyukkártyás berendezések használatát kívánják szaporítani. (Orosz Gábor: A magyar tájékoztatás-gépesítési törekvések és eredmények. A szakirodalmi tájékoztatás gépesítésének helyzete a magyar könyvtárakban. KMK, 88 I. Könyvtárgépesítési füzetek 8.)

Dezső László

A MŰSZAKI KÖNYVKIADÓNÁL 1970-ben 140 mű jelent meg. Mivel ennyi könyvet igen nehéz áttekinteni, a tájékozódást úgy igyekeznek megkönnyíteni a kiadó, hogy megjelenő könyveiről negyedéves tájékoztató jegyzéket készít. Ebben szerepelnek a könyv várható forgalmi adatai, valamint alapos ismertetése, esetenként tartalomjegyzéke. Különösen hasznos segítség, hogy egy-egy kötetnél igen pontosan, gyakran konkrét üzemekre, gyárakra osztva — közli a könyv iránt várhatóan érdeklődők munkakörét, s utal az adott mű színvonalára is. Az ismertetések pár sorban bemutatják a szerzőt, és emlékeztetnek a témával kapcsolatos korábbi könyvekre is. Az adatok alapján az érdekeltek még megjelenés előtt megismerhetik a könyvet, és ennek mind a rendelésnél, mind az ajánlásnál nagy hasznát vehetik. Mivel a tájékoztató első száma kedvező visszhangot kapott, a második számot már több példányban készítették, és a különböző műszaki könyvtáraknak is megküldték. A jövőben, amennyiben lehetőség lesz rá, az ismertetéseknél feltüntetetik majd az ETO-számot is. (Andai)

A MAGYAR SZOCIOLÓGIAI IRODALOM BIBLIOGRÁFIÁJA

1. kötet. Folyóiratok 1900—1919.

A kiadvány célja, amint azt Kulcsár Kálmán előszavában olvassuk, a magyar szociológiai irodalom feltárása és ezzel a magyar szociológia történetének megírásához szükséges alap megteremtése. A három kötetre tervezett mű, ha elkészül, 1900-tól 1945-ig tartalmazza majd a szakirodalmat, ígérik az összeállítók. A most megjelent első kötet három társadalomtudományi folyóirat, a *Husza-dik Század* (a Társadalomtudományi Társaság lapja), a *Munka Szemléje* (a szociáldemokrata párt politikáját támogató folyóirat) és a *Szabadgondolat* (a Magyarországi Szabadgondolkodás Egyesülete és a Galilei Kör szócsöve) cikk-anyagát tartalmazza az 1900 és 1919 közötti időszakból.

Kóhalmi Béla, a magyar könyvtárügy és a bibliográfiai tevékenység egyik leg-
lelkesebb úttörője húsz esztendővel ezelőtt gyakran emlegette, milyen hasznos volna, ha tudományos folyóirataink rendkívül értékes anyagáról repertóriumok készülnének. Azóta történt egy és más e téren, bár eredményeinkkel távolról sem lehetünk elégedettek. Azt ma már sajnos csak találgathatjuk, vajon örülne-e Kóhalmi Béla, ha a megjelent publikációt látná? Ez ui. nem egyéb, mint a *Husza-dik Század* és a két másik kevésbé számottevő, viszonylag rövid életű folyóirat cikkeinek válogatott repertóriuma, amely csak a szociológia és az ezzel határos területek irodalmára szorítkozik, de még ezen belül is szelektál.

Kétségtelen tény, hogy a *Husza-dik Század*nak és az azt gondozó Társadalomtudományi Társaság haladó világnézetű, baloldali tagjainak döntő szerepük volt a magyar szociológia kibontakoztatásában, de egyszersmind igaz az is, hogy a magyar szociológia múltjának feltárásával foglalkozók nem érhetik be kizárólag a haladó, polgári demokratikus nézetek vizsgálatával. A kiadvány csak akkor viselhetné joggal a „*Magyar szociológiai irodalom bibliográfiája*” címet, ha a többi szociológiai és nem szociológiai folyóirat (Magyar Társadalomtudományi Szemle, Magyar Figyelő, Athenaeum, Akadémiai Értesítő, Budapesti Szemle, Szocializmus, Eszme, Nyugat, Protestáns Szemle, A Magyar Filozófiai Társaság Közleményei, Természettudományi Köz-löny stb.) szociológiai cikkeit is feldol-

gozta volna, még akkor is, ha egy részük konzervatív, sőt reakciós szemléletet tükröz. Ezek ui. éppúgy hozzátartoznak a magyar szociológia történetéhez, mint a kiadványban szereplők.

Minthogy azonban az összeállítók sem erre, sem pedig a *Husza-dik Század* teljes anyagának feldolgozására nem vállalkoztak (mint írják, az anyag nagysága és szóródása, valamint az anyagi és szellemi előfeltételek hiánya miatt), most olyan kiadvány áll rendelkezésünkre, amely se hús, se hal: nem repertórium, hiszen a feldolgozott folyóiratokból elhagyja mindazt, ami a szociológiai érdeklődésen kívül esik, de nem nevezhető szakbibliográfiának sem az anyaggyűjtés alapjául szolgáló kiadványok szűk köre miatt.

Az összegyűjtött anyag nagyon értékes és érdekes. A 3187 tételből álló jegyzékben találkozunk a kor legegőtfőbb problémáival: a nemzetiségi és munkáskérdéssel, a kivándorlással, a drágasággal, a klerikalizmussal, a munkanélküliséggel, a lakáshiánnyal, a választójogi harccal, a parasztkérdéssel, az elavult nagybirtokrendszer bírálatával, a falukutatással, a háború és béke kérdésével és az 1917-es orosz forradalommal. A címleírásokat, ahol szükségesnek mutatkozott, rövid, tömör, rendszerint világosan fogalmazott magyarázó jegyzetekkel látták el (talán az egyedüli kivétel az Enyvári [helyesen Ennyvvári] Jenő „*Philosophiai szótár*”-ának ismertetéséhez fűzött annotáció: „*Egy filozófiai népszerűsítő*” olvassuk, de nem tudjuk, kire vagy mire vonatkozik. 105. sz.).

A címeket az UNESCO gondozásában megjelenő kurrens szociológiai szakbibliográfia szakrendjének felhasználásával csoportosították, az anyag természetének megfelelő néhány módosítással. Ezek közül egyes alfejezetek összevonása elmaradhatott volna. A kelleténél vegyesebb, össze nem tartozó címek kerültek pl. a „*Szociológia oktatása. Tankönyvek, módszertani munkák, bibliográfiák*” c. alcsoportba. A szociológia szakiskolai és egyetemi oktatásának problémái segítségem fogadják maguk közé a szociológiai szakbibliográfiákat és az utóbbiakról szóló ismertetéseket, a zavart csak fokozzák az egyéb kézi- és tankönyvekről készült recenziók. Ezeket — akármilyen kevésnek találták is a címleírások számát — külön

csoportban kellett volna felsorolni. Ettől eltekintve az elrendezés szakmailag megfelelő, jól áttekinthető, megkönnyíti a használatot. Nem mondhatjuk el ugyanazt az alcsoportokon belüli elrendezésről. A cikkek megjelenésének időrendje a tematikailag szorosan összetartozó címeket elszakítja egymástól, és az erősen megnehezíti az áttekintést. Az *Institut Internationale de Sociologie* évkönyvéről pl. két (2. és 7. sz.), az *Année Sociologique*-ről pedig három ismertetés (2., 7. és 14. sz.) is szerepel ugyanabban az alcsoportban, két cikket találunk a brüsszeli szociológiai intézetről (4. és 12. sz.), ezeket a használónak kell összekeresgálnie. A különböző iskolák és rendszerek irodalmánál a Méray-Horváth nézeteit bíráló cikkek közé ékelődik Comte és Durkheim elméletének kritikája stb.

A kronológiai elrendezés okozta bajokat enyhítette volna a jól szerkesztett tárgymutató, ilyen azonban nem készült! A kötet végén található *Szakmutató* alig több, mint a tartalomjegyzék megismétlése. A *Társadalmi egyesületek elnevezésű* szakcsoportban (2628. sz. alatt) találunk egy cikket az általános választójogról, ez a cikk a *Választójog* fejezetben nem szerepel. A *Szakmutató*ban szegénynehány egyéb számmal együtt megtalálható a tételszáma a *Kormányzati formák. Állam, hatalom, demokrácia, választójog* csoportban, de ugyan kinek támad kedve valamennyi számot végigkutatni, hogy megtudhassa, melyik közülük az állammal, melyik a hatalommal, a kormány-

formákkal, a demokráciával és melyik a választójoggal foglalkozó? Másik példa: a Szabadgondolkodás Magyarországi Egyesületéről szóló cikkek nagy része a *Szabadgondolkodók* alcsoportba került (392—6. l.), de az egyesületről szól az 1416. sz. cikk is a *Pacifizmus, antimilitarizmus* alfejezetben. Ez csak akkor derül ki, ha valaki mind a 3187 tételt végigböngészi. Hasonlóképp tárgymutató hiányában nincs mód az egyes országokra, földrajzi fogalmakra vonatkozó irodalom feltalálására sem.

A *bevezetés* azt állítja, hogy az egyes személyekkel foglalkozó írások esetében eltértek a kronológikus elrendezéstől, és a cikkekben tárgyalt személyek nevének betűrendjét, vették figyelembe (XVI. l.). Ez azonban nem felel meg a valóságnak, a *Szociológusok és munkásságuk* alcsoportban (24—33. l.) és másutt a tárgyalt személyek nevét nem vették figyelembe, a címek itt is a megjelenés időrendjében sorakoznak.

A névmutató felsorol ugyan minden előforduló nevet, de nem derül ki belőle, mikor utal valamely cikk szerzőjére, és mikor az illető személyről szóló műre? Kár, hogy a szakbeosztáshoz mintául használt UNESCO bibliográfiának a tárgymutatóval és a nevekkel kapcsolatos módszerét nem vették át a kiadvány szerkesztői. (Szerk. Litván György, Remete László. 1970, MTA, Szociológiai Kutatócsoport — Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. XXI. 547 l. 30 Ft.)

Pálvölgyi Endre

A PÁRIZSI KOMMÜN

A francia munkásosztály történelmi jelentőségű felkelése hosszú ideig érlelődött. Ennek folyamatát mutatja be a Szabó Ervin Könyvtár fontos centenáriumi kiadványának bevezető, részletes *esemény-naptára*. Érdekesek a magyar vonatkozások: az 1870. július 24-i budapesti szolidaritási tüntetés; Frankel Leó párizsi elítélése „titkos szövetkezés és titkos szövetkezésre való felbujtás miatt”, majd — a Kommün berendezkedése kapcsán — kinevezései (ápr. 20-án lett munkaügyi miniszter) és Marx-szal való kapcsolata. (A Kommün bukásának magyar kísérő mozzanata volt az Általános Munkásegylet júniusi tüntetése és az 1872 áprilisi „hűtlenségi” per is az Egylet vezetői ellen.)

A Lakos Katalin-szerkesztette, jól tagolt könyvészeti rész mindenekelőtt a korabeli munkásmozgalomra vonatkozó bibliográfiákat közli, sajtóvisszhangjukkal együtt. Az utána következő fejezetek

a mozgalom szellemi központjának, az Internacionálénak, valamint vezetőinek, Marxnak és Engelsnek a Kommünnel való kapcsolatát, véleményét, későbbi értékeléseit tárják föl. Még címükben is érdekesek a történeti feldolgozások, kivéve egy-két 1953-ban, 1954-ben készült füzetet, vagy cikket, amelyek az alapos anyaggyűjtést igen, de az elengedhetetlen gondos *szelekciót kevésbé* tükrözik. A soron következő két fejezet előadásokhoz, ankétokhoz használható dokumentumokat, visszaemlékezéseket, tudósításokat, életrajzokat foglal magában. Az anyag elrendezése mindenekelőtt a harcokban részt vett, vagy bennük más formában szerepet játszott francia és más nemzetiségű személyek szerint történt. (A magyarok: Frankel Leó, Györök Leó, Gruby Dávid, Hegyi József és Oroszy Antal.) Sok anyagot ajánl a bibliográfia a „hűtlenségi per” iránt érdeklődők számára is.

A szépirodalmi művek jegyzéke eléggé zavaros. A tételszámozott *ismertetések*-nek az önálló művek vagy az összefoglaló kötetekből elemző módon kiemelt műrészletek közé keveredése s a vissza-utalgatás előző lapszámokra a szerkesztői munka kapkodó jellegére utal. Az érdemi rész a Szabó Ervin Könyvtárban

található *idegen nyelvű* irodalom cím-jegyzékével zárul. A képmellékletek közül a fényképek reprodukciójának kísérlete hiábavaló, a vonalas illusztrációk minősége elfogadható. Az utószó és a tartalom-jegyzék inkább *előre* kívánczok. (FSZEK, 136 l. 6 Ft)

Iszlai Zoltán

COMENIUS MAGYARORSZÁGON KIADOTT MŰVEINEK LELŐHELYBIBLIOGRÁFIÁJA

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum *Neveléstörténeti bibliográfiák* címmel új sorozatot indított. Az első szám Comenius halálának 300. évfordulója alkalmából számba veszi a nagy pedagógus Magyarországon kiadott művei közül mindazokat, amelyekről biztos tudomásunk van. Általában csak a teljes kiadásokat sorolja fel, a nagyszámú részletfordításból mindössze néhányat említ.

A címléírások után az egyes kiadásokhoz fűződő esetleges érdekességekre és problémákra annotációk hívják fel a figyelmet. A régebbi megjelenésű s így ritka könyveknél feltüntették a hazai lelőhelyeket — ezek hiányában a külföldieket is — a sajtó alól századunkban kikerült nyomdatermékekénél ez hiányzik, de felesleges is, mert minden nagyobb gyűjteményben megtalálhatók.

A 159 tételes könyvészetet különféle táblázatok teszik használhatóbbá, ezek a műveket a kiadások időrendje, meg-

jelenési helye és a lelőhelyek szerint csoportosítják. A füzet végén 36 — elég gyengén sikerült — faksimile található, túlnyomórészt címlaphasonmások.

Az összeállítás egyedül a XVII. századból 69 kiadást sorol fel. Egyéb korai kiadásokról is van tudomásunk, de ezek elvesztek az elmúlt századok folyamán, említést találunk róluk, megbízható leírást már nem. Mindez azt bizonyítja, hogy Comeniust hazánkban nagyra becsülték és sokan olvasták. Különösen kedvelték *Orbis pictus*-át. A 23 hazai két, három és négy nyelvű kiadás közül a legtöbb a „*minden derekassab ez világon levő dolgoknak és az életben való cselekedeteknek leábrázolása*”-t magyarul is megnevezi.

A bibliográfiát Kondor Imre szerkesztette, az anyagot Berlász Piroska és ifj. Horánszky Nándor gyűjtötte. (Országos Pedagógiai Könyvtár, 92 l. Sokszt.)

Vértesy Miklós

HORLER MIKLÓS: A MAGYAR MŰEMLEKVÉDELEM BIBLIOGRÁFIÁJA 1945—1965.

A Magyar Műemlékvédelem 1967—1968. c. kiadványban közölt és különnyomat-ként is megjelentetett összeállítás nemcsak abban különbözik a korábbi, felszabadulás utáni bibliográfiáktól, hogy nagyobb időszakot, húsz esztendő gazdag termését fogja össze. Újszerűsége és jelentősége abban áll, hogy Horler elsőként emelte ki a műemlékvédelem szakirodalmát a művészettörténet és az építészet-történet anyagából, továbbá, hogy leírásait ugyancsak elsőként rendezte megfelelő szakcsoportokba. A bibliográfia bevezető része a periodikumokat, a bibliog-

ráfiaikat, a sorozatokat, majd a műemlékvédelem elméletét, történetét, szervezetét ismerteti, s a műemlékek felkutatásával, nyilvántartásával, fenntartásával és helyreállításával stb. foglalkozó szakanyagot tárja fel egyszerűsített címléírásaival. A jól sikerült bibliográfia nemcsak a mindennapi könyvtári tájékoztatásnak lesz újabb, értékes munkaeszköze, de fontos adalékul szolgál egy sajátos, érdekes kulturális terület külföldön is elismert munkájának és fejlődésének megismeréséhez is.

Dr. Tombor Tibor

AZ INFORMATIKA idejének első száma ismét bővelkedik könyvtárosok számára érdekesnek és hasznosnak ígérkező írásokban. Néhány cím a gazdag tartalomból: A könyvtári tevékenység helye a korszerű tájékoztatási rendszerben; Mit nyújt ma a reprográfia a dokumentáció számára? Tájékoztatási szolgáltatások átfutási idejének összehasonlítása stb.

KÖNYVTÁRI HÍRADÓK

AZ OSZK HÍRADÓNAK, az Országos Széchényi Könyvtár tájékoztatójának 1971. évi 1—2. száma megemlékezik a III. országos könyvtárügyi konferenciáról, külföldi vonatkozású írásai pedig az újvidéki hungarológiai intézetről, illetve a berlini Deutsche Staatsbibliothek szakreferensi rendszeréről szólnak. Az utóbbi cikk témájánál fogva szorosan kapcsolódik az elmúlt évfolyam számaiban a szakreferensi szisztémáról folytatott vitához.

A KÖNYV ÉS NEVELÉS 1971. 2. száma a könyvtárügyi konferencia felszólalásából közül iskolai könyvtári, illetve pedagógiai vonatkozású részleteket. A folyóirat megkezdte az 1969-ben kiadott gimnáziumi tantárgyi bibliográfiák lezárása óta megjelent művek jegyzékének közlését is, a pedagógiai dokumentáció ismertetésével pedig az Országos Pedagógiai Könyvtárt bemutató sorozatát folytatja.

A TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS idei 2. számában Székely Sándor bemutatja az IFLÁ-t, mely 1972-ben Budapesten tartja kongresszusát, Darabos Pálné pedig a tavalyi moszkvai Lenin-szimpoziumról beszámolva Lenin és a könyvtárak kapcsolatának legújabbban feltárt adatait ismerteti. A 3. számában R. Marinovich Sarolta az angol atomfizikus és szépíró, C. P. Snow által több mint 10 éve elindított és napjainkban újból fellángolt „két kultúra”-vitát foglalja össze a tudományos tájékoztatás szempontjából; Hegyi Nándor az iparvállalati szakirodalmi tájékoztatás és a marketing tevékenység kapcsolatát tárgyalja a Csepel Autógyárban szerzett tapasztalatok alapján; Zoltán Imre a prospektusok „reneszánszára”, az új gazdasági mechanizmus viszonyai közepette játszott szerepükre hívja fel a figyelmet. A 4. szám többségét beszámolók alkotják: az országos könyvtárügyi konferencia értékelésén kívül az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, valamint a Műegyetemi Könyvtár 1970. évi „számadását” olvashatjuk a lapban. A folyóirat 4. számával együtt megjelent elmúlt évi mutatója is. Ennek téma szerinti része gépi adatfeldolgozással készült szövegekörnyezetes permütált index, az ún. KWIC-index formájában készült.

A MŰSZAKI EGYETEMI KÖNYVTÁROS 1970. évi 2. számának a műegyetemi könyvtárhálózaton túlmutató jelentősége van: A gépített munkaszervezetre való áttérés előkészületeként a KMK különböző könyvtárakban végeztetett munka- és időelemzéseket, s a folyóirat most közölte a könyvtár beszerző, leltározó munkáinak, nemzetközi csere tevékeny-

ségének, továbbá a folyóiratokkal és a mikrofilmekkel összefüggő munkáinak műveletleírásait, valamint az ezekre alapozott normákat.

A KÖNYVTÁRI HÍRADÓ, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tájékoztatója 1971. január—februári számában érdekes munkaszervezési kísérletről tudósít: három kerületi könyvtárban elválasztották a szakképzettséget nem igénylő munkákat az olvasószolgálati tevékenység érdemi részétől, hogy a képzett könyvtárosok csak ez utóbbival foglalkozzanak. Király Lászlóné cikke szerint a tapasztalatok kedvezőek, a könyvtár igazgatósága elhatározta, hogy az új szervezeti formát fokozatosan bevezetik a hálózatban. — A Híradó egyik érdekes riportja a propaganda osztályt mutatja be.

A SOMOGYI-KÖNYVTÁRI HÍRADÓ idei első száma ismerteti a szegedi városi könyvtárhálózat elmúlt évi működését, cikket közöl a szocialista brigádok kulturális vállalásairól, s közreadja a Somogyi Könyvtár által 1970-ben végzett irodalomkutatások jegyzékét, melyet kitűnő mutatóval tár fel. — A második számban sok a műhelymunka: a könyvtár katalógusainak helyzetéről, a régi szakrendszer és az ETO kapcsolatáról, a szegedi gyermekkönyvtári helyzetről olvashatunk, a helyismereti rovatban pedig több gazdag és fontos adattárat, illetve segédletet találunk, egyebek között mutatót Inczeffi Géza: Szeged környékének földrajzi nevei c. munkájához. A híradó beszámol arról is, hogy a könyvtárban 10 fülhallgatóval felszerelt zeneszobát nyitottak, melynek állományába 900 lemez tartozik.

A CSONGRÁD MEGYEI KÖNYVTÁROS 1971. márciusi dátummal megjelent, igen változatos számából az ifjúság olvasóvá neveléséről 1970. december 3-án lebonyolított hőmezővásárhelyi ankét anyagát publikáló cikksokrot, valamint a megye könyvtárainak múltját és jelenét bemutató rovat cikkeit: a bordányi, deszki és a sövényházi könyvtárról szóló írásokat emeljük ki. A „Jobb későn, mint soha...” című híradásból örömmel értesültünk arról is, hogy a Könyvtáros 1970. februári számában megjelent glossza („Micsoda gazdag ország vagyunk”) következményeként az épülő Makói Városi-Járási Könyvtár alaprajzán a tervező néhány fontos változtatást hajtott végre a KMK-val egyetértésben. A módosítások következtében a gyermekrészeleg területe csaknem kétszeresére növekszik, és sikerült egy 75 m²-es zenei részleget is kialakítani.

A FEJÉR MEGYEI KÖNYVTÁROS 1971. februári keltezésű számában a falusi művelődésügyi-könyvtári tevékenység tanácsi irányításának kérdései kerültek a híradót szerkesztő könyvtárosok figyelmének gyűjtőpontjába. A korábbi fiasonló témájú interjúk folytatásaként most három újabb község: Bakonycseryne, Sárosd és Csákvár tanácselnökét szólaltatja meg a lap.

A KOMÁROM MEGYEI KÖNYVTÁROS 10. száma együtt közli a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak 1970. évi teljesítményének statisztikai adatait, ismerteti a két hálózat ideit terveit, beszámol a könyvtárügyi konferenciáról, visszapillant az almásfüzitői Timföldgyár szakszervezeti könyvtárának 20 évére, bemutatja a megyei könyvtár zenei részlegét. A gazdag tartalmú híradó egyéb cikkei közül az Oroszlányi Városi Könyvtár kölcsönzési előjegyzéseiről, a megyei könyvtár Delta (Tudományos-fantasztikus irodalommal foglalkozó) klubjának terveiről és az Esztergomi Városi Könyvtár ifjúsági klubjáról szóló írásokat emeljük ki.

A KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓNAK, a Salgótarjáni Megyei Könyvtár híradójának 1970. évi 4. száma csaknem teljes terjedelmét a megyei könyvtárügy elmúlt évi statisztikai táblázatainak közlésére használta fel. Kár, hogy az értékelés nem tartalmazza a Nógrád megyei szakszervezeti könyvtárak adatait.

A PEST MEGYEI KÖNYVTÁROS 1971. évi 1. száma a tanácsi könyvtárak évi statisztikáján kívül a szakszervezeti könyvtárak táblázatait is közli. A szakszervezeti adatok az előző éviekkel összehasonlíthatók, a tanácsi hálózat statisztikája azonban sajnálatos módon ezúttal sem tünteti fel az előző (1969-es) év megfelelő adatait.

A TAPOLCAI KÖNYVTÁROS 1971. 1. száma az összefoglaló járási statisztikán kívül tanulságos elemzést közöl a járás hét könyvtári körzetének eredményeiről. A járás lakosságának 25%-a könyvtári olvasó; a legjobb eredményt a körzeti könyvtárak közül Kővágóörs (28,9%) és Zánka (31,6%) érte el.

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

ZALKA MÁTÉ születésének 75. évfordulójára illesztett füzetet adott ki a Nyíregyházi Megyei Könyvtár Somogyi Jolán összeállításában. A sokszorosított kiadvány rövid életrajzot és bibliográfiát tartalmaz, amely Zalka Máté művei után felsorolja azok kritikáit, majd külön fejezetben az íróról szóló munkákat; végül néhány rövid részletet Zalka regényeiből, illetve a róla írt kortársi megemlékezésekből.

RÖVID ÚTON címmel pedagógiai folyóiratszemlést ad ki — Szurmay Ernő és Zsolnai József összeállításában — a Szolnoki Megyei Könyvtár. A sokszorosítással készült referáló lap legújabb száma az 1970. év 2. felének folyóiratszövegeiből válogat. Vezetés és iskolai könyvtár c. fejezete számunkra különösen érdekes. Az Illés Lajosné: Olvasóvá nevelés c. cikkéről szóló referátumból például meg tudjuk, hogy német kísérletek tapasztalatai

szerint az óvodásokat — játékosan és ráérősen — könnyebb olvasni tanítani, mint az iskolásokat, akiknél a tantervi követelmény gyors ütemet ír elő. Ismerteti a szemle Kisfaludi Sándornak a Történelemtanításban megjelent cikkét is: a szerző 154 gyakorló pedagógustól, 21 harmadéves történelemszakos főiskolástól kért írásbeli választ arra, hogy melyik három szépirodalmi művet ajánlanák az egyes osztályok tananyagához? A válaszolók tekintélyes része vagy nem tudott három könyvet ajánlani, vagy nem ismerte még az általa felsorolt mű szerzőjét sem (esetleg nevét nem tudta leírni), vagy összekeverte a szerzőket és címeket. Ezek a nevelők és diákok szemlélyekkel bizonyítják, hogy az olvasóvá nevelés terén milyen sok még a teendő.

ÜTTÖRŐÉLET VAS MEGYÉBEN 1946—1971. címmel bibliográfiát készített gyermekek számára a

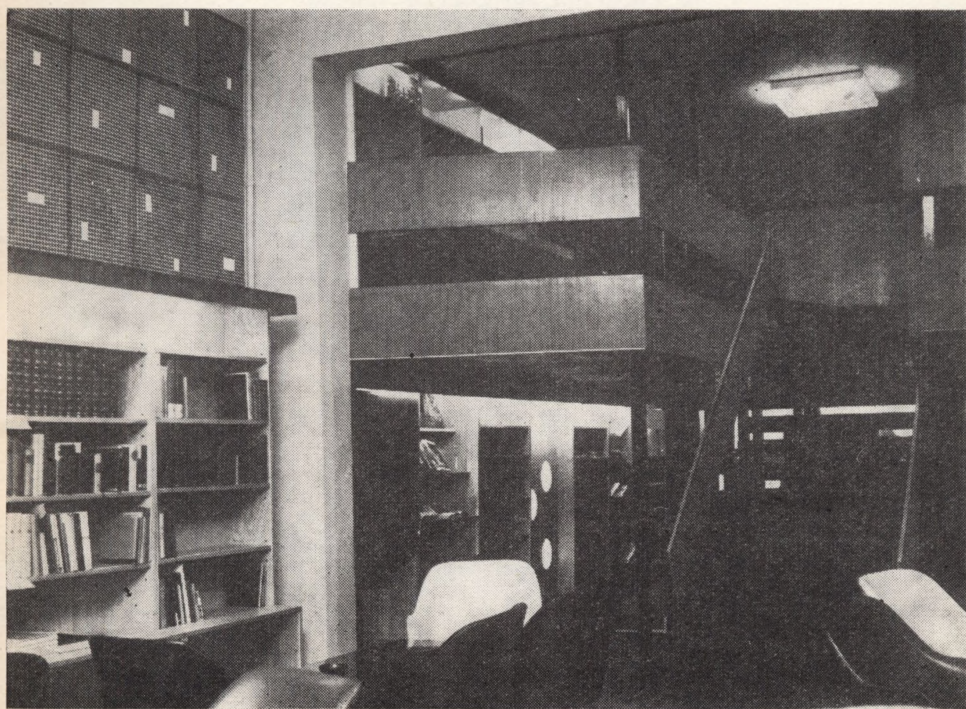
Szombathelyi Megyei Könyvtár az úttörőmozgalom születésének 25. évfordulójára. A jegyzék a mozgalom országos és Vas megyei történetével foglalkozó könyvek, folyóiratcikkek válogatott gyűjteménye, de tartalmaz néhány, a témába vágó ifjúsági regénycímet is.

A LÉLEK ÉVSZAKAI címmel mai magyar költők 1970—71-ben kiadott versesköteteit sorolja fel a Baranya megyei Könyvtár röplap bibliográfiája. Az igényes tipográfiai köntösben megjelent kiadványt Würtz Ádám grafikája díszíti.

TÁJÉKOZTATÓT adott ki gyermekkönyvtári szolgáltatásairól a Kaposvári Megyei Könyvtár. A gyermekekhez szóló propaganda kiadvány sok rajzzal és kevés, jól megfogalmazott szöveggel nyújt eligazítást a könyvtárhasználatról és az olvasási lehetőségekkel kapcsolatban.

A 600 ezer Ft költséggel létesített debreceni zenei könyvtárt dr. Gyarmati József, a városi pártbizottság titkára avatta fel. (Zoltai Károly felv.) Cikkünket ld. a 342. oldalon

Ára: 6,- forint